

● SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLAM  
ENSTİTÜLERİ TALEBE  
FEDERASYONU ADINA  
GENEL BAŞKAN

Sedat ŞENERMAN

● YAZI İŞLERİ  
MÜDÜRÜ

Ömer Hami ULUSOY

## BU SAYIDA

Din ve Fen	:	İSLAM MEDENİYETİ
Müspet İlim Ve İslâm	:	Prof Dr. N. ERBAKAN
İngiltere'deki Bir Türk Dostundan Mektup	:	Mustafa KILIÇ
İlâhî Âlem'e Dalabilme	:	Hasan ÇELİKKAYA
Lavâkih'ul - Envar (Eş-Şa'râni)	:	Dr. Ahmet H. KAYALAR
Nât-ı Nebi (Şiir)	:	İ. Ali TAYYAR
Enstitülüye Sesleniş (Şiir)	:	İbrahim AK
Cami Sosyolojisi ve Psikolo- jisi Üzerine Bir Deneme	:	Ali Murat DARYAL
Yolumuzun safımızdaki Muarızları	:	Ramazan ASLANBABA
Regâib Kandili	:	Cahit BALTACI
Dişlerimiz	:	Dr. Sevim ASIMGİL
Kudüs'ü Kurtarınız	:	Dr. Cahit ÖNEY
Kur'an ve Elektrik	:	Yük. Müh. S. KARAGÜLLE
Gençlik Hakkında Ahlâki Zaaflarımızın Sebepleri	:	Hikmet SELÇUK M. Sait ÇEKMEGİL
Anadolu Fütûhatında İslâm- laştırma ve Türkleştirme	:	Mehmet ŞEKER
Maarif Çilemiz	:	Şükran KARAHAN
Türk Yazı Sanatları Müzesi:	:	İbrahim H. KONYALI
Türkiyemizde Millî Tiyatro Yoktur	:	Celâl BAKIR
Sualler - Cevaplar	:	Gâzi MERT
Haberler	:	İSLAM MEDENİYETİ

İslâmiyetin Manevî ve Kültürel Değerleri Yazarı

HAYDAR BAMMAT'ın

Son eseri

# Kaynaklara

## Dönüş

Çıktı : 125 Kuruş

— KAYNAK YAYINLARI —  
Kestelli Cad. No: 89 İZMİR

**Seyyid Kutub**  
**KUR'AN'DA**  
**EDEBİ**  
**TASVİR**

**Çekti!**  
Arapçadan çeviren  
Dr. Süleyman Ateş

İsteme adresleri  
Dönüşler Cad. Küçük Çayır Hanı 7/3 ANKARA  
P. K. 445 — Telefon : 11 93 03  
Aydınlık Han No. 27 Çarşamba - İSTANBUL  
Telefon : 21 91 23

Fiati: 125 lira

## İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi  
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/2  
Tel. : 22 46 02

ÇAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme ve Havale Adresi :  
İSLÂM MĒDENİYETİ, P.K. : 1315

SİRKECİ

## TEMSİLCİLERİMİZ

ANKARA : A. Gürbüz AKYÜZ, Gazi M. Kemal Bulvarı  
Uz Apartmanı, 7/5-6 - Kızılay / Ankara  
İZMİR : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : İhsan EMCİ  
KAYSERİ : T.İ.E.T.F. Mah. İcra K. Bşk. İ. Ethem ELİBOL  
KONYA : T.İ.E.T.F. Mah. İcra Kom. Bşk. Hasan TAŞ

## TEKNİK KADRO

Sekreter :  
Erdoğan ATAĞ

Ressam :  
Gürbüz AZAK

Dizgi ve Baskı : FATİH MATBAASI — İSTANBUL  
Yıl: 2 — Sayı: 23

Basıldığı tarih: 25/9/1969

## ABONE

Yıllık : 12 sayı, 25 TL.  
Altı Aylık : 6 sayı, 12,5 TL.  
Öğrencilere: Yıllık 20 TL.  
» 6 aylık 10 TL.  
Yabancı memleketlere posta  
ücreti ilâve edilir.

Bir sayısı: 250 Kuruş.

## İLAN TARİFESİ

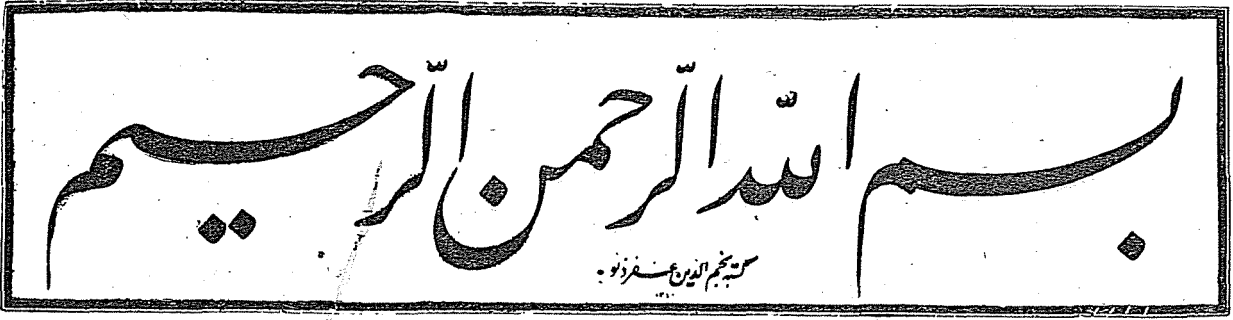
Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.  
Tek renk: 2.000 TL.

İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.  
Tek renk: 1.000 TL.

Renkli ilân sahifesi :

Tamamı : 1.200 TL.  
1/2 : 750 TL.  
1/4 : 400 TL.  
1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.  
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.



## D İ N ve F E N

Fen tabiriyle bugün müspet ilimleri anlamakta ve bu ilimlerin tatbikat sahasına koydukları imkânların heyeti mecmuasını ilgilendiren ilimleri kasdetmekteyiz. Şu halde etrafımızda görüp nimetlerinden faydalandığımız bütün teknik vasıtalara vücut veren temel bilgileri, FEN umumi adı altında toplamak icab eder.

Diğer taraftan, İslâmî görüşle «din», Allah'ın vahdeti inancına dayanan, semavî bir tebligat nizamıdır. Bu nizama bağlı olarak insan topluluklarını belli hukuk ve ahlâk sınırları içinde yüceltmek gayesini güder. Şeriki ve benzeri olmayan, Kur'an-ı Kerim'de ilâhî vasıfları bildiren yüce yaratıcımızın elçisi Hz. Muhammed (S.A.S.) in tebligatında işaret olunan hususlara itikat ve itaati zarurî sayar.

Bu kısa izaha göre, fennin ve fen adamlarının din konusundaki davranışları nasıl olmaktadır? Acaba bugünkü fende dinle, dinî temel inançlarla taarruz teşkil eden cihetler var mıdır?

Son elli altmış yıldanberi müspet ilimlerin her sahasında gerçekleştirilen ilerlemeler bir kere daha ispat etmiştir ki;

İçinde yaşadığımız âlemde cidden çok yüksek bir maharet ve kudretle vücuda getirilmiş, fevkalâde âhenkli bir nizam hüküm sürmektedir. Gözle görülebilen küçük zerrelerden de milyonlar ve milyonlarca küçük atomlar âleminde olduğu gibi, dünyamızdan aynı nispetlerde büyük yıldızlar âleminde de bu böyledir. Bu sonsuz küçük ve sonsuz büyükler âleminde hâdiseler son derece âhenkli bir düzenle cereyan etmektedir.

İşte bu gerçeklere yakından nüfuz edebilen bilginler, bilhassa astronom ve fizikçiler, bütün varlık ve yaratıkların ancak gören, duyabilen Hakim bir yaratıcının eseri olabilecekleri noktasında ittifak etmektedirler. Hiçbir hadise şöyle bi-nazir bir sâni' ve hâlikın ilim ve ihatâsı dışında kalamaz.

İşte fen, bu hükümle neticelenen bir kesinliğe varınca, ilim adamının, dinî inançları, artık zaruriyattan saydığı bu hükmün ışığı altında mütalâa etmek durumunda bulunacağı aşikâr olur.

Dinî inançlara samimî olarak sıkıca bağlı kaldığı ve bu yoldaki vecibelere hakkıyla riayet edildiği devirler, daima, akli prensiplere dayanan madî medeniyet seviyelerinin de ileri bulunduğu devirler herkesin malûmudur. Hiçbir zaman dinin «mâni-i terakki» olmadığı hakikatine de bir işaret olan bu tarihi şahadetler «din» ve «fen» in tam ve kâmil bir âhenk içinde bağdaşabildiklerine kâfi delillerdir.

İslâm dini daima en ince hukuk anlayışlarının mükemmel eserler halinde kayd ve tespitine imkân hazırlamış; yüksek bir ahlâk manzumesine vücut vererek insan oğullarının tam bir adalet, âhenk ve vifak içinde yaşamalarını mümkün kılmış; bediiyyat sahasında yüksek eserlere ilham kaynağı olmuş; ilim ve fenni daima himaye etmiştir.

## başyazı

# MÜSBET İLİM ve İSLÂM

Prof. Dr. Necmeddin  
ERBAKAN



özlerime başlarken önce Cenab-ı Hakk'a hamdü senalar ederim ki, bendenize çok sevdiğimiz Konya'da, bir hafta gibi kısa bir müddet içerisinde iki kere sizlere hitap etmek şerefini bahşetmiştir.

Bu defa Konya Yüksek İslâm Enstitüsü Talebe Cemiyetindeki arkadaşlarımızın daveti üzerine aranıza gelmiş bulunuyorum. Bundan dolayı büyük bir bahtıyarlık içerisindeyim.

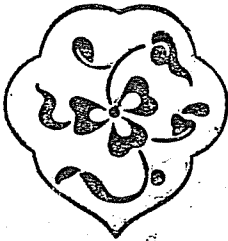
Sözlerime başlarken her şeyden önce bu güzel akşamı meydana getirmek hususunda gayret sarfeden Konya Yüksek İslâm Enstitüsü Talebe Cemiyetine teşekkürü bir borç bilirim.

Bugün size çok önem vermemiz icap eden bir konu üzerinde konuşmak için huzurlarınıza gelmiş bulunuyorum. Bu konunun adını kısa olarak «İslâm ve İlim» diye adlandırdık. Bu ismi niçin koyduğumuzu konuşmamızı yaptığımız zaman inşaallah hep birlikte görmek imkân ve fırsatını elde edeceğiz.

Böyle bir konuyu aramızda konuşmaya çok büyük ihtiyacımız var. Çünkü Müslümanlar olarak dünyanın gelmiş geçmiş en büyük düşünce sistemine sahip bulunuyoruz. Fakat bu büyük düşünce sisteminin ve Müslümanların -mücadele suretiyle sevapları ve şerefleri artsın diye- karşılarında daima bâtil fikirler olagelmıştır. Bu bâtil fikirler, bir Müslüman diyarı içerisinde bizleri, kendi dinimizi, kendi Müslümanlık hakikatlarımızı öğrenmeyecek hale getirilmişlerdir. Bakın, ben bugün size dinimizin verdiği hızla yazılmış olan ilmi çalışmaların bazılarında bahsedeceğim. Eminim ki, çoğumuz bu çalışmalar hakkında fikir sahibi değiliz. Niçin? Çünkü kendi kendimizi öğrenmeğe imkân bulamamış bulunuyoruz.

Mevzua girmeden önce, mevzuun ehemmiyeti hakkında bir noktayı belirtmek istiyorum: Bizim düşünce sistemimizde aslında hiç bir noksanımız yoktur. Ancak yetiştirilme tarzımız dolayısıyla yanlış düşüncelere düşebiliyoruz, O da şu: Efendim, orta-

NOT : Bu yazı, Prof. Dr. Necmeddin ERBAKAN Bey'in Konya ve yurdun çeşitli vilâyetlerinde vermiş olduğu konferansın tam metnidir.



da bir Müslümanlık var. Müslümanlık bilhassa âhirete, manevî ilimlere, ahlâka ve diğer ilimlere ait birçok esaslar getirmiş, biz bunları öğrenmişiz, fakat zannediyoruz ki, Müslümanlık dışında başka hakikatlar da vardır. Neymiş bu hakikatlar? Efendim, bakınız el oğlu çalışıyor. Amerika'lı Avrupa'lı ne büyük mamureler meydana getiriyor; aya ve yıldızlara gidiyor. Bu insanların çalışmaları, Kur'an-ı Kerim'e istinat eden ilimler münasebetiyle midir, değil midir? Bunu iddia edecek vaziyette değiliz, diye düşünüyor ve diyoruz ki, bunlar böyle güneşin tutulmasını saniyesi saniyesine hesapladıklarına göre aya şu dakikada gideceğim, deyip o dakikada gittiklerine göre, onların da istinat ettikleri bir hakikat kaynağı var diyoruz. Ve böylece Müslümanlık dışında sanki başka bir hakikat kaynağı olabirmiş gibi Avrupa'lıların düşünce sistemine bir pay ayırmağa kalkıyoruz.

Şimdi biz, bu konuşmamızda bilhassa belirtmek isteyeceğiz ki, «Müslümanlık dışında başka bir hakikat kaynağı olamaz.» Peki bu Avrupa'da gördüğümüz adamların yaptıkları işler nedir? Bunlar nereden meydana geliyor? İşte Avrupa'daki insanların düşünce sistemleriyle, yaptıkları çalışmalarla Müslümanlık arasındaki münasebeti belirtmeğe çalışacağız.

Mevzuumuza girerken müsadenizle önce şöyle bir noktadan başlayalım. Sizinle beraber çıksak, dünyanın muhtelif yerlerinde çalışmalar yapılan yerleri gezsek, dışardan baktığımız zaman, aman ne büyük binalar ne büyük köprüler yapmışlar; bu jetlerle bu roketlerle nasıl uçuyorlar, aya nasıl gidiyorlar? Bu lâboratuvar çalışmalarındaki karmakarışık âletler üzerinde nasıl çalışıyorlar, diye hayretle bunları seyrederek. Amerika'da aya giden herhangi bir füzenin hareketini kontrol eden bir gözetleme merkezinde çalışan insanın yanına yaklaşırsak, bu adamın bilgi muhtevası nedir, diye incelemeye başlasak, önce şunu belirtmek lâzımdır ki, bizler öyle bir yetiştirilme tarzının içerisinde bulunmuşuz ki, bu lâboratuvarlarda çalışan insanlara ister istemez büyük bir hayret hissiyle bakıyoruz, onları kendimizden çok büyük görüyoruz. Şimdi biz bu büyük görme meselesinin tahliline girişmek istiyoruz. Onun için bu lâboratuvarında çalışan büyük alimlerden bir tanesinin yanına yaklaşırsak ve desek ki, beyefendi, siz burada ne yapıyorsunuz? Diyecektir ki, ben burada şu füzenin aya gidişini kontrol ediyorum. Nasıl kontrol ediyorsun? İşte sadece şu âleti kontrol ediyorum, diyecek. Âlet nasıl yapılmış, desek, adam bize birtakım formüller yazar. Bu formüllerin baş taraflarına birtakım harflerle rumuzlar koyar. İçimizden deriz ki, bu adam bilmediğimiz ve hiç bir zaman da bilemeyeceğimiz mevzulardan bize bahsediyor. Halbuki bir Müslümanın böyle bir durumla karşılaştığı zaman bunları çok büyük bir mesele olarak görmemesi lâzımdır. Lâboratuvarında çalışan âlime bu işleri nasıl yaptığını sorduğumuz zaman, o da bize birtakım formüller göstermeğe başlayacaktır. Şimdi biz bu formül meselesinin içerisinde girip bunlardan ne kastedildiğinin bir hülâsasını yapmak istiyoruz.

Asasını alıp dışarı çıkmak istiyor. Bakın bu adam bize hangi formülden bahsederse bahsetsin, bunun bahsetmiş olduğu formülün şekli ve muhtevası mühim değil. Aslında formül diye yapmış olduğu şeyler bunun bir takım fikir silsilelerini ve düşünce silsilelerini rumuzlarla yürütmekten başka bir şey değildir. Meselâ bu adamın aya füzenin gidişiyile yapmış olduğu hesap ile mahiyet itibariyle şöyle bir pencereden aşağıya bir taş atsak bu attığımız taşın ne kadar zaman sonra yere geleceğini hesaplama arasında bir fark yoktur.

Prensipleri itibariyle niçin mi? Şimdi arkadaşlarımızın çokları bilhassa lise seviyesine kadar mekanik ve fizik dersi okumuş olanlar içinizde biz şu pencereden bir taş atsak aşağıya bu taşın ne kadar zaman sonra düşeceğini hesabını çok iyi bilirler. Bildiğiniz gibi meselâ, şimdi lisede belki arkadaşlarımıza bir sual olarak soruluyor. Sorulduğu zaman deseler ki, şöyle on metre yüksekliğinde bir pencere var. Bu on metre pencereden bir taş attığımızda bu taş yere ne kadar zaman sonra düşer dese? Hemen arkadaşımız oturup ve Amerika'da gördüğümüz beyaz gömleklili, makinanın başındaki alime de aynı suali sorsak derhal karşımıza bir formül yazar. Bu yazmış olduğu formülde şöyle bir formül gösterir ve der ki, (S) eşittir, der. Asıl bunun istifade etmiş olduğu formül  $1/2 os^2$  formülü olduğu için  $S = 2K/G$  (kareköküdür) şeklinde bir formül yazar ve bu formülde der ki, efendim on metreden mi taşı aşağı düşürüyorsunuz? der. O halde buraya 10 yazacağız, 2 ile çarpacağız, 20 olacak. Yerçekimi 9,81 dir. Buna böldüğümüz zaman 2 çıkacak. Karekökünü aldığımız zaman 1,41 çıkacak. 1,41 saniye sonra bu taş 10 metrelik bir yerden düştüğü zaman aşağıya gelir. Hakikaten pencereden bir taşı bıraktığımız zaman bir kronometre tutarsak taşın aşağıya tam 1,41 saniyede indiğini görürüz. Şimdi tabii biz bu manzarayı görünce «vay canına, bu adam bu işi biliyor» diyoruz. Bu adamın bildiği şey nedir. Bunu tesbit etmeğe kalkarsak, bakın bu adamın bildiği şey aslında, basit bir şeydir. O da şu: Bu hesap yapılırken, «bu hesabı nasıl yaptınız?» diye sorsak bu insana, «nerden çıkardın bu formülü?» desek, bize diyecek ki, efendim bu taş buradan aşağıya doğru düşerken herhangi bir anda taşı yer çekiyor. Bir çekim kuvveti var. Kuvvet diye bir şeyden bahsedecek. Sonra diyecek ki efendim, taş aşağı doğru inerken bir ivme kazandı. Bu ivmeden dolayı taşın bir atalet kuvveti var. Taş aşağı doğru inerken yerin çekmiş olduğu bu kuvvet yukarıya doğru mevcut olan atalet kuvvetine eşittir. Niçin eşittir, dedikimiz zaman diyecek ki, daima her yerde, nerde karşılaşsaksak karşılaştığımız «tesir, aks-i tesire müsavidir.» Sahi öyle midir? Başlayacak bize misal vermeğe. Diyecek ki, bakın ben şunu böyle itersen bir kilo ile, o da bir kilo ile bu tarafa doğru beni itmeye demektir. Ve nereye gidersek gidelim, tesir, aks-i tesire eşittir. Şimdi bugün bütün dünyada her sahada yapılmış olan çalışmalarda hakikaten bu hesapların sonunda, meselâ şu hesapta, bize esas eşitliği veren, tesir müsavi aks-i tesir, diye bir pren-

siptir. Tesir, aks-i tesire müsavidir etki tepkiye eşittir). Yani herhangi bir kuvvet daima karşısındaki başka kuvvetlerle dengededir.

Şimdi bu çeşit hesapları incelediğimiz zaman bir taşın düşmesinde «tesir aks-i tesire müsavidir» prensibinden faydalanıyoruz. Başka hesaplarda faydalandığımız başka prensipler de vardır. Bu prensiplerden önemli diğer bir tanesi «Madde yoktan var, edilmez, vardan yok edilmez» prensibi. (Maddenin tahaffuzu prensibi). Diğer bir prensip ise «enerji yoktan var edilmez, vardan yok edilmez» prensibi.

Bugün bütün dünyada teknik sahada yapılmış olan çalışmaların hepsinde sonunda kullanılan asıl fikri öz, fikri muhakeme, asıl formülde hesabın temelini teşkil eden düşünce aşlında işte bu üç düşünceden ibarettir. Bugün hiçbir fizik, hiçbir kimya, hiçbir mekanik meselesi yoktur ki, bu üç prensip vasıtasıyla hesaplanmamış olsun. Bunun dışında başka bir prensip yoktur. O halde bizim karşılaşmış olduğumuz herhangi bir Batılı ilim adamı bir hesap yapıp bize bir marifet gösterdiği zaman bilelim ki, bu marifetin altında ve arkasında yatan asıl insan oğlunun fikri yapısı, düşüncesi, onun yapmış olduğu hesapların hepsini soksak yere üç tane damla düşer: Biri «Tesir, aks-i tesire eşittir» prensibi. İkincisi «madde yoktan var olmaz, vardan yok olmaz» prensibi. Üçüncüsü de «Enerji yoktan var olmaz, vardan yok olmaz» prensibidir. Bu üç prensibe istinaden bu hesaplar yapılır.

Şimdi bu hesapları yapıp birtakım neticeleri ortaya koyan âlime desek ki, beyefendi sen bu hesapları yaparken birtakım tabirlerden bahsediyorsun. Kuvvet diyorsun, enerji, madde diyorsun. Nedir bu söylediğin şeyler? Batılı bir âlim bütün bu hesapları yaptığı halde kuvvetin ne olduğunu, enerjinin ne olduğunu, maddenin ne olduğunu bize tarif edemiyor. Bu mefhumları alıyor, kullanıyor da, bunlar nedir, dediğimiz zaman anlatamıyor, gösteremiyor. Neden gösteremiyor? Bakınız meselâ madde dediğimiz zaman, efendim insan maddeyi gösteremez olur mu? Nedir madde? İşte şuradaki masa, direk v.s. Görüyoruz madde işte budur. Mesela ilmi açıdan bakıldığı zaman bu kadar basit değil. Madde nedir dediğimizde şu masadır, diye bize gösterdiği takdirde acaba bu masa nedir? diye bir incelemeye başlayacak olursak masanın üzerine çok büyük bir mikroskopla maddenin ne olduğunu anlamak için yaklaşmaya başlayalım. İlk önce masanın üst yüzünde birtakım pürüzler görürüz. Sonra bu pürüzlerin içerisine girdiğimiz zaman ayağı nebattan yapılmış bir ahşap masa ise bu nebatın hücrelerini görürüz. Bu hücrelerin içine yavaş yavaş girdiğimiz zaman hücrenin kendi içerisinde birtakım organik maddeler ve bu organik maddelerin de birtakım moleküllerden yapıldığını görürüz. Bu moleküllerin içerisine bir elektron mikroskopu ile bakacak olursak, bir de bakıyoruz ki, maddenin içindeki bu en küçük parça dediğimiz molekül birtakım atomlardan yapılmış. Atom nedir deyip atomun içerisine girdiğimiz zaman görüyoruz ki, atom bizim güneş ve etrafında dönen yıldızlara benzeyen bir yapıya sahip. Merkezinde tıpkı gü-

neş gibi bir merkezi kısım vardır ki buna proton deniyor. Bunun etrafında dünyanın ve diğer yıldızların dönüşü gibi birtakım elektronlar dönüyor. Tıpkı dünya ve diğer yıldızlar güneşin etrafında nasıl dönüyorlarsa şu masanın içerisindeki her bir atomda da bu dönmeler var. Peki, bu atom dediğimiz şey nasıl bir şeydir? Elektron mikroskopu ile gelip bunun içerisine girdiğimiz zaman, şimdi nasıl biz güneşi dünyadan pek çok uzaklarda görüyorsak, bunun gibi atomun protonu ile elektronu arasında (yani güneşi ile arzı arasında) da büyük bir boşluğun olduğunu görüyoruz. Öyle ki, biz dünya ile güneşin arasında on bin tane dünya sığdırabiliriz. On bin tane dünya koyarsak güneşe erişiriz. Halbuki atomun içerisinde elektron ile protonun arasına yani oradaki dünya ile güneşin arasına yüz bin tane koyduğumuz zaman erişiriz. Bunun mânası şudur: Biz şuradan madde diye her tarafını dolu olarak görmüş olduğumuz cismin içerisine gittiğimiz zaman bir boşlukta kalıyoruz. Biz dolu zannediyoruz. Halbuki bunun aslı dolu değil. Ya neymiş? Boşluk. Ama ne boşluğu? Efendim işte bir elektron var, bir de proton var madde dediğimiz şeyin içerisindedir. Ve bunların arasında da arz ile güneşin arasındaki boşluğun daha on misli büyük boşluk var. Ve biz bunu dolu zannediyorduk. Evet dışardan baktığımız zaman dolu zannediyoruz. Çünkü bunun içerisini göremiyoruz. Görme kabiliyetimiz yetmiyor. Bunun içerisindedir boşluk var.

Şimdi bu Amerikan laboratuvarında bize o hesaplarla fiyaka yapan insanı getirip de mikroskopla bu boşluğun içerisine soktuğumuz zaman, beyefendi sen demin hesaplarında maddeden bahsettin. O halde nerde bu madde? dediğimiz zaman bu insan bu boşluğun içerisine gelip kayboluyor. Çünkü bunun içerisindeki elektron ve proton dediği şeyin kendisi de aslında bir ağırlığı veya herhangi bir şeyi olan bir şey değil. Dünyadaki bütün altınların hepsini eğer atomları içindeki boşlukları çıkartacak kadar bunları sıkabilirsek, ancak bir yükünün içerisini doldurur. Dünyadaki bütün altınlar bir ucu Lizbon'da olursa öbür ucu Sibiryaya kadar uzanan bir katarı doldurur. Düşünün bütün Avrupa'yı boydan boya katedecek bir katarı doldurur. İşte bu katarın içerisini dolduran bütün dünyadaki altın maddenin moleküllü ile atomu arasındaki mesafeyi saktığımız zaman bütün bu kadar altını bir yükünün içine sığdırmak mümkündür. Yani bizim gördüğümüz altın gibi en ağır bir madde dahi büyük boşluklardan meydana geliyor. İşin içerisine gelip girdiğimiz zaman orta yerde madde diye bir şey kalmıyor. Hattâ deniyor ki, efendim bu kenardaki elektron aslında yoktur. Ya ne varmış? Söyle bir şey varmış: Yeni modern düşüncelere göre burda elektron yok. Söyle bir dalga var. Bu dalga böylece dönüyor. Bir madde yok diyorlar. Nasıl bir dalga? Meselâ şu salonun şu ucundan buraya kadar bir ip gerek şuradan bir dalga versek bu ipe. Bu dalga burdan oraya kadar yürür gider. İşte siz elektron dönüyor diye kabul ediyorsunuz. Halbuki aslında dönen elektron değildir. Dönen neymiş? Dönen bu dalgadır. Madde diye bir şey yoktur.

halde bugün Batı birtakım hesaplar yapıyor, birtakım işler görüyor gibi gözüktüyor. Ama kendisinin kullanmış olduğu mefhumların ne olduğunu kendisi bilmiyor. Bugün Batı'daki bir insan madde nedir bilmez. Batıdaki bir insan enerji nedir bilmez. Batıdaki bir insan kuvvet nedir bilmez.

Niçin bu mevzu üzerinde duruyoruz? Muhterem kardeşlerimiz, bu mevzu üzerinde şunun için duruyoruz. Şimdi Mevzuumuzu biraz inkişaf ettiriyoruz.

Müslüman kardeşlerimiz, yarım yarım batı ilimlerini okumuş insanlarla karşılaştıkları zaman bunların istihfaflarıyla karşılaşıyor. Bu insanlar Müslümanları küçük görmeye kalkıyorlar. Kendi küçüklüklerini bilmedikleri halde. Ben bu akşam size Müslümanları küçük gören insanların kendilerinin küçük olduğunu isbat etmek için huzurunuza geldim.

Şimdi bakınız, yarım yamalak tahsil edip gelmiş, Müslümanlığı küçük görmeye kalkıyor. Niçin? Efendim dünyada ilim var, fen var diyor. Nedir senin ilim dediğin? Bak aya gidiliyor, yıldızlara gidiliyor. Gel bakalım aya yıldızlara hangi hesaplarla gidiliyor? Onun bunların hiç birinden haberi yoktur. Bir an için olsa dahi bu hesaplar nerden çıkmış deseniz hesabın nereden çıktığını bilmez. Bilmediği takdirde buraya gelmeye mecburdur. Diyecek ki bir takım prensipler var. Bu prensipleri biz tecrübelerle tesbit ettik. Bu prensiplere inanıyoruz. Bu prensiplere istinaden hesaplar yapıyoruz. Nedir bu prensipler? İşte «Tesir aksi tesire eşittir. Madde vardan yok olmaz, yoktan var olmaz.» Peki senin bu madde dediğin nedir? Enerji ve kuvvet dediğin nedir? Dediğimiz zaman bize karşı, o büyük pozları takınan insanlar bunların ne olduklarını izah edemezler, burada takılıp kalırlar. Niçin? Çünkü onlar asıl ilim nedir onu bilmezler. Bu basit tabiikata ilim zannederler. Halbuki ilim, onların gelip tıkanışmaları bu yer varya, ilim ondan sonra başlar aslında... Sen madde nedir bilmeden gelip de ne yapıyorsun bizim karşımızda? Sen enerji nedir, kuvvet nedir bilmeden gelip de ne yapıyorsun burda? Madde dediğin şey var mı? Yok mu? Daha bunu orta yere koyamıyorsun. Bak biriniz böyle söylüyor, biriniz böyle söylüyor. Biriniz diyor ki, evet madde vardır; öbürünüz hayır bir tanesinin ismini işittinizdir: Einstein (Aynştayn) adlı Yahudi âlimi... Bu Yahudi âlimi olan Einstein bütün bu meselelerle senelerce uğraştıktan sonra ömrünün sonlarında şunları söylemiştir: «Ben ömrümde uzun müddet, hakikaten bu madde ile enerji ile, kuvvetle uğraşıp bir sürü hesaplar yaptım, ama bütün ömrüm boyunca bunların ne olduğunu anlayamadım. Hattâ size bir şey söyleyeyim. Acaba biz hesaplar yaparken madde, enerji, kuvvet gibi mefhumları kullanacağımıza bunların yerine başka mefhumları kullanmış olsaydık acaba daha mı kolay hesap yapardık? Bunu da bilemiyorum. Yalnız hissettiğim bir şey var, o da böyle enerji, madde, kuvvet diye birbirinden ayrı üç mefhum olmadığıdır. Ben bu işte bir tevhit hissediyorum. Bir tek mefhum olsa gerek ki, bu bazan enerji haline, bazan da madde haline giriyor; bazan kuvvet haline giriyor. Fakat bunun ne olduğunu hissediyorum ama bir türlü bulamıyorum» diyor.

(Devam edecek)

## İNGİLTERE'DEKİ BİR TÜRK DOSTUNDAN MEKTUP

Allah'ın Adıyla,

Ey büyük Türk Milleti!.. Selam size!..

Bir Müslümanın kalbden selâmını kabul edin.

Daha ne kadar uyuyacaksınız?. Eyvah! Büyük Türk; Fatih'in, Yavuz'un Kanuni'nin torunları!..

Bir zaman siz Avrupanın efendisi idiniz. Şimdi ise Avrupa sizin efendiniz. İslâm'ın Hîlâli, Avrupanın Kızıl Haç (Salib)i ve Siyonizmin Yıldızı ile kuşatılmıştır.

Selâm size ey büyük Türk milleti. Selâm size!.

Bir zaman siz Kosova'da ve Rusya meydanlarında idiniz. Şimdi ise sizin kızlarınız Avrupa meydanlarındadır.

Elveda ey hürriyet kahramanları elvadâ!

Daha ne kadar zaman dünya Müslümanları ve Muhammed (S.A.V.) bu gerileme-ve zelil olmanın ızdırabını çekecek?.. Büyük Türk Fatih Sultan Mehmed'in aziz rûhu cennette ağlıyor. Daha ne kadar zaman o Büyük Türk'ün rûhu bu alçaklığa tahammül edecek?!

Ey, Büyük Türkün evlâdı!

Bir zaman siz Mekke ve Medine'nin bekçileri idiniz. Kâ'be size selâm eder. Ey benim kardeşlerim, Büyük Türk'ün torunları!

Uyan! Çok uyudun! Zaman akıp gidiyor, sen hâlâ uykudasm!

Çok yaşa ey Büyük Türk Milleti, çok yaşa!..

Mustafa Kılıç

TEBRİK...

Bütün müslümanların mübarek Regâib Kandilini tebrik eder, daha nice mübarek günlere erişmelerini Cenab-ı Allah'tan niyaz ederiz.

# İlâhiyat

## İLÂHÎ ÂLEME DALABİLME

Hasan ÇELİKKAYA



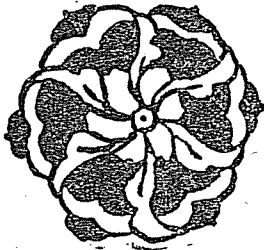
er kötülüğün esası: Allah'ı ve Ahireti unutmaktır. Gerek dünya, gerekse cemiyet olarak çektiğimiz ızdırapların temel sebebi budur. Gerçi «iyilik» ve «kötülük» anlayışları çeşitli cemiyet ve inanç sistemlerine göre değişirse de Allah (C.C.) katında gerçek din ancak İSLÂM olduğundan (1), mevzumuza İslâmî anlayışa göre işleyeceğiz. Zaten tek taraflı veya menfi telkin almamış salim akıllı bir insanın düşünebileceği «iyilik» ve «kötülük» anlayışları İslâmınkine uyar veya yaklaşır. Nitekim zaman zaman gayri müslim tetkik erbabından İslâm'a teslim olanların şahidi de oluyoruz. Hülâsa: sâlim düşünce her zaman İslâm'ı tasdik eder.

Her ne kadar dünya ızdırabının nedenleri bir veya yaklaşık ise de biz, herşeyden önce kendi cemiyetimizden sorumluyuzdur. Zaten sebep aynı oldukça varılacak hüküm her zaman ve her yerde aynı olur.

Bilhassa son asırda, ilmin ve tekniğin hızlı ilerleyişi ve feza çağıının açılması karşısında ferdlerimizde müşâhede etmekte olduğumuz bir gerçek vardır ki, o da: «İlme tapma veya İlâhî âlemden uzaklaşma»dır.

### İNSANOĞLU HAYATI ANLIYAMAMISTIR

Zamanımız insanı, maalesef hayatı gerçek mânâda anlayamamış; ve, gittikçe görünene (maddeye, nefse) tapıp; görünmeyeni inkâra kaymıştır. Bunun neticesinde: «gününü gün etme» felsefesi, daha doğrusu safsatası ortaya çıkmış; «ayıp-günah» duyguları kalkmış; ve artık insanları frenleyebilecek başka bir vasıta bulunamaz olmuştur. Kabul etmek lâzımdır ki: insanlara, beşerî kanunların yaptırmadığını, İlâhî kanunların, yani İNANCIN kolaylıkla yaptırdığı bir gerçektir. Meselâ bir eyyamcı (gününü gün etmeyi düşünen inançsız) ile bir müslüman düşününüz. Müslüman, onun anlayışına göre, çok şeylerden mahrumdur. Meselâ: içki içmez, kumar oynamaz, yalan söylemez, hile yapmaz, zinaya yaklaşmaz, başkasının hukukuna tecâvüz etmez, beş vakitini (namazını) kılar, zekâtını verir, ve Ramazanda bir ay orucunu tutar... Müslümana bu temizliği sağlayan ancak İMAN'dır. Yoksa inançsız, kanun zoruyla, bir eyyamcı veya münkire bunların hiçbirini yaptıramazsınız. Meselâ hepsi dursa hergün, günde beşer vakit namaz kıldıramazsınız. Cemiyetimizin günden güne inkıraza (çöküşe) gidisinin nedenini bu noktadan da anlamak mümkündür herhalde: İMAN ZAYIFLIĞI.





Beşeri, beşerlikte zapteden yegâne ilâhî fren: İslâm inancı, yâni Allah korkusu ve uhrevî mes'ûliyetidir: Gizli ve âşikâre her yapılışın Allah tarafından görülüp tesbit edildiği, ve bunların hepsinden de yarın Huzuru İlahî'de, yâni Mahşer Gününde sorguya çekileceği, ve mutlak (İlahî) adalet üzere muamele göreceği inancıdır. Cenab-ı Hak (C.C.), bu ilâhî inanç frenini, mânevî polisi her ferde nasip etsin ki, insanlık da çektiği şu ızdıraptan kurtulsun ve huzur bulsun. Yoksa beşer kanunlarının yolunu bulmak her zaman mümkündür ve bulunuyor da.

Demıştık ki: Dünya, daha dünyayı anlayamamıştır. Doğrudur. Zaman zaman, kendisine büyük pâyeler verilerek ortaya atılan asrımızın «dünya görüş ve hayat mücadelelerini», ve cihanı karıştıran gürültülerini göz önüne getirir; üzerlerinde derin derin düşünürüm. Ve her defasında da Cenab-ı Hak (Azze ve Celle) nin: «Bu dünya hayatı bir eğlenceden, bir oyundan başka birşey değildir. Ahiret yurdu ise şüphesiz, asıl hayatın ta kendisidir, bunu bilmiş olsalardı» (2) ve benzeri âyet-i kerimelerini hatırlayarak insanog'luna acırım. Yâni dünyanın, daha dünyayı kavrayamadığını görerek büyük üzüntü duyarım. Bugün cemiyet ve hayat üzerine atılmış bütün teori ve incelemeler, felsefe sistemleri gibi bir çıkmaz içersindedirler. Sosyoloji tarihine bir göz atmak bu hakikati görmeğe kâfidir. Çünkü: Hakikata (İslâm'a) dayanmayan her görüş ve inceleme çürük ve temelsiz kalmaya mahkûmdur. Bu, bir söylenti değil, gerçektir. Hulâsa: bugünkü ortaya atılan hayat ve cemiyet görüşlerini bir cümle ile ifâde etmek gerekirse: «Körün filin ayağına yapışıp da, bu, fildir» demesi gibidir. Halbuki ayak, filin bir parçasıdır.

### İLİM, İMANI İCABETTİRMEZ Mİ?

**E**ttirmesi gerekir. Zira Kâinat kitabı, Allah'ın varlığına ve birliğine şehâdet eder. Ancak kişilerin, önceden aldıkları peşin fikirler ve yanlış inanç telkinleri buna mâni olmaktadır. Aynı paraleldé yürüyen menfi neşriyat da bu karanlığı devam ettirmektedir. **İNSAN İSE DAİMA TELKİN VE NEŞRİYATIN ESİRİDİR.** Kişi, küçükten itibaren kendine ne telkî edilirse (umumiyetle) o olur. Meselâ: hristiyanlık telkin edilirse hristiyan olur: mevâlik verilirse müsevî olur; Müslümanlık öğretilirse müslüman olur; komünizm empoze edilirse komünist olur, vesaire vesaire. Nitekim bunlar birer hayat gerçeği değil midir? Peygamberimiz (S.A.V.) in: «Her çocuk İslâm fitratı üzerine doğar (dini kabûl edip iman edecek kabiliyet ve istidattadır). Bu, kendisine lisan verilip meramını anlatacak zamana gelinceye kadar devam eder. Sonra anne ve babası onu, mensup olduğu dine göre: Yahudî, hristiyan, mecusî yapar (veya müslüman olarak devam ettirir).» (3) hadis-i şerifi de bunu tasdik eder. İtikâdi yanlış da olsa, yâni İslâm'a uymasa da bir Allahı kabûl eden her insan, kâinat kitabını çözdükçe Yüce Yaratanın kudretini bir kat daha anlar ve O'na bağlanır. (4). Bunun en yakın misalini de AY'a inmeyi başaran iki Amerikalı astronot vermiştir: Ay'a ayak bastıklarında dünya milletlerine şu mesajı göndermişlerdir: «Hadisenin büyüklüğünü düşününüz. Ve Allah'a duâ ediniz.» (5)

Artık doğmatiklere ve komünistlere «gözünüzü açın» demekten başka birşeyimiz kalmıyor.

### KUR'AN-I KERİME GÖRE HAYAT

**H**ayatı gerçek mânâda kavrayabilmemiz için mutlaka Kur'an'ın beyanını bilmek lâzımdır. Çünkü hayatı en iyi bilen onu yaratandır, yâni Cenab-ı Hak'tır. O halde şimdi Kur'anı dinleyelim:

«Bu dünya hayatı bir eğlenceden, bir oyundan başka birşey değildir. Ahiret yurduna gelince: şüphesiz o, asıl hayatın ta kendisidir, bunu bilmiş olsalardı.» (El-Ankebut: 64)

«Dünya yaşayışının hali, gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki, onunla yeryüzünün —gerek insanların, gerek davarların, hayvanların yiyeceği— nebatları (ağ gibi birbirine örülüp) karışmıştır. Tam, yer, zinet ve ihtişamını takınıp süslediği, sahipleri de onu (biçmeye, yemişlerini toplamağa, mahsullerini kaldırmağa) herhalde kâdir olduklarını sandıkları bir sırada geceleyin veya gündüzün ona emrimiz (don gibi, sel gibi, kasırga gibi bir âfetimiz) gelivermiştir ki sanki dün de yerinde yokmuş onu tâ kökünden koparılıp biçilmiş bir hâle getirmişizdir. İşte biz iyi düşünecek bir kavim (millet) için âyetleri böyle açıklarız.» (Yunus: 24)

«Bilin ki, (âhiret kazancına yer vermeyen) dünyaya hayatı ancak bir oyundur, bir eğlencedir, bir süstür, aranızda bir öğünüştür, mallarda ve evlâtlarda bir çoğalıştır. Bunun misali: Bitirdiği nebat ekicilerin hoşuna giden bir yağmur gibidir. Fakat sonra o nebat kurur da sen onu sapsarı bir hâle getirilmiş görürsün. Sonra da o, bir görçöp olur. (Dünya hayatını Ahirete tercih edenler için) Ahiret'te çetin azap vardır. (Ahireti dünyaya tercih edenler için ise) Allahtan mağfiret ve rıza vardır. Dünya hayatından faydalanış, bir aldaniş faidesinden başka birşey değildir.» (el-Hadid: 20)

«Dünya hayatı bir oyundan, bir oyalamadan başka birşey değildir. Ahiret yurdu ise sakınacaklar (takvaya erecekler) için elbet daha hayırlıdır. Hâlâ aklınız başınıza gelmeyecek mi?» (el-En'am: 32)

«Ey cin ve insanlar cemaati, içinizden size âyetlerini nakleder, bu günümüzün (Kıyametin) gelip çatacağını inzar ile haber verir peygamberler gelmedi mi?» Ey Rabbimiz, diyecekler, nefislerimize karşı (kendi aleyhimizde) şahidlik ederiz.» Dünya hayatı onları aldattı da gerçek kâfir kimseler olduklarına, kendileri de kendi aleyhlerinde şahid oldular.» (el-En'am: 130)

«Ey insanlar, Rabbinizden korkun. Ne babanın evlâdına, ne de bizzat evlâdın babasına, hiç bir şeyle faide vermeyeceği (ilâhî hesap) gününden korkun. Şüphe yok ki Allah'ın va'di haktır. (Kıyamet mutlaka kopacaktır). O halde sakın sizi dünya hayatı aldatmasın. O aldatici şeytan sakın sizi Allah'ın (hilmine, mühlet verişine) güvendirip gaflete daldırmasın.» (Lokman: 33)

«O mal, o oğullar hep dünya hayatının zinetidir. Bâki kalacak iyi (amel ve hareket)ler ise Rabbinin nezdinde sevapça da hayırlıdır, amelce de.» (el-Kehf: 46)

«Kâfirlere dünya hayatı pek süslü gösterildi. İman edenlerden kimiyle eğleniyorlar. Halbuki (O müminler) Kıyamet gününde onların (kâfirlerin) üstündedir. Allah kimi dilerse ona hesapsız rızık verir.» (el-Bakare: 212)

«Kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma güzel atlara, (deve, sığır, koyun keçi gibi) hayvanlara, ekinlere olan ihtiraskârâne sevgi insanlar için (şeytan tarafından) bezenip süslenmiştir. Bunlar dünya hayatının (geçici) birer fâidesidir. Allah (a gelince) nihayet dönüp varılacak yerin (Cennet'in) güzelliği onun nezdindedir.»

«(Habîbim) de ki: «Sizin bunlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Takvaya erenler için Rableri katında altlarından ırmaklar akan cennetler-ki orada ebedî kalıcıdır—, herşeyden temizlenmiş zevceler, Allahtan da bir rıza vardır. Allah kullarını hakıyla görücüdür.» (Ali İmran: 14-15) (6)

Ve daha bunlara benzer nice âyetler...

Görülüyor ki: dünya fânîdir, zevkleri geçicidir, ve aldattıcıdır. Kapılmamak lâzımdır. Yoksa dünya tamamen terkolunamaz. Keza bugünkü çılgın nesilde olduğu gibi, dünyadan gerçek mânâda zevk alabilmek için mutlaka Allahı ve Ahiret'i unutmak veya inkâr da gerekmez. Tükenmez saâdetin İMAN da olduğu unutulmamalıdır. «Dünya kâfirlerin, Cennet müminlerin» sözü yanlış anlaşılmaktadır. Aslında dünya bizimdir. Dünya müminin imtihan yeridir. Mümin Cenneti, ancak buradaki başarabileceği imtihana kazanabilecektir. Yoksa dünyaya uğramadan ve imtihana çekilmeden Cennete girecek bir insan yoktur. Mesele: dünya hayatı Allah'ın rızasına uygun bir hâle getirebilmektir.

Merhum bir âlimimiz bu hususu ne güzel özetlemiştir:

«İnsanın ebede uzanmış emelleri ve kâinatı ihâta etmiş fikirleri ve ebedî saâdetlerin nevilerine yayılmış arzuları gösteriyor ki: Bu insan ebed için yaratılmıştır ve ebede (Ahirete) gidecektir. Bu dünya ona bir misâfirhanedir ve Ahiret de bir bekleme salonudur.»

Ne mutlu dünyasını tanıyıp Allahına kavuşabilenlere!

## İBRETLER

**M**eşhurdur. Fakat tekrarında mutlak fayda gördüğüm için yine tekrar ediyorum:

Bir gün devrin Halifesi Hârun-er Reşid, meşhur vâiz İbnü Semmak'ı yanına çağırır, ve kendisine, unutamayacağı bir nasihatta bulunmasını ister. Tam bu sırada Halifeye altın bir bardak içinde su getirirler. İbnü Semmak, derhal, bir altın bardak içindeki suya bir de Halifeye bakar, ve der ki:

— Bu bir bardak suyu bulamayacak olursan, (bulmak için) onun uğruna saltanatını fedâ edermisin?

Halife-Evet, şüphesiz ederim.

Vâiz-Peki, bu suyu içtikten sonra vücudundan çıkaramayacak olursan, onun çıkarılması uğruna saltanatını fedâ eder misin?

Halife-Evet, şüphesiz ederim, cevabını vermiştir.

İbnü Semmak, tekrar, mücevherle süslü tahta, altın bardağa ve bir de Halifeye bakmış:

«O halde, demiş, bir içim su ve bir avuç idrar değeri olmayan bir saltanata (dünyaya) güvenme ve Allahın rızasını almak için halka hak ve adâletle muâmele et.»

Kanûni Sultan Süleyman'ın meşhur beyti de hatırlardadır:

«Halk arasında muteber bir nesne yok devlet gibi  
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi»

Bunun için tasavvuf erbabı bir nefeste Allaha iki şükretmek lâzımdır der: Biri alabildiğimiz, diğeri de verebildiğimiz için.»

EVET, bütün bunlar; dünya, makam, şehvet ve şöretperestlerin kulaklarına birer küpe olmalıdır.

## ÖGÜTLER (7)

**E**nes İbni Mâlik (R.A.) buyurmuştur ki:

«Gerçekten, yer her gün on kelimeyle nidâ eder. Der ki: «Ey âdemoğlu! Benim sırtımda gezip dolaşsın; dönüşün benim karnımadır. Benim üzerimde isyan edersin; içimde mahzun olursun. Sırtımda mal toplarsın; karnımda pişman olursun. Sırtımda haram yersin; halbuki kurtlar, seni benim karnımda yiyecektir. Üzerimde hile yaparsın, karnımda zelif olursun. Sevinçle sırtımda yürürsün; mahzun olarak içime düşersin. Sırtımda ışık ile gezersin; karnımda karanlıklar içine düşersin. Benim sırtımda topluluk içinde gezersin; içime yalnız olarak düşersin.»

«Karanlık beştir, (onu aydınlatan) kandiller de beştir: 1 — Dünya sevgisi karanlıktır, kandili takvadır. 2 — Günah karanlıktır, kandili tevbedir. 3 — Kabir karanlıktır, kandili «Lâ ilâhe illâllah Muhammedün Resûlüllah» tır. 4 — Ahiret karanlıktır, kandili salih ameldir. 5 — Sırat köprüsü karanlıktır, kandili yakındır (imandır)». (Hz. Ebu Bekr R.A.).

«Ümmetim üzerine bir zaman gelecek ki, onlar o zamanda beş şeyi sever, beş şeyi de unuturlar: 1 — Dünyayı severler, âhireti unuturlar. 2 — Ev ve apartmanları sever, kabirleri unuturlar. 3 — Malı çokça severler, hesabı unuturlar. 4 — Aile efradını severler, hurileri unuturlar. 5 — Nefislerini severler, Allah'ı unuturlar.

Onlar benden ayrılmışlardır, ben de onlardan.» (Hadis-i Şerif)

«Gerçekten mal toplamakta beş tehlike vardır. Toplanmasında meşakkât; ıslâm ile uğraşırken Allahın zikrinden geri kalmak; Kaçırıcısından ve hırsızından korkmak; cimrillik ismini yüklenmek, ve sâlih kişilerden ayrı kalmak.

Malı (fakir-fukaraya, lüzumlu yerlere) dağıtmada da beş fâide vardır: Mal arkasında koşmaktan kurtulup rahat etmek, onu koruma endişesinden sıyrılıp Allahın zikriyle meşgul olmak; Çalıp çırpıcısından emin olmak; kerim ismini takınmak; maldan (aşırı) ilgi kesildiği için salih kişilerin sohbetine imkân bulmak.» (Hadis-i Şerif)

«Dört şey kalbin zulmetindendir: 1 — Fazla yemek (oburluk). 2 — Zalimlerle sohbet etmek, 3 — Geçmiş günahlarını unutmak, 4 — Tûl-i emel (imkânsız bir şeyi istemek).

Dört şey de kalbin nurundandır: 1 — Allah korkusundan karın açlığı, 2 — Salihlerle sohbet, 3 — Geçmiş günahları hatırlamak, 4 — Nefsin isteğini kısıtlamak.» (Abdullah İbni Mes'ud R.A.)

«Sizden evvelkiler ancak üç şeyle helâk olmuşlardır: 1 — Boş ve yersiz konuşmakla, 2 — Fazla yemekle, 3 — Fazla uyumakla.» (İbrahim Nehâf)

«Ne mutlu o kimseye ki, dünya onu terketmezden önce o, dünyayı terkeder. Kabre girmezden önce kabrini güzel amellerle hazırlar. Allahın huzuruna varmazdan evvel Allah'ı razı eder.» (Muaz oğlu Yahya R.A.)

«Dört şeyi dört şeyde aradık, fakat yolunu şaşırmışız. Onları başka dört şeyde bulduk: Zenginliği malda aradık, kanatkârlıkta bulduk. Rahatı servette aradık, az malda bulduk. Lezzetleri nimette aradık, sıhhatli bedende bulduk. Rızkı yerde aradık, gökte bulduk.» (Hâmid-i Leffaf R.A.)

«Ademoğlunu dört yağmacı karşılar: 1 — Ölüm meleği ruhunu, 2 — Mirascılar malını, 3 — Kurtlar cismini, 4 — Haklı dâvacılar da kıyamet gününde amelini yağma ederler.» (Bazı hikmet sahipleri)

## «AZ GÜLSÜNLER, ÇOK AĞLASINLAR»

Çok gülmek, mutlaka kalbi karartan birinci âmillerdendir. Bir insanın, devamlı kahkahalar atması, duygusuzluğunun, az düşünceli oluşunun, veya bu duruma yuvarlanmakta oluşunun bir âlametidir. Tıpkı çılgin neslimizin hâli gibi.

Hz. Ömer (R.A.) Efendimiz buyururlar ki:

«Gülmesi çok olanın heybeti azalır. İnsanları küçümseyen insanlar tarafından küçümsenir. Bir şeyi çokca yapan o şey ile tanınır. Sözü çok olanın hatası çok olur. Hatası çok olanın hayası az olur. Hayası az olanın kalbi ölmüştür.» (Münebbihat'tan)

Peygamberimiz (S.A.V.) de: «Gülmesi çok olan kimse, on âkıbetle cezalanır: 1 — Kalbi ölü 2 — Utanma hissi kalmaz, 3 — Şeytan onun hâline sevinir, 4 — Rahman olan Allah ona gazap eder, 5 — Mahşer gününde hesabı ağır olur, 6 — Kıyamet günü Peygamber (S.A.V.) ondan yüz çevirir, 7 — Melekler ona lânet eder, 8 — Yerlerde ve göklerdeki her şeyi unuttur, 10 — Ahiret gününde rezil olur.» buyururlar. (Münebbihat'tan)

Yine: «Allah'ın haram kıldığı şeylerden sakın ki insanların en ziyâde ibâdet edeni olasın. Allahın sana ayırdığı paya razı ol ki insanların en zengini olasın. Komşuna iyi muamele et ki mümini kâmil olasın Kendin için sevdiğini başkası için de sev ki kâmil bir müslüman olasın. Bir de çok gülmek. Zira çok gülmek kalbi öldürür.» buyururlar. (Muhtar-ül Ehâdis Terc. Hadis No: 21)

Âhiretini garantileyemeyen insan kolay kolay gülemez. Kaldı ki bugün insanoğlu, günah ve zulüm deryası içinde yüzmektedir. Bunun için Cenab-ı Hak (Azze ve Celle), Kur'an-ı Kerim'in de buyurur ki: «Artık irtikab etmekte oldukları günahların mukâbili olarak az gülsünler, çok ağlasınlar onlar.» (et-Tevbe: 82)

Tekrar edelim: İslâm'ın merhameti ve Uhrevi mes'uliyetiyle frenli bir insan, asla dünyayı yıkan kahkahalar atamaz.

## EN BÜYÜK MÜRŞİD ÖLÜMDÜR

Cenab-ı Hak (C.C.) buyurur ki:

«Her nefis mutlaka ölümü tadacaktır. Biz sizi imtihan olarak şerler ve hayırlarla denemekteyiz. Sonunda hepiniz bize döndürüleceksiniz.» (el-Enbiya: 25)

(Habibim) de ki: «Sizin hakikaten kaçıp durduğunuz ölüm yok mu? O, size mutlaka erişecektir. Sonra hepiniz, gizliyi de âşikârı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O, size ne yaptınızsa hepsini birer birer haber verecek (ve ona göre muamele edecektir.» (el-Cum'a: 8)

«(Evet), her ümmet için bir ecel vardır. Binaenaleyh ecel gelince onlar ne bir saat geri bırakılabilirler, ne bir saat (an) öne alınabilirler. (Yunus: 49)

Peygamberimiz (S.A.V.) de buyururlar ki:

«Gerçek, yer hergün günde 70 defa üzere âdemoğluna şöyle seslenir: Ey âdemoğluları, istediğinizi, istahlandığımız (her şeyi dilediğiniz gibi) yeyiniz. Allah'a yemin ederim ki, ben de sizlerin etlerinizi ve derilerinizi (muhakkak) yiyeceğim.» (8)

«Bana Cibril (A.V.) geldi ve dedi ki: «Yâ Muhammed! İstedığın kadar yaşa (sonunda) öleceksin. İstedğini istediğin kadar sev (sonunda mutlaka ondan) ayrılacaksın. Dilediğini dilediğin gibi yap (mutlaka) karşılığını bulacaksın. Bil ki: Müminin şerefi, geceleyin kıyam (edip Allah'ı anması), izzeti de halktan müstağni kalmazdır.» (9)

Şu halde: Biz onu, yâni ölümü, istesek de istemesek de o, bizi isteyecek; ve Allah'a hesap vermeye götürecektir. O halde: nasıl dünyada başıboş, gâyesiz dolaşabiliriz?

Öldükten sonra dirilmek hususunu yine Yüce Rabbimiz cevaplandırıyor, ve buyuruyor ki:

«Hakikat, bu (kâfir) ler, o çabucak geçen (dünyayı) severler. Önlerindeki o çetin hesap gününü (Ahireti) terkederler.» (10) «İnsan zanneder mi ki, herhalde biz onun kemiklerini toplayıp bir araya getirmeyeceğiz? (diriltmeyeceğiz?). EVET, biz parmak uçlarını bile iâde etmeye kaadiriz. Fakat insan, önündeki o kıyameti yalanlamaktadır. «Kıyamet günü de ne zaman mış?, diye sorar. (Hayır, hakikat öyle değildir. Kendisini alabildiğine kınayan nefse yemin ederim ki, (siz öldükten sonra mutlaka diriltileceksiniz). (II). «Zira öldürecek de, diriltecek de şüphesiz biziz. Dönüş de ancak bizedir.» (12). «Yâ... Biz İLK YARATIŞTA ACIZ MI GÖSTERDİK Kİ TEKRAR DIRİLMekten ACIZ OLALIM?). Hayır, hayır. Onlar (inkârcılar), yeni yaratıştan (tekrar dirilmekten) şüphe içindedirler.» (13). «O (insan), kendisinin bir meniden yaratılışını unuttu da bize bir misal getirdi: «Bu çürümüş kemiklere kim can verecekmış?» dedi. (Habibim) de ki: «Onları ilk Yaratan (ALLAH) diriltecek. (Hiç yoktan yaratmaya kaadir olan, hiç kemiklere can veremez mi). O, her yaratmayı hakkıyla bilendir.» (14)

Nitekim Resûlullah (S.A.V.) Efendimiz de: «Adem oğlunun bütün vücudunu toprak yer (eritir). Ancak kuyruk (sokumu) kemiği müstesnadır (o çürümeyecektir). İnsan ondan yaratıldı ve (öldükten sonra da yine ondan) teşekkül edip (diriltilecek) tir.» buyururlar. Yâni Cenab-ı Hak, nasıl gökten yağdırdığı yağmurlarla yeryüzünü (tohumundan) yeşertiyorsa, insanın tohumunu teşkil eden kuyruk kemiklerine vereceği hayat suyu ile de irsanları tekrar diriltecektir. O, herşeye kaadirdir. (15)

Mevlânâmız da şöyle der: «Batmayı gördün ya doğmayı da seyret. Güneşle aya hiç batmaktan bir ziyan gelir mi? **YERE HANGİ TOHUM EKİLDİ DE BİTMEDİ? İNSAN TOHUMUNU BİTMEMEYİ DİYE ŞÜPHE Mİ EDİYORSUN?** Toprağa konulduğumu sanıyorsun, değil mi? Halbuki ayacağımın altında bu yedi gök vardır.»

Bunun için Aleyhissalâtu Vesselâm daima: «Lezzetleri mahveden ölümü çok düşününüz. Kabirleri ziyaret edin. Onlar size âhireti hatırlatır. Size vaaz-u nasihat olarak ölüm yeter» buyururlardı.

## HAZRETİ ALİ (R.A.) IN BİR HUTBESİ

**D**üşünce sahibi insanlığın ilâhî âleme dalabilmesine ve Rabbisine bağlanmasına belki bir vesile olur ümidiyle, son olarak, Hz. ALİ (R.A.) Efendimizin bir hutbe-i Şeriflerini naklediyorum:

«Hamd Allah'a mahsustur. O'na hamdeder, O'ndan yardım isterim. O'na inanır, O'na güvenirim. Ve şehâdet ederim ki **ALLAH'TAN BAŞKA TANRI YOKTUR. O BİRDİR, ORTAĞI YOKTUR. MUHAMMED O'NUN KULU VE ELÇİSİDİR.** Sizi hastalıktan kurtarmak, ve gafletten uyandırmak için Muhammed'i hidâyet ve hak din ile gönderdi.

Biliniz ki öleceksiniz. Öldükten sonra dirilecek, Alah huzurunda durup amellerinizden hesap verecek ve amellerinize göre ceza (karşılık) göreceksiniz.

**DÜNYA HAYATI SİZİ ALDATMASIN.** Çünkü: dünya, belâ, ile süslenmiş, zeval ile tanınmış, zulüm ile vasıflanmış bir evdir. İçindekilerin hepsi yokluğa mahkûmdur. Bu dünya ehli arasında bir çekişme, bir öğünme konusudur. Bir halde durmaz. Buraya gelen misafir şerrinden emin olmaz. Dünya halkı, kâh genişlik ve sevinç içerisinde, kâh belâ ve gurur içerisinde. Değişik durumlar, dönüp dolaşan zamanlar. Burada yaşamak kötü, buranın bolluğu ve serveti devamsızdır. Dünya, kendi 'sakinlerini, okla-riyle, birtakım hedeflere doğru atmaktadır. Herkes ondan nasibini alacak ve sonunda ölümün tadını tadacaktır.

**EY ALLAH'IN KULLARI,** biliniz ki, siz, içinde bulunduğunuz göz kamaştırıcı dünyada, sizden öncekilerin yolundasınız. Onlar sizden daha uzun ömürlü, daha kuvvetli, onların şehirleri daha ma'mur, eserleri geride kaldı. Muhkem yapıları sarayları, rahat yastıkları; harâbede topraktan yapılan kabirlerdeki taş ve topraklarla değiştirdiler.

Kabirler birbirlerine yakındırlar ama sakinleri, bir ma'mûrenin yalnız kalan halkı, bir mahallenin durmadan didinen ehli arasında gariptirler. Artık onlar i'mar ile uğraşamazlar. Birbirlerine yakın komşu olmalarına rağmen komşuların ve kardeşlerin gidip gelişleri gibi aralarında bir münasebetleri yoktur. Nasıl gidip gelsinler ki? Yokluk, onları göğsünde öğütmüş, etraflarını taş-toprak bürümüştür.

Rahat ve sevinç içerisinde yaşadıkten sonra ölüp parça parça oldular. Dostları kendilerine acıdı, götürüp toprağa koydular. Ve onlar bir daha dönmemek üzere gittiler. Heyhat: «Bu bir sözdür ki söyleyeni O (Allah) dir. Onların ötelerinde tekrar dirilecekleri güne kadar bir berzah vardır.» (17)

Farz edin ki siz de onlar gibi mahvoldunuz, o gidilecek yerde yalnız kaldınız. Kabrin sizi içine aldığı düşününüz.

Ve nihayet işler sona erip kabirlerin açıldığı, «göğüslerde gizli kalan sırların dışarıya döküldüğü», Melik-ül Celil-ül Cebbâr'ın önünde hesap vermek üzere durduğunuz zamanı tasavvur ediniz. O zaman hâliniz nice olur? Geçmiş günahlardan ötürü kabler titrer, perdeler kalkar, örtüler kalkar, bütün ayıplarınız, sırlarınız meydana çıkar.» İşte orada her nefis, kazandığı ile cezalanır (karşılık görür).

Ve bir âyet-i kerime:

«İşte bu (Kur'an)-onunla tehlikelerden haberdar edilsinler, O'nun (Allah'ın) ancak bir tek Tanrı olduğunu kilsinler, akl-ı selim sahipleri iyice düşünüp öğüd alsınlar diye bütün insanlara bir tebliğdir.» (İbrahim suresi, âyet: 52)

Rabbimiz, bizleri iman ve İslâm'dan ayırmasın. O insanlığa da basiret ve hidayetler nasip eylesin. (Amin)

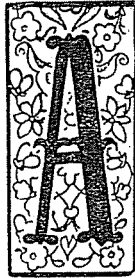
**Velhamdülillâhî Rabbil âlemin: Hemd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.**

- 1) — Ali İmran Suresi, âyet: 19, 85; el-Mâide: 3
- 2) — Ankebût Suresi, âyet: 64
- 3) — Muhtâr-ül Ehâdis-in Nebeviyye Terc., Hadis No: 882
- 4) — el-Fâtır: 28
- 5) — 22/7/1969 tarihli Bâbâilide Sabah Gazetesi, (HA)
- 6) — Ayet-i kerime mealleri, merhum H. B. Çantay'ın «Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim» Tefsirinden
- 7) — Münebbihat (İbnü Hacer-il Askalâni) Tercemesinden
- 8) — Muhtar-ül Ehâdis-in Nebeviyye Terc. No: 299
- 9) — Muhtar-ül Ehâdis-in Nebeviyye Terc. No: 12
- 10) — ed-Dehr: 27
- 11) — el-Kiyâme: 2-6
- 12) — Kaaf: 43
- 13) — Kaaf: 15
- 14) — Yâsin: 76-81
- 15) — Müslim, Muhtâr-ül Ehâdis-in Nebeviyye
- 16) — Müminun Suresi: 100
- 17) — Necim Suresi: 31

# Tasavvuf

## LEVAKİH'UL - ENVÂR

### Hayatı :



bdulvehhâb b. Ahmed b. Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Mûsâ ...al-Ansârî al-Misrî 897 h. (1491/2) de Kalkaşan'da doğdu. İlk tahsilini Kahire'de yaptı. Çalışkanlığının yanı sıra, fitrî istidatları sayesinde kısa zamanda devrinin bütün bilgilerini elde etmişti.

Şa'rânî'nin tasavvufa olan meyli ilk gençlik yıllarına tesâdüf eder. Şâzelî tarikatine girişi bu senelere rastlamaktadır.

Bizzat kendisi, silûk devresinde hizmetinde bulunduğu şeyhlerini, Tabakâtında zikretmiştir. Bunlar arasında bilhassa, 35 sene müddetle hizmetinde bulunduğu Nureddin eş-Şûnî ile Ali el-Havvâs'ın adını anmak lâzımdır. Şa'rânî Latâif'ul-minen'de sık sık zikrettiği bu son şeyhinin meclislerine 10 yıl müddetle devam etmiştir.

Uzun ve hayli mücadeleli bir hayat geçiren Şa'rânî Kur'an, tefsir, hadis, fıkıh, gramer ve tıp gibi naklî ve aklî ilimlerin birçok dallarında eserler vermiştir ki bunların belli başlıları şunlardır:

1. Ed-Durer el-mensûre fi beyâni zubb'il-ulûm il-meshûre (tefsir, kıraat, fıkıh, nahiv, belâgat ve tasavvufa dair bilgileri içine alan bir ansiklopedik eser).

2. El-Yavâqit ve'l-cevâhir fi beyâni aqâid'il—ekâbir

3. Ferâid'ul-qalâid fi ilm'il-aqâid

4. El-Bedr'ul-münîr fi garîbi ehâdis'il-beşîr'in-nezîr

5. Letâif'ul-minen (Tercümei hali)

6. El-Mukaddimet'un-nahviyye fi'l-Arabîyye

7. Ed-Durr'un-nazîm fi ulûm'il-Qur'an'il-azîm

Fakat o, esas şöhretini tasavvuf sahasında yazdığı eserlerle sağlamıştır. Bunlar arasında bilhassa :

1 — İrsâd-ut-tâlibîn ilâ merâtib ulemâ el-âmîlin

2 — Levakîh el-envâr elqudsiyye fi beyâni qavâid es-süfiyye (Bu eser İbn'ul-Arabî'nin El-Futûhât el-mekkiyye'sinin bir hülâsasıdır).

Eş - ŞA'RÂNÎ

TERCEME :  
Dr. Ahmed H.  
KAYALAR

3 — Savâti'ul-anvâr al-qudsiyye fî mâ sadarat bihi'l-Futûhât el-mekkiyye

4 — El-Kibrît el-ahmar fî beyân ulûm es-Seyh el-Ekber

5 — El-Kavl el-mubîn fi'r-red an Muh-yiddin (İbn'ul-Arabî'nin bir müdafaası).

6 — Medâric es-sâlikîn ilâ rusûm tariq al-ârifîn

7 — El-Mevâzin ed-durriyye el-mubeyyi-ne liaqâid'il-firaq el-âliye

8 — En-Nefehât el-qudsiyye fî beyân qawâid'is-sûfiyye ile tercümesi takdim edilecek olan

9 — Levâkih'ul-envâr fî tabâqât il-ah-yâr'ı hatırlatılmadır.

Hayatını dokümacılıkla kazanan eş-Şa'rânî, h. 973 (m. 1565) te Kâhire'de Allah'ın rahmetine kavuştu.

Tasavvufî eserlerinde, islâm fihî ile tasavvufu insicamlı bir tarzda telif eden Şa'rânî, bu görüş tarzını, islâm tasavvufundaki ehemmiyeti dolayısıyla tercüme edilmesi gereken mezkûr son eserinin mukaddemesinde dile getirmiş bulunmaktadır.

#### LEVÂKIH'ul-ENVÂR'ın MUKADDİMESİ

**V**elilerini nimetlerle donatan Allah'a hamd olsun. Veliler bununla O'na hamd ederler. Allah onları, Kendisine mehabbet besleyen kullar edinmiş, Kendisine hizmette alıkoymuştur. Bu kullar, namazlarına ihtimam gösterirler. Yine Allah onları huzûruna dâvet etmiş, kendilerine dereceler tahsis etmiştir. «Hayır yarışlarında ta öne geçip kazananlar (a gelince), onlar (orada da) öncüdürler. İşte onlar (Allah'a) en çok yaklaştırılmış olanlardır (Kur'an 56/10-11)».

Huzûrunun kapılarını onlara açmış, kalplerinden ara perdeyi kaldırmıştır. Onlar, O'nun huzurunda teeddüp eder haldedirler. Onlara sevgisini lûtfetmiş, kendilerinden yüz çevirmemeğe ve ayrılmamağa dair teminat vermiştir. «Haberiniz olsun ki Allah'ın velî kulları için hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değildir (Kur'an 10/62)». Basîretlerini fazhıyla tenvir etmiş, içlerini temizlemiş ve onları gizli sırta muttali kılmış, ağyardan korumuş, fâcirlerden gizlemiştir. Zira onlar telli duvaklı gelinlerdir; mücrimler onları göremezler. Allah'ın velîlerinden biri kendilerine rastlasa, onu zındıklık ve delilikle suçlarlar. Onları bakar kör halde görürsün. Aralarında, ve-

lilerin kerâmetlerini inkâr eden, değerlerini düşürmek isteyen, niyetlerini kınayanlar vardır. Yine aralarında müterizler vardır ki bunlar onların hallerine itiraz ederler, bunu yaparken ifadelerinde cehalete batar gömülürler, güyâ velîlerle alay ederler. Oysa «Allah onlarla istihzâ eder ve taşkınlıkları, azgınlıkları içinde serseri dolaşmalarına mühlet verir (Kur'an 2/15)».

Bazı zümreleri kendisine yaklaştıran ve onları kendi hizmetine seçen Allah'ı tenzih ederim. Onlar, huzûrundan ayrılmazlar. Velâyet semâsında, kendilerini yıldızlar olarak yerleştiren, yeryüzü halkını, kendileriyle yol bulur hale koyan Allah'ı tenzih ederim. Kendilerine, huzûruna yaklaşmakta müsaade eden Allah'ı tenzih ederim. Onlar inkâr edenler, kendilerinden uzaktadırlar.

Velîler yakınlık cennetinde nimetler içindedirler; münkirler ise, ayrılık cehenneminde azap tadarlar. «O, yapacağından mes'ul olmaz, fakat onlar mes'ul olurlar (Kur'an 21/23)».

Yakinen inanarak şehâdet edenin şehâdetiyle şehâdet ederim ki Allah'tan başka Tanrı yoktur, O'nun şerîki de yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki Nebîimiz Hz. Muhammed (S.A.S.) O'nun kulu ve gizli nûr ve masûn sırrı olan resûlüdür. Ey Allah'ım Seni ananlar her andıkta Ona, diğer nebî ve resûllere, onların âilelerine ve bütün arkadaşlarına salat u selâm et... O'nu zikrinden gâfiller, gaflettedir.

Bu eser, içinde, Allah azze ve celle'nin yolunda, kendilerine uyulan, Sahâbe ve Tabiûndan itibaren IX. asır ile X. asrın bir kısmına kadar ki velîlerin bir miktarını hülâsa ettiğim bir kitaptır. Bunu teklifden maksadım, velî ve sûflerin sadece makâm ve hallerinin anlaşılmasıdır. Onların, şeriatın önderlerinin kitaplarında yazılı başkalarıyla müsterek olanların değil de kendilerinin esas ve cevher sözlerini zikrettim. Aynı şekilde onların sadece, ilk sülûktaki hallerini değil de, şiddetli açlık ve uykusuzluk, şan ve şöret kazanmama sevgisi gibi müritleri harekete getiren yahut velî ve sûfleri şeriatın bir kısmını reddetdiklerini düşünenlere karşı şeriatî tâzim edişlerini gösteren hallerini zikrediyorum. Nitekim İbn'ul-Cevzî, al-Gazâlî, hatta al-Cuneyd ve eş-Şiblî hakkında sarîh beyanda bulunmuş ve «yemin ederim ki bunlar, şeriat halısını büküp kapamışlar; keşki tasavvufa girmeselerdi» demiştir.

## NÂT-I NEBÎ

Ahmedim, ver aşkın bana,  
Kurbânın olayım senin.  
Kıtmâr gibi, eşğine  
Derbânın olayım senin.

Al benden benlik izini,  
Soy benden dünya işini,  
Dâim göreyim yüzünü,  
Giryânın olayım senin.

Aşkında kiblemsin benim,  
Kiblemde cânımsın benim,  
Canda cânânımsın benim,  
Müştakın olayım senin.

Göklere nûrunu saran.  
Yerlere rahmetin saçan,  
Kalblere vahdetin yazan,  
Tayerânın olayım senin.

Meftûnunum hûlkuna ben,  
Mezbûhunum uğrunda ben,  
Mecnûnuum kapında ben,  
Mensûrun olayım senin.

Mü'mine pür-safâsın sen,  
Âşıka pür-vefâsın sen,  
Ârife Mustafâ'sın sen,  
Tavvâr'm olavım senin!

**İbnürrahmi Ali TAYYAR**

Fakirlerle bir araya gelip, onların gittikleri yolla meggul olduğum sıralar, muâsırlarımızdan bir gurup ta bana aynı şeyi söylemişlerdi. Veli ve sûfilerin sâdece esas sözleri üzerinde duruşum bu yüzdendir. Telif eser verenlerin herhangi birinin, Tabakât kitabında buna ihtimam verdiğini zannetmiyorum. Onlar hallerini zikrediyorlar; söyledikleri şeylerle sadece velî ve sûfilerin buldukları her söz ve kendilerinden sülûkun başlangıcında sâdir olanlarla, ortasında, sonundakiler arasında bir tefrik yapmıyorlar. Onların husûsiyle sözlerini zikretmenin faydaları arasında, tasavvuf yolunu, velî ve sûfiler hakkında doğru düşünceye sahip olanlara ve sözlerini kabul edenlere daha yakından göstermek te yer alır. Zira sâdik mürîd, şeyhinden bir söz işittiği zaman kararlar ve inanarak onu yapandır.

(Devam edecek)

## ENSTITÜLÜYE SESLENİŞ

İnandığı davanın ey sadık bekçileri!  
İslâmı dünyaya yayacak ey hak erleri!  
Söylediğini yaşayacak -yaşatacak günleri  
Beklemektedir senden. bu cihanın fertleri.

Davan İslâm davasıdır. Var mıdır bundan  
ileri?  
Durmadan gece-gündüz anlatmalısın bu ger-  
çekleri.

Uyanmalı -uyarmalısın, gaflet denaettir  
Bunca imkân variken, vaktini boş geçirmek  
bir hamakattir.

Allah askına soruvorum. sana bu mu gerek-  
tir?

İyilik ve iyimserlik sağa sola mı dönmektir?

Sevdiğini Allah rızası için sevmelisin  
Verdiğini yine Allah rızası için vermелisin  
Hak ve hakikati söylemekten korkan değil-  
sin

Kendi hizmetini Hak rızasına bağlayan Hak  
er'isin

Bilinmeyenlerin uydusu kılma kendini  
Yıkılmış olursun kendi-kendine bentini

Sen, göğsünde sarsılmaz îman taşıyorsun  
Sen, aleme şan veren ceddin ahfadısın  
Yakışmaz, batılının mukallidi olamazsın  
Sen, ancak, örnek olacak bir lider olmalısın.

Bu yolda ne gördünse hepsi gayri samimi  
Vah! böyledir acep İslâm'ın her hadimi.  
Evet düşündüm-taşındım bulamadan çıkar  
yo!

Bu yol Hak yoludur, bari sen sadık bekçisi  
ol

**İbrahim AK**

# Sosyoloji

## Cami Sosyolojisi ve Psikolojisi Üzerine Bir Deneme

Ali Murad  
DARYAL

### TAKDİM

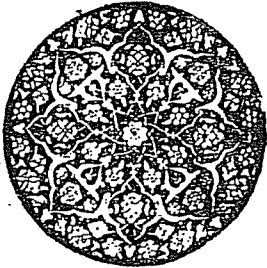
«Nasıl insanı anlamak için bütün uzuvlarının (organlarının) yapısını çalışış şeklini diğer uzuvlar arasındaki yerini ve onlarla münasebetlerini tesbit etmek ve yine bir köşkü bir sarayı anlayabilmek için onun her bir odasını salonunu ve bunların birbirleriyle münasebet ve bağlantı şekillerini ayrı ayrı incelemek gerekiyorsa aynı gerekçelerle İslâmiyeti de anlayabilmek için bütün müesseselerini ayrı ayrı tahlilini yapıp incelemek ve diğerleri ile olan münasebetlerini tesbit ederek belirtmek gerekmektedir. Bu yazı serisi bu gaye ile hazırlanmıştır.»

İslâmiyetin emirlerini

- 1 — Toplu olarak ifa edilmesi istenilenler,
- 2 — Teker teker ferûî olarak yapılması istenilenler,

olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür. Allah Taâla'nın her yerde hâzır nâzır ve yine kullarını her çeşit ve her tarzdaki ibadetlerinden müstağni ölçüğünü hatırlıyacak olursak bu toplu ibadetlerdeki toplanmalardan hasıl olacak faydaların ancak topluluk meydana getiren bizlere ait olacağı kaçınılmaz sonuç olarak kendiliğinden ortaya çıkar. Öyle ise yukarıda zikredilen ÖNKABÜL ve MANTIKİ ÇIKARIMLAR dan hareket ederek toplu olarak yerine getirilmesi istenilen bu ibadetlerden birisi olan NAMAZIN toplu olarak eda edildiği ve bir toplantı yeri durumu arzeden camilerin cemiyetimizdeki yeri ve görevlerini tesbit ederek belirtmeğe çalışalım.

**B** ilhassa bu gün dünyamızda cemiyetleri tehdit eden en büyük tehlike sınıflaşmalar ve bunun sonucu olarak bu sınıfların birbirleriyle sürüp giden mücadeleleridir. Bu sınıflaşmaların en tehlikelisi başka bir deyişle üzerinde en fazla durulması gerekeni iktisadî bakımdan olanıdır ki toplumda Zengin Fakir ve ağır sanayinin gelişmesi neticesi işveren işçi diye belirmektedir. Toplumda alt-sınıf teşkil edip nisbeten daha kalabalık olan bu fakir veya işçi lerin hem toplumda zenginler gibi alâka, itibar, hürmet görememelerinden hem de maddî bakımdan onlardan kendilerini çok aşağı görmelerinden, başka bir deyişle hem maddeten hem manen şairin dediği gibi ancak rüyada eşit olduklarını kabülle-





rinden değer eksikliği (kompleks) duygusuna düşmeleri kuvvetle muhtemeldir. Bu hislerinde tedavi edilmeyerek önüne geçilmediği takdirde zamanla kuvvetleneceği aşikârdır. Bu değer duygusunda her bünyede başka türlü tezahür edip debresyon husule getirmek suretiyle suçların artmasına ve dolayısıyla cemiyetlerde huzursuzlukların doğmasına yol açacağı psikolojik bir gerçektir.

Bunun aksine zengin veya işverenler'inde toplumda farklı muamele görmelerinden ve daha fazla imkâna sahip olmalarından ötürü fakir veya işçi sınıfına üstten bakmak sureti ile yükseklik duygusuna kapılmaları kuvvetle ihtimal dahilindedir.

Hal böyleyken hiç bir maddî farkın veya üstünlüğün hiç birşey ifade etmeyip kat'î (mutlak) bir müsavat ve eşitliğin her yönü ile hüküm sürdüğü bu camilerde çeşitli toplum sınıflarına mensub fertlerin bu sonsuz eşitlik havası içinde günde beş defa bir araya geldikleri ve aralarında para, mevki, itibar, şöhrat yani dünyevî üstünlüklerini, şairin dediği gibi rüyada yani hayal aleminde değil hattâ ölmeden, daha dünyada hiç bir şey ifade etmeyerek, girmedikleri o toplum sınıflarına mensup fertler tarafından bizzat müşahede edilerek, yaşanır. Diğer taraftan, zengin ve işverenler inde bu sonsuz eşitlik havası içinde fakir veya işçiler le omuz omuza aynı haklara sahip olarak, ibadet etmeleri ve Allah Taâlâ'nın aralarında en çok kimi sevip kimden memnun olduğunu bilmemeleri o Büyük Yaratıcı karşısında mâlik oldukları dünyevî üstünlüklerinin, hiç bir mâna taşımayıp, hiç bir şey ifade etmediği düşüncesini uyandırır. Dolayısıyla, mağrur gönüllerine, tevazü çökerken, yukarıda zikredilen düşüncelerden ötürü fakir veya işçilerde gönüllerine dolan gururla düştükleri değer eksikliği duygusundan kurtularak şahsiyetlerini kazanıp, içlerinde insan olmanın lezzet ve sevincini duyacaklardır. Başka bir ifade ile, toplumda herkese düşman insanlardan kaçır, onlardan nefret eder durumuna düşmekten kurtulurlar.

Ve dolayısıyla cemiyetten kopmazlar. Netice olarak hiç bir fâninin karşısında kendilerini hor görmeyip, cemiyette başları dik olarak yaşarlar. Bu da toplumdaki katı sınıflaşmaların teessüsüne mani olur. Böylece bu sınıflar arasında birbirine doğru bir akış başlar. Bu da toplumdaki sivri uçların eriyerek, bu iki zıt-kutubu içine alan yeni sağlam bir toplum seviyesinin gerçekleşmesi demektir.

**T**oplumdaki çekışmelerin, huzursuzlukların, sebebi «manevî değer ölçüleri» nin ehemmiyetlerini kaybederek yerlerini «maddî değer ölçüleri» ne (para, kadın, içki, kumar.. v.s.) terk etmeleridir. Ve yine camî «Allah'a en yakın olanınız, kötülüklerden en fazla sakınanınız, fazilet, meziyet ve ahlâkça en üstün olanınız, başkalarına en büyüklerine, âmirlerine en fazla itaat edeninizdir.» ifadeleri ile, toplumun her çeşit sınıflarına ait, fertlerin muayyen, belirli, «manevî değer ölçüleri» etrafında toplanmalarını sağlar. Tabii aynı değer ölçüleri etrafında toplanan, onlara ulaşmayı kendilerine gaye (ideâl) edinen kim-

selerin, başka bir deyişle, ayrı ayrı hedefler yerine tek bir hedefe yönelen kimselerin her geçen gün zamanla doğru orantılı olarak birbirine daha yaklaşıp, kaynaşacakları bütün bir ömür boyunca yekvücut olarak yaşayacakları bir gerçektir. Artık o zaman para, mevki, şöhrat, gaye (ideâl) olmaktan çıkacak «esas-gaye» ye ulaşmak için birer vasıta bir basamak olarak kullanılacaktır. Bunun neticesi olarak, fertler para kazanmak için para kazanmayacaklar, herkese böbürlenmek için mevki sahibi olmaya çalışmayacaklar, bilâkis bunları esas-gaye lerine ulaşmak için kullanacaklardır. Dolayısıyla paraları mevkileri, şöhratları ile başka bir deyişle malik oldukları herşeyleri ile, millet, vatan, memleketlerine en hayırlı en faydalı, olmaya çalışacaklar, bu uğurda hiç bir fedakârlıktan çekinmeyeceklerdir.

Ve yine aynı değer ölçülerine sahip olmaları hadiseler, olaylar karşısında görüş, fikir sonuç olarak karar ayrılığına düşerek gruplaşmalara, iç huzursuzluklara düşmek suretiyle çözümlenip birbirlerinden kopmalarına engel olacaktır. Başka bir ifade ile muayyen etkilere (Tesirlere) karşı aynı ölçü ve aynı yönde aynı tepkileri (reaksiyon) göstermelerini sağlayacaktır. Bu fikir ve karar birliği de onları birbirlerine daha yaklaştıracak, kaynaştıracak ve felâketlerin kolayca yerleşmemelerini temin edecek ve böylece yurdumuzun ve milletimizin devamını sağlayacaktır.

Bir milletin geleceği gençlerinin yetişiş tarzına, benimseyip kabul ettikleri veya kabul edecekleri değer ölçülerine bağlı olacağı gerçeği göz önüne alınacak olursa camî, memleketin geleceği demek olan gençlerin yukarıda zikredilen «manevî değer ölçülerini» benimseyip kabul etmelerini sağlamak suretiyle onları, kendilerini vatan ve milletlerine adanmalarını, paranın mevkinin, herşeyin vatan ve millet için olduğunu temin eder. Tabii aynı değer ölçülerine sahip, gençlerin büyüyünce birbirlerinden ayrılıp kopmaları düşünülemez. Böylece yurdumuzun kalkınması kısa zamanda tahakkuk eder. Zira bir mütefekkir, (düşünür) «Bir millet herşeyini kendisine feda eden fertlerinin oranı nispetinde kalkınır» demiştir.

Bunun tersini yani para, kadın, içki, kumar... v.s. gibi değerler sisteminde en alt yeri daha almayacak değer ölçülerine sahip gençlerin çoğunluğu teşkil ettiği toplumlardaki durumu düşünecek olursak bu, zıt-düşünüş le manevî değer ölçülerine sahip olmanın önemi daha açık olarak ortaya çıkar.

**Y**ukarıda, camilerde sonsuz bir eşitliğin varlığından bahsedilmişti. Bu sonsuz eşitlik havası gençlerin eşit şartlar altında şahsiyetlerini bulmalarına yardımcı olacağı gibi, kendi bünyesinde toplumun çeşitli sınıflarına mensup fertler arasında «eşitlik fikri»nin gelişmesine ve dolayısıyla mutlak bir eşitliğe yönelip, onu gerçekleştirmeye çalışmalarına sebep olacaktır. Bu çalışma, ve gayrette, onların Camî dışı hayatlarına tesir edecektir. Böylece adaletin karşısında veya herhangi bir yer de yahut bir mecliste fakir veya işçiyle eşit muamele gördükleri zaman hem bunu gayet tabii olarak kabul edip yadırgamayacaklar, hem de kendi maiyetlerine

ellerinden geldiği kadar eşit muamele yaparak onlar arasında mutlak bir eşitliğin gerçekleşmesine çalışacaklardır. Bu da haksızlığı, iltimasın, adam kayırmaların mevzu -bahis olmaması yani yok olmasına insanları toplumdan istidat, kabiliyet, faziletlerine göre değer kazanmaları başka bir deyişle **Adama göre iş değil işe göre adam** prensibinin gerçekleşmesi demektir.

Ve yine cami, toplumda **Zengin-fakir, işveren işçi** gibi katı sınıflar şeklinde bilinmekle beraber amir-memur şeklinde kendini gösteren **benzer sınıflar** arasında da, amirleri muayyen bir seviyede tutarak onlara adalet, itidâl tavsiye ederken iş, **vazife** icabı zaman zaman bunalmışlar geçiren memurlara da mutlak itaat telkin ederek manen amirleri seviyesine çıkarmakla başka bir deyişle eşit çürüme getirmekle ve bunu da iki tarafa hissettirmekle bu iki zümrenin karşılıklı sevgi, saygı anlayış havası içinde beraberce çalışmalarını ve dolayısıyla birlik ve dayanışmanın tessüsünü sağlar.

Toplumunu bir organizmaya benzetirsek, okumuş-Aydınlar (münevverler) bu organizmanın, beyni durumundadır. Her zaman ve bilhassa bugün toplumlar için en büyük tehlike bu okumuş-aydınlara kalabalık halk kütlelerinin birbirlerinden kopmalarıdır. Başka bir ifade ile, okumuş-aydınlara halka tepeden bakmaları halkın da okumuş-aydınlara itimatlarını, güvenlerini yitirmeleri ve kendilerine yabancı kalmalarıdır.

Cami, yukarıda sayılan gerçeklerle okumuş-aydınlara halkın birbirlerinden kopmalarını önlemekle kalmayarak münevveri, halkı anlayıp severek ona inmenin ve ona hizmet etmenin lüzûmuna inandığı gibi, halkın da okumuş-aydına (münevvere) olan itimadını kaybetmek şurda kalsın, bilâkis ona olan itimad ve güvenini takviye edip kuvvetlendirerek bağlılığını artırır, kaynaşmasını sağlar. Böylece okumuş-aydının liderliğini seve seve kabul eder duruma gelir. Bu da okumuş aydın ile halkın birbirinden koparak, ayrılmaların, guruplaşmaların yok olması demektir. Böylece teessüs eden fikir birliği, münever ile halkın memleket meselelerinde anlayış havası içinde yek-vücut olarak çalışmalarını ve dolayısıyla yurdumuzun kısa zamanda kalkınmasını sağlar.

**V**e yine camiler her çeşit halk tabakalarına mensup kimselerin toplantı yerleri olduğu için münevverlerin bu her çeşit halk tabakalarına ait kimseleri oralarda topluca bularak onları ayrı ayrı oldukları gibi daha iyi tanımalarına dolayısıyla milletin yapısını teşkil eden bu fertleri ayrıntıları ile, teferruatıyla, kabiliyetleri, mezyetleri ve varsa eksiklikleriyle öğrenmelerine yol açar. Zira camiden başka hiç bir yerde bu kadar çeşitli yaşta ve toplumun bu kadar değişik sınıflarına mensub kimseleri bir arada bulmak onları yakından her türlü gösterişten uzak, oldukları gibi tanımak mümkün değildir.

Sonuç olarak toplumun beyni durumunda olan okumuş-aydınlarla muhtelif yaştaki gençlerin bu şekilde devamlı ve sıkı münasebetleri, milletlerin, büyüklükleri, süreklilikleri ve diğer milletlere karşı üstünlükleri demek olan bu genç nesiller, aramızdaki büyük istidat, büyük kabiliyet, büyük dehala-

rın biran önce teşhis edilerek hiç birisinin zıyan olmamalarını, başka bir ifade ile hepsinin istisnasız değerlendirilmelerini sağlar.

Ayrıca genç, orta yaşlı, ihtiyar olmak üzere her yaşta ve toplumun her tabakasına ait kimselerin toplantı yeri durumunda olan camî, bir milleti millet olarak var edip onun husûsiyetlerini teşkil eden örf, âdet, geleneklerinin kuşaktan kuşağa, nesilden nesile geçmesi suretiyle asırlar boyunca devam edip gitmesini ve dolayısıyla milletin var olmasını sağlar. Zira camiden başka hiç bir müessesede bu kadar çeşitli yaştaki kimselerin devamlı olarak, bir arada toplandığını görmek mümkün değildir. Aynı zamanda bu kadar çeşitli yaştaki kimseleri devamlı olarak bir araya getirmek suretiyle onlar arasında davranış birliğini de sağlayacaktır. Zira her müessesenin kendine mahsus istediği bir davranış şekli vardır. Tabii bu davranışlar da yeni edinilecek alışkanlıkların bir merhalesidir. Bir diskotek ile bir caminin istediği davranışların aynı olmayacağı muhakkak ve gayet tabidir. Çünkü üzerine kuruldukları değer yargıları ve kuruluş gayeleri başkadır.

Camiye devam edenlerin yukarıda zikredilenlerden daha başka:

- 1 — Erkek
- 2 — Kadın

olarak da ayırmak gerekir. Toplum hayatında ki erkek-kadın münasebetlerinin çok mühim ve etkili olduğu bir gerçektir.

**C**ami İslâm'ın «sizin en hayırlınız aile, çocuk çocuklarına en hayırlı olanınızdır» gibi ve benzeri ifadelerle erkekleri aileleri, çocuk çocuklarına doğru yöneltilen onların gayet cömert, merhametli şefkatli, iyi birer aile reisi olmalarını sağlarken, hanımlara da meşrû hallerde seve seve kocalarına itaat telkin etmek suretiyle yuvanın iki rüknü, iki esası durumunda olan kadın ile erkek arasındaki münasebetleri tanzim ederek kuvvetlendirir. Bu da çocukların, şahit olmalarının üzerlerinde fazla ve değişik esirler göstereceği her türlü münakaşa ve kavgadan uzak olarak sağlam bir ruh sağlığı ile yetişip gelişmelerini sağlayacaktır.

Böylece aile, bütün ile (baba, Anne ve çocuklar) sağlam temeller üzerine kurulmuş olur. Milletten en küçük parçası durumunda olan ailelerin sağlamlığı ve güçlülüğü ailenin toplamı ve bütünü demek olan milletin de sağlamlığını ve güçlülüğünü doğuracaktır. Yine cami kadın-erkek gayr-ı meşrû münasebetleri önlemek suretiyle toplumda felâket ve cinayetlerin ortadan kalkmasını temin edecektir. Zira yapılan istatistikler cinayetlerin çoğunun gayr-ı meşrû kadın-erkek münasebetlerinden doğduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sonuç olarak cami kendisine devam edenler arasında bir tanışıklığın doğmasına sebep olacaktır. Maddî tarafının ilerde ele alınacağı bu tanışıklık taşın kimseler arasında bir anlaşma zemininin doğmasına, bu da, arada sevgi ve muhabbetin gerçekleşmesine yol açacaktır. Zira dilimizde çok yaygın «hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa anlaşurlar» ata sözü de bu gerçeğin bir ifadesidir.

**B**ilindiği gibi camilerde farz namazlar toplu olarak beraberce kılınır. Tecrübi Psikolojideki «aynı işi yapanların, aynı işle meşgul olanların arasında sevgi, muhabbet ve dolayısıyla bir dayanışmanın hüsûle geleceği» kanunu göz önüne alacak olursak farz namazlarını topluca beraber olarak kılan bu fertler arasında başka bir deyişle aynı işi yapan bu kimseler arasında sevgi ve dolayısıyla dayanışmanın, birbirine yaklaşmanın doğacağı kaçınılmaz sonuç olarak ortaya çıkar.

Berberce kılınan farz namazlarına karşılık sünnetlerin ayrı ayrı kılınması ise zira Allah Taalâ sünnetlerinde Farzlar gibi topluca beraber olarak kılınmasını emredebilirdi. Müslümanların esas meselelerde birlik ve beraberlik içinde olmalarına karşılık teferruatta robotlaşmayarak şahsî teşebbüs (insiyatif) sahibi olarak onları yapıcılığa teşvik, şahsî kabiliyet ve istidatlarını geliştirmeye yöneltmek içindir.

Ve yine farz namazlarını, toplumun (cemâatin) içindeki en lâyük kimseye uyularak topluca kılınması, birleşilmesi gereken esas meselelerde konularına göre onların en iyi bilen, en salâhiyetli kimseler etrafında seve seve sonsuz bir itaat hissi ile toplanmamızı bizlere telkin etmek içindir.

Beden ile ruh arasında sıkı bir münasebetin mevcudiyeti ve yapılan müspet veya menfi hareketlerin aynile ruhta da müspet veya menfi (olumlu-olumsuz) tesirler icra edeceği ilmi gerçeği göz önüne alınacak olursa gayet ölçülü, mevzun (ritmik) hareketlerden müteşekkil, ister farz ister sünnet, kılınan bu namazların o namazları kılanların ruhunda müspet tesir icra ederek onların mutedil, ölçülü her türlü aşırılıklardan sakınan birer olgun insan olarak yaşamalarına sebep olacağı sonucu ortaya çıkar.

Ve yine camilerde beraberce yapılan, teker teker, ferdi olarak yerine getirilen aynı ibâdetlerden, en az yirmi yedi defa değerli olarak kabul edilmesi tek başımıza ferdi olarak yaptığımız aynı işlerin toplumla beraber yapıldığı takdirde daha fazla verim (Randıman) sağlayarak hem kendimiz, hem başkaları için daha faydalı olacağını bizlere bildirmek ve dolayısıyla bizleri toplumsuluğa (kolektivizm), ortaklıklar kurmaya başka bir ifade ile koordineli bir iç-taksimi ne yönelmek içindir. Zira ferdi ibâdetlerde elde edilecek sonuç sadece ferde ait olacaktır, fakat topluca yapılan aynı ibâdetlerde netice hem ferde, hem de o ferdin beraberce ibâdet ettiği başka bir ifade ile beraber çalıştığı topluma (cemaate) ait olacaktır. Diğerlerinin de ibâdetlerinden, başka bir deyim ile faaliyetlerinden doğacak faydalar gene topluma yani diğer fertlere ait olunca toplumda herbir ferdin ibâdeti (sa'y-u gayreti) ve bundan doğacak faydalar hem kendine hem beraber ibâdet ettiği (çalıştığı) toplumun diğer fertlerine dağılacaktır.

Bu ferdiyetçilikten kaçış mesâlimizin sadece bize değil toplumumuza da fayda temin etmesini, başka bir deyişle sadece kendimiz için çalışıp kendimizi gaye edinmekten vaz geçerek topluma ve toplum menfaatlerine yönelmemizi ve kendimizi buna adanmamızı telkin edecektir.

Bu tarzdaki fedakârlıklardan kimsenin zarar

## İSLÂM MEDENİYETİ

Yayımları :

İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü  
Öğretim Üyesi

Dr. Neclâ Pekolcay'ın

# islâmî Türk Edebiyatı'nı

P.K. 1315

Sirkeci — İSTANBUL

adresinden temin edebilirsiniz

I. cild : 15 TL.

II. » : 15 TL.

görmeyeceği bilâkis her fert için daha istifadeli olacağı da ortadadır. Zira şahsî yapılan işlere nispetle topluca yapılan işlerin en az o toplumu meydana getiren fertlerin karesi veya küpü oranında bir artış bir fazlalık kaydedileceği bir gerçektir.

Yine birbirini düşünen fertlerden müteşekkil cemiyetlerde dayanışma yardım ve dolayısıyla huzurun, herkesin kendini düşündüğü, kendine yöneldiği cemiyetlere nispetle çok daha fazla olacağı ilmi bir hakikattir. Tabii herkesin böylesine yardımladığı, birbirini düşündüğü, birbirini sevdiği toplumda gençlik bunalımları grev-lokavt ve benzeri hareketlerin de olmayacağını kabul etmek gerekir.

Sonuç olarak «ferdi yapılan aynı hareketlerin beraber yapıldığı takdirde çok daha fazla değer taşıyacağı» esası bizleri ayrı ayrı ferdiyetçilikten toplumsuluğa yöneltecek, dolayısıyla bizde toplum şuurunun kuvvetlenmesine yol açacaktır.

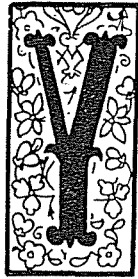
**N**eticce olarak herkesi bir çatı altında toplama imkânından mahrum olan camiler, kendi bünyelerinde toplananları aynı istikamete başka bir tabirle aynı gaye ve hedefe yönelmek suretiyle temsili mahiyette de olsa kendinde toplananlara arasında gaye, hedef, fikir ve düşünce birliğinin teessüsünün gerçekleşmesini temin etmeye çalışmaktadırlar..

Buraya kadar devamlı olarak caminin toplum içindeki manevî tarafları ve sağladığı manevî eşitlikten bahsedildi. Evet ele alınan bu manevî hususlar toplum bünyesinde çok mühim olmakla beraber kâfi ve yeterli değildir. Zirâ toplum bir gerçek realitedir. Onun maddî de birçok ihtiyaçlarının olacağı bir hakikattir, ve bu maddî eşitlik gerçekleşmedikçe toplumun dert ve dâvalarının tamamen haledilemeyeceği de ortadadır.

(Devam edecek)

# YOLUMUZUN SAFIMIZDAKİ MUARIZLARI

Ramazan ASLANBABA  
(Darende Müftüsü)



olumuz; Kur'an ve sünnet yoludur. Düşünce ve davranışlarımızı bu iki Rabbânî kaynağın esasları içinde kalarak tesbit ve icra etmeğe mecburuz. Eflâk ve âlemlerin yaratıcısının birliğine ve Abdullah oğlu Muhammed (A.S.)'in risaletine (elçiliğine) iman eden her müslüman da hayatını bu iki muazzez delilin (Kitap ve sünnet) nurları ile aydınlanmış şeriat caddesinden sapmadan sevk ve idare etmeğe me'mur, mecbur ve mükelleftir.

Müslüman, bu iki delil ve dayanağa tamâmile bağlanandır. Zira müslümanın şahıs ve cem'iyetinin hayat düsturları bu iki muhkem ve masum kaynaktan eksiksiz olarak mevcut bulunmaktadır.

Her islâm tevhidicisinin iman, amel, ibadet, ahlâk, zikir, fikir, takva, zühd, ilim, irşad ve sair vazife ve mükellefiyetlerinin bütün esâsâtı evvelâ Kur'an-ı Kerim'de mevcut ve meknuzdur. «Yaş ve kuru (hiç biri) müstesnâ olmamak üzere herşey apaçık kitaptadır. (1)»

**B**u sebepledir ki, bizi yaradımızın rahmet ve nîmetine kavuşturacak olan bu Kur'ana hepimiz beraberce tutunmakla emrolunuyoruz. «Hepiniz birlikte sıkıca Allah'ın ipine (Kur'ana) sarılın. Parçalanıp bölünmeyin (2)». «İşte bu (Kur'an) da indirdiğimiz kutlu bir kitaptır. Artık buna tâbî olun ve kötülükten kaçının ki, bağışlanasınız. (3)» «Sana bu kitabı her şeyin apaçık bir beyanı, bir hidayet, bir rahmet ve müslümanlar için bir müjde olmak üzere indirdik. (4)» «Size Allah'tan hakiki bir nur (Peygamberimiz) ve apaçık bir kitap (Kur'an) gelmiştir. (5)» «Biz Kur'anda onu indiriyoruz ki, (herbiri) mü'minler için şifa ve rahmettir o. (6)» «Ey insanlar, size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerde olan (marazlar) lara bir şifa, mü'minler için bir hidayet ve rahmet olan (Kur'an) gelmiştir. (7)» «Bu Kur'an âyetlerini iyi düşünenler, temiz akıl sahipleri, ibret alsınlar diye sana indirdiğimiz feyz kaynağı bir kitaptır. (8)» «Gerçekten bu Kur'an (insanları) öyle bir şey'e (yola) doğrultup götürürki o, en adaletli ve en doğru yoldur. (9)»

Diğer delil ve dayanağımız olan sünnetin sahibi bulunan Rasûlu a'zam (S.A.V.) efendimizin hakkında ise bizzat Kur'an «O, kendi heva'sından söylemez, O, (Peygamberimizin sünneti) kendisine (Allah'tan) verilen vahyden başkası değildir. (10)» beyan-ı İlahisini ihtiva etmektedir. Bu âyet-i celile ile Kur'ana karşı mecbur olduğumuz bağlılık, ta'zim ve ihtiramı aynen sünneti rasûl'e de göstermemizin lüzum ve vücubuna işaret olunmaktadır.

Onun için yaratıcımız ve terbiye edicimiz, muhterem Peygamberimize şöyle hitap etmektedir; «De ki: eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah'ta sizi sevsin ve suçlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir. (11)» Bu vâdide diğer âyet-i Kur'aniyede «Andolsunki rasulullah da, sizin için Allah'ı ve ahiret cennetini umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için uymaya değer güzel bir nümune

vardır. (12)» «Her kim Allaha ve rasûlüne itaat ederse muhakkak ki er büyük kurtuluşla kurtulmuştur o. (13)» «Allaha ve Peygamberine itaat edin tâki rahmete nâil olasınız. (14)»

Şu halde yaşayışını her yönü ile kitap ve sünnete göre ayarlamayan insan, Allah'ın ve rasûlünün muhabbet ve mağfiretinden mahrum olacak bir yol üzerinde bulunmakta ve o yönde helâket ve felâkete doğru ilerlemektedir.

Bu hakikat sebebiyledir ki; «Ümmetimin yakında yetmiş üç yola bölünecektir. Bunların hepsi sapıklıkta olup ancak bir tanesi kurtuluş yolu üzerindedir. O da, benim ve ashabımın üzerinde bulunduğumuz yolda olanlardır. (15)» hadisi-şerifi varid olmuştur. Bu mevzuda bir çok hadisi-şerifler kaydetmek mümkündür. Ezcümle: «Sözün hayırlısı Allah kitabıdır, yolun hayırlısı Muhammed (A.S.V.)'in yoludur, işlerin şerlisi muhdesâtdır (sonradan çıkarılıp İslâma mâl edilen i'tikâdi ve amelî bid'atler) her muhdes bid'attir ve her bid'at dalâlettir. (16)» «Sünnetimden yüz geviren benden değildir. (17)» Aranızda iki şey bırakıyorum, eğer onlara sıkıca sarılırsanız şüphesiz ebedî olarak sapıtılmıyorsunuz: Allah'ın kitabı ve rasûlünün sünneti!... (18)» hadisi-şerifleri zikredilebilir.

İslâmiyetin doğuşundan bu güne kadar asırlarca kimin hak, hidayet ve adaletin sıratı müstekiminde; kimin ise bâtın, dalâletin, zulmün ve küfrün sapıklığı içinde olduğu daima kitap ve sünnet esaslarına mutabakat derecesine göre tayin ve tesbit olunmuştur. Bu kıyamete kadar da böylece devam edecektir.

Zira İslâm dini ve bu dinin aslı, esası, ruhu, maddesi, zahiri ve batını budur. Bu şartı böylece kabul edene ancak, müslüman denebilir etmiyene değil...

İslâmın bu esas rûknünün böylece kabul ve tatbikinde bütün gerçek müslümanlar daima ve tam bir ittihad ve ittifak göstermişlerdir. Bunun en bârız örneği; mezhepler hakkında İslâm dünyasının kadim ve ebedî hükmüdür. Bu hükme göre: İslâmî kitap ve sünnet hükümlerine ve bu hükümlerin zahirde ki delâletine uygun olarak izah eden mezhepler hak yoldadır. Bunlara sünnet

ve cemaat mezhepleri, kurtuluş firkaları denir. Bu şarta (bir hüküm ile de olsa) muğayir ve muhalif düşen bütün görüşler mezhepler, tarikâtlar, meslekler ve yollar ise: dalâlet (sapıklık) ve küfür firkalarıdır.

Şimdi birazda hak mezheplerin bu iki ana mesned ve delile bağlılık, ri'âyet ve sadakat hususundaki titizliklerine bakalım.

İmam-ı A'zam Ebu Hanife (80-150 H.) Hazretleri «Din'de yalnız re'y ile hüküm vermekten sakınıyoruz. Kitap ile sünnete dayanınız. Böyle yapmayan sapıtır.» «Sünnet, Kur'an'ın mücmel mes'elelerini beyan ve tavih etmeseydi, şeri'at ahkâmı va'zulunmazdı. (19)» «Biz, sahabe sözlerini, icma'ı, kıyası, istihsan ve örfü ancak kitap ve sünnete uygun olunca delil alırız. Re'yimizle kıyas yaparak İblisi lain gibi hareket etmekten bizi selim vicdanımız alıko-yar. (20)» buyurmuşlardır.

İmamı Mâlik bin Enes (93-179 H.) Hazretleri «Hak din ve şeri'at yalnız Kur'an ve Sünnettir. Biz ancak bu iki delile göre söyledik. (21)» demektedirler.

İmamı Muhammed bin İdris Es-Sâfiî (150-204 H.) Hazretleri de (Ayet ve hadislerin çeşitli mânâlara şümulu olanların dahi ancak zahiri-ne göre manâlandırırım.) «Bir hadis sahih ise işte benim mezhebim o dur. (22)» şeklinde ifadei meram ve ihtiramı sünnet ve Kur'an eylemektedir.

İmamı Ahmed bin Hanbel (161-241 H.) Hazretleri ise bu vadede pek güzel teşbihatta bulunarak «Allah ve rasûlü gibi, mâsum olmayan taklid olunamaz. İsmetle muttasıf olmayana taklid etmek basireti körletmektir, mezmumdur.» «Yanan ilk şulenin (Kitap ve sünnet) aydınlığını terk edip karanlıkta yürümek lâ-yık mıdır?... (23)» buyurmaktadır.

Eâzım-ı İslâm'dan, Ca'feri Sadık Ebû Abdullah (699-765 M.) Hazretleri «Bu ümmetin göreceği en büyük fitne, kendi re'yleri ile mesnetsiz kıyas yapıp hüküm verenlerdir. (24)» buyururlarken, Ebu Âmir bin Şerâhil Es-Sâbi (642-723 M.) Hazretleri de «Yakında Kitap ve sünnetten delil aramaksızın dinde hüküm veren bir kavm gelecek, işte o zaman din yıkılmaya yüz döndürür. (25)» buyuruyorlar.

Binâenaleyh açıklık ve kesinlikle sabit bulunuyor ki, yolumuz Kitap, sünnet yolu; davamız ise bu yolun sınırlarını aynen korumak, onu genişletmek ve daraltmak gibi haddimiz, hakkımız olmayan tasarruflardan kaçınmaktır.

Hal böyle iken, Peygamberimiz bütün sahâbe-i kirâm, mezhep imam ve müctehitleri ve sair din büyüklere edile-i şer'iyyeye muhalif her nevi akide ve amelden şiddetle korkar ve kaçarken, böyle davranmak bize de aynen farz iken, bu gün memleketimiz müslümanlarımızın büyük çoğunluğunun bu konudaki anlayış ve tatbikatı nedir ve nasıldır?

**C**ihanşümül ebedî dinimizin bu gününü ve yarınını yakından ilgilendiren bir çok önemli temel mes'ele işte bu soruya verilecek cevapta bulunmaktadır.

Manzara kısaca şudur; Müslüman, mu'tekit halkımız büyük ekseriyeti ile kitap, sünnet dışı inançlar ve tatbikatının karanlığı ile başbağadır. Akide, ameller sünnet-i seniye'nin kontrol, feyz ve nurundan mahrumdur.

Kalpler, kafalar çirkin ve zararlı bid'atlerin ye's, zulmetle kaplı ve kapalıdır. Sünnetler unutulmaya yüz ve yön tutmuş bulunmaktadır. Dinimizin asliyetine, sâfiyetinin hızı ve bekâsı yönünden bakılınca bu manzara elem vericidir.

Mübârek yurdumuzun iyi niyetli müslümanları kendilerini bihakkın sünnete döndürecek cesur, şuurlu, bilgili ve mücahit bir kadroya hasrettir. İnşallah bu kadro İmam-Hatip Okulları, İslâm Enstitüleri ve İlahiyat Fakülteleri çevresinden gelecek, üzeri küllenen gönüllerdeki iman siracını güçlü bir nefesle tekrar eski hırak ve nevvâr (aydınlatici) meş'ale haline döndürecekler.

**Ş**imdi sizlere kitap ve sünnet-te mesnedi bulunmak şöyle dursun İslâmiyetin özü olan tevhid esaslarına dahi tamamen muhalif bununla beraber bugünkü cemiyetimizde pek yaygın ve revaçta olan bid'atlerden, sünneti kaldıran çirkin inanç, âdet ve amellerden bazı misaller vereceğim. Bu misallerin şahadeti ile göreceğiz ki, yolumuzun esas muârizları İslâmın sünneti yerine, zamanların bid'atlerini ikame edenler, bunları tatbik edenler ve bunlara ses çıkarmayıp rıza göste-

renlerdir. Bu tesbit şu gerçeği ortaya koymaktadır ki, bid'atçiler niyet, maksat ve gayeleri yönünden safımızda olsalar da inanç ve amelileri ile karşımızda ve muarızımız durumunda olan bir takım tezdahlı ve islâha muhtaç cemaatlerdir.

1 — Ücretle Kur'an (Hatim ve Yâsîn gibi) okumak ve okutturmak. (26)

2 — Ölünün ta'ziye günleri ile birinde, yedisinde, kırkında, elli ikisinde ve senesinde vasiyetnâme uydurmasını okumak, bid'atçıye para verip okutturmak ve «can aşu» ziyafetleri düzenlemek. (27)

3 — Türbelerin, kabirlerin taşını, toprağını, demirini ve örtüsünü öpmek, ölümlere adak adamak, mesnun olan Kur'an surelerini bırakıp şîr, gazel ve kaside okumak. (28) [Ölü için yapılan nezirler sahih değildir. Bina'enaleyh evliyâ-i kiramanın merkadlerine adanan şey'i yeyip içmek helâl değildir. Zira mahlûka nezir caiz olmadığı gibi ölü malik de değildir. Bu yasakta en önemli âmil şudur: Nezreden kişi her hangi bir hacetini nezir yaptığı ölü veya türbeden bekliyorsa kendisi tevhide zedelemiş, küfre düşmüş olur. Bir türbe adı olan (Tez Veren Dede) tabirini düşünmeli!...] (29)

4 — Kabirlerin üzerine türbe, bina yapmak, bu maksatla vakf ve vasiyette bulunmak. (30)

5 — Nafile namazları cemaatle kılmak, farz namazlarda beş vakitte cemaate katılmaya önem vermek. (31)

6 — Ta'dilî erkânsız, iktida da mütâbeata dikkatsiz, namaz kılmak, safları düzgün ve sık tutmak. (32)

7 — Raksvari hoplayıp, sıçrayıp sallanarak ve höykürerek zikretmek (33)

Tertile riâyet etmeden, bunun için öğrenip çalışmadan Kur'an tilâvet etmek. (Böyle okunan Kur'anın ecri yoktur). (34) Cenabı Hak «Kur'anında açık, açık harflerini belli ede ede oku. (35)» buyuruyorlar.

8 — Şöhret, riya, gösteriş için ve Kur'an hatmi sebebiyle ziyafet tertip etmek, camilerde dilenenlere sadaka vermek. (36)

9 — Kadınların çeşitli vesilelerle toplanıp yüksek sesle zikir çekmeleri ve mevlid okumaları. (37)

10 — Camilerin, mescitlerin ima-

yette tezellül ve tazarru gayesinden uzak bir anlayışla tezyin ve tefriş edilip ilim ve yayın hizmetleri gibi daha önemli görevlerin ihmal olunması. (38)

11 — Dûâ ederken sünneti seniye'nin vakur; sekinetli, duygulu ve tazarru'lu dûâ tarzı yerine secilli, sun'i ve âlâyışkâr bağırıp çağurmalarıla dûâ etmek. (39)

12 — «Müminler ancak kardeşler. (40)» Kur'an düsturuna tamamen aykırı olarak belli bir sınıf ve zümreyi kendisine «ihvan» bilmek.

13 — Sohbet meclislerinde Kur'an, hadis ve asrın diliyle Kur'anı konuşturan tefsirler, risaleler yerine muharref menâkıb, şiiirler, gazeller ve yararsız terennümlerle zaman israf etmek.

14 — «Şehid zevcelerinin evlenmesi caiz değildir zira şehid ölmez, İki bayram arasında nikâh yapılmaz. Ulemanın sözleri şeri'atin zahiridir. İ'tibar ise bâtınadır. Kul bunalmayınca Hızır ve diğer veliler yahut şeyhler yetişmez.» (Dikkat buyurulsun, Allahtan gayriden istindattır bu) tarzındaki menşei itibarile Karmatilik ve batıniyecilik olan hezeyanlara inanmak. (41)

Bu misalleri okuyucularımız kendileri çoğaltabilirler. Bir devrin Şeyhülislâmının bile: (42)

Mescitte riyapışeler etsin kö riyayı Meyhaneye gel ne riya var, ne mürayı. diyebilecek derecede şeriat hürmetini yitirdiği bir memlekette bu misalleri çoğaltmak güç değildir.

**S**özlerimizi sünnet ve bid'atle ilgili bir kaç hadisi şerifle tamamlayalım: «Allah bid'at sahibinin amelini bid'ati terk etmedikçe kabul etmez.» (43) «Kim hakkında emir olmayan bir amel işlerse o amel kabul olunmaz. (44)» «Ümmetimin fesadı zamanında (Bid'atlerin çoğaldığı zamanda) sünnetime sıkı sarılana, yüz şehid ecri vardır. (45)» «Hiç bir kavim bir bid'at ihdas etmez ki ancak o bid'atin karşılığında bir sünnet kaldırırlar. (46)» «Bid'at sahibine hürmet eden dinin yıkılmasına yardım etmiştir. (47)» «Sünnetimi (unutulmuş veya terk olunmuşken) ihya eden beni sevindirir. Beni seven ise Cennette benimle beraberdir. (48)» Ve Allah şöyle buyuruyor: «Peygamber size ne verdiy-

ona son verin. Allah'dan korkun. Çünkü Allah'ın azâbı çetindir. (49)»

1 — El-en'âm. 59

2 — Âl-i İmran. 103

3 — El-en'âm. 155

4 — En-nahl. 89

5 — El-Mâide. 15

6 — El-isra. 82

7 — Yunus. 57

8 — Saad. 29

9 — El-isra. 9

10 — En-necm. 3—4

11 — Âl-i İmran. 31

12 — El-ahzâb. 21

13 — El-ahzâb. 71

14 — Âl-i İmran. 132

15 — Tarikatı Muhammediye Şerhi Hâdimi C. 1, S. 102/103. Et-terğip Ve-tterhip, Münzirî (581-656 H.) 1960 Mısır basımı. C.1.S. 63 Hadis no: 78. Tarikatı Muhammediye. S. 7

16 — Tarikatı Muhammediye. Muhammed Birgivi (1522-1573- M.) S. 8. Bu eserin şerhi Hâdimi C. 1, S. 108.

17 — Aynı eserler ve aynı sahifeler.

18 — Et-terğip Ve-tterhip C. 1, S. 60 Hadis no: 65.

19 — Mizânüşşârâni. Ebülmevâhib Abdurrahman Eş-şârâni (vefatı: 973 Kahire) C. 1, S. 47.

20 — Mevahibürrahman fimenâkibil Ebi Hanifetünnu'man İsmail Hakkı (1310 tab'ı) S. 99 vd.

21 — Mizânüşşârâni C. 1, S. 52

22 — Aynı eser C. 1, S. 52

23 — Aynı eser C. 1, S. 54

24 — Aynı eser C. 1, S. 49

25 — Aynı eser C. 1. S. 50

26 — Tarikatı Muhammediye şerhi Berika (Hâdimi) C. 1, S. 113/117. C. 4, S. 324 vd.

27 — Aynı eser aynı cilt ve aynı sahifeler.

28 — El-Fürkan Beyne Evliyairrahmani ve Evliyaışgeytan Şeyhülislâm İBNİ TEYMİYYE (1263-1328) S. 167 vd.

29 — Ni'metül İslâm, Kitabus-savm. S. 92. (1316) basım. M. Zihni.

30 — Hâdimi C. 1, S. 117. Mültekâ C. 1, S. 29

31 — Mektubat-ı İmam-ı Rabbâni arapça (1963) baskı C. S., S. 327/329 Mektup: 288

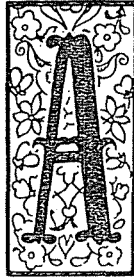
32 — Hâdimi C. 1, S. 117

33 — Mektubat İmam-ı Rabbânî C. 1, S. 293, mektup. 23

# Mübarek Geceler

## LEYLE-İ REGÂİB

Cahid BALTACI  
T.İ.E.F.  
2. Başkanı



İlah'ın Müslümanlara lütuf ve inayetini bol bol ihsan ettiği gecelerden birisi de, mübarek Regâib gecesidir. Arabî aylardan Receb'in ilk cuma gecesine rastlıyan bu mübarek gece, mü'minler için arzuların Allah'a yükseldiği, oradan rahmet ve ihsan halinde döndüğü müstesna bir gecedir.

1) Bu gecenin kutsiyeti, Resulüllah efendimize Cenabı Hak'ın hususi ef'ali bildirmesindedir. Peygamber efendimiz, ilâhî vahye mazhar olmadan önce, putlara tapmanın sapık bir yol olduğuna inanır, yaşadığı cemiyetin ahlâksızlığından tiksindir, Hıra dağına çekilir ve oradan bütün kainatı seyrederek, «bunların mutlaka bir yaradana vardır» diye düşündürdü. Yine bir gün mehtaplı bir gecede Hıra dağına çekilmiş, göz yaşları içinde varlığına inandığı Allahına; «Rabbim! sana nasıl ibadet edebilirim? Bunu bilmiyorum» diye yalvarıyordu. Artık vakit uzamış, sabah yaklaşmıştı ki, insanlığın vasıta-i necatı Hz. Muhammed (S.V.) bir kayanın dibinde uyuyakaldı. Kalktığında sevinçler içinde secdeye kapandı. Allahına hamdetti. Zira günlerdir arzuladığına kavuşmuştu: Cenabı Hak O'na, kendisine karşı nasıl ibadet edeceğini melekleri vasıtasıyla rüyasında öğretmişti.

2) Regibe'nin cem'i olan Regaib, hem bir arzuyu, hem de bu arzuya cevap olarak bol ihsan ve hediye ifade eder. Resulüllah efendimiz, sabah namazının sünnetinin terk edilmemesini emredererek «bu iki rekatta regâib vardır» buyurmuşlardır ki, bununla da yine bol ihsanın var olduğu anlatılmak istenmiştir.

Peygamberimiz başka bir Hadis-i Şeriflerinde de «Receb, Allah'ın ayıdır» buyuruyorlar. Çünkü Receble içinde Regaib, Miraç, Berat ve Kadir gibi mukaddes gecelerin bulunduğu üç aylar başlamış olur. İşte içinde Regaib ve Miraç bulunan bu mübarek aydan iki ay sonra da; Ramazan'ın sonlarına doğru Cenabı Allah, sevgili Resulüne yine Hıra dağında ilk vahyini «oku!» emriyle bildirmiştir.

Halkımız arasında Regaib gecesine «ilk namaz gecesini» veya



«namaz bayramı» da denilmektedir. Belki de bunun sebebi, Allahü Teâlâ Hazretlerinin kulu ve sevgili habîbi Hz. Muhammed'e bu gecede ibadet etme usûlünü öğretmiş olmasıdır. Gerçi İslâm'ın direği olan namaz, Miraç gecesinde farz kılınmıştır. Ama beş vakit namaz... Halbuki Resûlullah, ondan öncede yatsı ve sabah namazları vaktinde namaz kıldığı rivayet edilmektedir.

3) İslâm âleminde yaygın olan; Peygamberimizin Regaib gecesinde ana rahmine düştüğü kanaatı ise doğru görülmemektedir. Zira normal bir doğumla dünyaya gelmiş olan bir çocuğun 280 gün, yani 9 ay 10 gününü ana karnında geçirmesi lâzımdır. Halbuki Peygamberimizin doğum günü olarak 12 Rebûllevvel alınırsa bu müddetin eksik olduğu görülür. Sonra Mısır Astronomi âlimlerinden Mahmud Feleki Paşa da önce hesaplarla ilmi olarak Peygamberimizin Regaib gecesinden daha önce ana rahmine düşmüş olduğunu isbat etmiştir.

4) İlmî gerçek bu olmakla beraber, Peygamberimizin Regaib gecesinde ana rahmine düşmüş olduğu kanaati meselesine gelince burada başlıca iki görüş karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, eskiden Araplar, haram aylarda savaş yapmazlardı. Bu sebeple bazan ayların yerlerini değiştirdikleri görülüyor. Merhum Hamdi Aksekili de, Peygamberimizin bu gece ana rahmine düşmüş olmasını yazmakla beraber, not olarak şu açıklamayı koymuştur. «Nur-u Muhammed'in Abdullahdan Âmine'ye intikali tarihi Receb ayında değil, Cemâziyelâhirdedir. (Yani Receb ayından bir ay öncedir). Bunun Receb olarak yadedilmesinin sebebi şudur: Araplar, Muharebe maksadı ile haram sayılan ayların, ileri-geri yerlerini değiştirirlerdi. Peygamberimizin ana rahmine düştüğü sene de, Haram aylardan olan Receb, Cemâziyelâhire nakledilmişti. Bu hesapça hamil müddeti tamamdır. Daha sonra Receb, kendi yerine nakledilmiş ve hamil tarihi ona muzaf olarak kalmıştır.

5) Aksekili merhumun asıl olan bu kanaatı not olarak koyduğu halde, aslı isbat edilemeyen kanaata hutbesinde yer vermesi, olsa olsa merhum üstadın umumî kanaata hürmetkâr oluşundandır. Prof. Kâmil Miras merhum da, Receble Cemâziyelâhir'in o zaman yer değiştikleri kanaatındadır.

6) Diğer bir görüşe göre Peygamberimizin Regaib gecesinde ana rahmine düştüğü iddiası ile bu geceye mahsus 12 rekatlık sünnet bir namaz olduğu iddiası ilk olarak Ebu-l-Hasan Muhammed adındaki bir sofi tarafından ortaya atılmıştır ki, bu görüş, eleştirici ibnü'l-Kayyib el-Cezvi tarafından meydana konmuştur. Cezvi'ye göre Ebu'l-Hasan Muhammed adındaki sofi, görmüş olduğu bir rüyasına dayanarak bu iddiayı ortaya atmıştır.

7) İster birinci görüş, ister ikinci görüş olsun, birleştikleri netice şudur ki, Hz. Muhammed, Regaib gecesinde ana rahmine düşmemiş, daha evvel düşmüştür. Zaten son devir Fıkıh âlimlerimizden merhum Mehmed Zihni Efendi de aynen «bu gecenin Leyle-i Regâib olması hakkında efvah-i avamda dair vesair olan (yani halk dilinde dolaşan) söz ki, -seyyid'ül-kâinat aleyhi ezketehiyyat efendimiz Hazretleri sulb-i Pederden rahm-ı Pâk-ı Madere o gece nüzul

buyurmuş olmalarıdır-aklen ve naklen asılsızdır» demektedir.

8) Sonra bu geceye mahsus bir namazın mevcut olup olmaması meselesinde de, muhtelif rivayetler vardır: Şöyle ki, İmam Gazâlî, «Receb namazı, Receb ayının ilk Cuma gecesine ait bir namazdır» dedikten sonra, oniki rekât olduğunu ve nasıl kılma-cağını izah ediyor.

9) Ulemadan Seyyid Ali de «bu namazın kılınmasında bir beis yoktur» diyor.

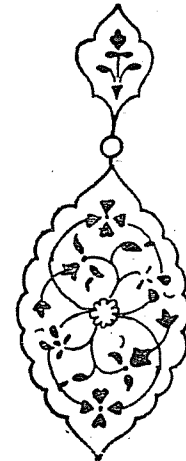
10) Halbuki Bahr adındaki kitap, Regaib namazının cemaatla kılınmasında kerâhet bulunduğunu, çünkü bid'at olduğunu yazıyor.

11) Ayrıca ibni Emir'il-Hac da Regâib gecesine ait namazın Hicretin 480 tarihinde ihdas edildiğini kaydetmekle Peygamber efendimizin böyle bir namaz kılmadığına işaret etmiş oluyor ki, doğru olan da budur. Zira Peygamberimizin böyle bir namaz kıldığı, ne itimat edilir bir Hadiste, ne de menkul bir sahâbî kavlinde mevcut değildir. Kılınmakta olan oniki rekatlık namaz, bu geceyi ihya maksadıyla düşünülmüş olabilir ki, bid'attır.

İslâm âleminde öteden beri alışılmış güzel bir âdet vardır ki, mübarek geceler için bir kaç gün önceden hazırlık yapılır. Güzel elbiseler giyilir, kokular sürülür, çarşılarda güzel kokulu simitler satılır. Bugünler Camiler tıklım tıklım dolar, namazdan önce veya sonra vaazlar edilir veya Kur'an-ı Kerim, Yahud Mevlid-i Şerif kırâat olunur. Bugün dahi Türkiye hariç diğer İslâm memleketlerinde böyle günlere çok ehemmiyet verilmekte, âdeti bir bayram havası yaşanmaktadır. Daha mübarek geceler gelmeden bir kaç gün önce radyo, televizyon ve matbuatla ilân edilmekte ve kandil gecelerini takip eden günler, resmî tatil günü olarak kabul edilmektedir. Bu günlerde Radyo ve televizyondan büyük dinî neşriyat yapılmaktadır.

#### BİBLİYOGRAFYA

- 1 — Medhal
- 2 — Ni'met'ül İslâm, Kitabussalât
- 3 — İhya-ül ulûm
- 4 — Yeni Hutbelerim
- 5 — Mü'minlere Hutbeler
- 6 — Dinimizde Mübarek Geceler
- 7 — Sebîlürreşad, C. 2-3
- 8 — İslâm Mecmuası, C. 5





## Tıb

## DİŞLERİMİZ

Dr. Sevim ASIMGİL  
Diş Hekimi



üslümanlıkta ağız ve diş bakımına ne kadar çok ehemmiyet verildiğini Yüce Peygamberimiz (S.A.V.) Hazretlerinin muhtelif Hadisi şeriflerinden ve her abdest alışımızda ağzın 3 kerre dolusunca su ile yıkayıp temizlenmesinin lüzumundan hemen hepimiz biliriz. Sindirim sisteminin bir parçası olan dişlerin çiğnemedeki fizyolojik ödevlerinden başka fonetik ve yüzde haiz buldukları estetik rol bakımından da değerleri büyüktür. Bütün bunların yanında boşanma sebebi dahi olabilen, ferdi münasebetlerde nefrete yakın antipati uyandıran ağız kokusunu yapan âmillerin başında da dişler düşünülür. Medeni dünyamızda böylesine yeri olan dişler maalesef gerek köylerimizde gerekse şehirlerimizde yaşayan binlerce ve hattâ milyonlarca mü'min kardeşlerimiz tarafından ihmal edilmekte veya kendi dişlerini muhafaza edebilmek için kontrol ve tedavide diş hekimine geç müracaat edilmektedir. Esasında dişleri sağlam ve iyi durumda bulundurabilme mücadelesi süt çocukluğundan, daha da ideali rahim içi yaşayıpta annenin gıda ve hastalıklarına dikkat etmekle başlar. Çocuklukta başlayan ağız bakımını her 6-8 ayda bir diş hekimi tarafından yapılması icabeden kontrolle devam ettirerek bunu hayat boyunca vazgeçilmez bir prensip haline getirmek lâzımdır. Süt dişleri ve daimî dişlerin sürme zamanlarının çocuğun bakıcısı tarafından bilinmesinin de büyük faydaları vardır. Çürük görülünce, süt dişidir değışecek, diyerek beklenen dişin daimî diş olduğu çok görüldüğü gibi değışmesine seneler olan süt dişlerini tedavi ettirmemek te zararlıdır.

Dişler çiğnemedeki vazifelerine göre dörde ayrılırlar: Kesici dişler (incisivuslar), köpek dişleri (caninuslar), küçük azılar (premoller) ve büyük azılar (mollerler).

**KESİCİ DİŞLER :**

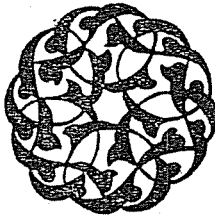
Ağıza alınan gıdalarla ilk önce temas eden bu dişler onları kesip koparırlar. Üst ve alt çenede 4'er taneden hepsi 8 tanedir. En ortadaki 2 şer dişlere orta kesiciler, onların yanındakilere de yan kesiciler denir. «lateral».

**KÖPEK DİŞLERİ :**

Üst çene ile alt çenede 2 şer tane olup tümü 4 tanedir. Kesicilerin yanında yer alan bu dişler onlar tarafından kesilmiş olan besî maddelerini sivri uçları ile delerler.

**KÜÇÜK AZILAR :**

Üst ve altta 4'er taneden tamamı 8 tanedir. Kaninlerin yanında olan bu dişler gıdaların hem parçalanmasına hem de öğütülmesine yardım ederler.



**BÜYÜK AZILAR :**

6 sı üst genede 6 sı da alt genede olmak üzere 12 tanedirler. Asıl öğütme işini yaparlar. Bir tarafın tüberkülleri (çukntıları) diğer tarafın çukurları içine girerek bu işi mükemmel görürler.

**DENTİSYON :**

**D**işlerin sürme zamanına dentisyon denir. 20 süt dişinin sürdükleri devreye birinci dentisyon, 32 sürekli dişin sürdükleri devreye de ikinci dentisyon denir. Birinci dentisyon doğumu takiben 6. ayda başlar, 2,5 yaşında sona erer. İkinci dentisyon 6 yaşında birinci büyük azıların çıkmasıyla başlar ve 18-30 yaşında 3. büyük azıların sürmesiyle sona erer.

Süt dişlerinin sürme zamanları.

Alt orta kesiciler 6.—8. ay

Üst orta kesiciler 8.—9. ay

Alt lateraller 9.—10. ay

Üst lateraller 10.—11. ay

Alt üst 1. molerler 12.—15. ay

Alt üst kaninler 15.—20. ay

Alt üst 2. molerler 20.—24. ay

Daimi dişlerin sürme zamanları.

Birinci büyük azılar 6—7 yaşında (6 yaş dişi)

Orta keserler 7—8 yaşında

Yan keserler 8—9 yaşında

Birinci küçük azılar 10 yaşında

İkinci küçük azılar 11 yaşında

Kaninler 9 — 14 yaşında

İkinci büyük azılar 12 yaşında (12 yaş dişi)

Üçüncü büyük azılar 17 — 30 yaşında.

**ÇOCUK DIŞLERİNDE****BAKIM :**

1 — Profilaktik tedavi,

2 — Şifalandırıcı tedavi,

1 — Çocuk dişlerinde profilaktik (koruyucu) tedavi; ağız bakımı, terapötik olanlar, operatif olanlar olmak üzere üçe ayrılır.

**Ağızbakımı :**

Süt çocukluğundan başlayan diş bakımında ilk görev anneye düşer. Çeneler üzerinde dişler çıkmaya başlayıp tamamlanmaya kadar steril bir tülbentle hafif antiseptikli sulara batırılıp her mamadan sonra dikkatle silinir. Çocuk fırçayı kullanacak duruma gelince de sabırla kendisine her yemekten sonra diş fırçalama öğretilir. Yerine göre de gargaralar yapılır.

**Terapötik tedbirler :**

Amonyaklı, penisilinli, klorofilli ve sarkosinatlı diş tozları ve ma-

çunlarıdır. Ayrıca çocuklara dişleri devamlı temiz bulundurmak için şekerli jilet verilir. Bir de küçük hastaların dişleri üzerinde gümüş nitrat ve flüor gibi cisimler çöktürülür. Flüorun diş hekimliğinde özel bir yeri vardır. İçinde belli miktarda flüor bulunan sular içen çocuklarda diş çürüğü olmadığı veya az olduğu görülmüştür. Flüor bilhassa teşekkül halindeki dişler için faydalıdır. Yalnız fazlasından amolablast'lar zarar gördüğünden flüoroz yapmaktadır. Çocuklara içinde muayyen bir flüor miktarı bulunan pastiller verilir. Ayrıca koruyucu tedavi olarak okul çocuklarının dentin çürükleri derhal doldurulur. Bir çok çocukta âdet haline getirilmiş olan parmak ve emzik emmede dişler üst ve alt gene kemikleri üzerinde bozukluklar husule getirebileceğinden bunlara muhakkak mani olunmalıdır. Çocuk yastığının ve yatma şeklinin kötü olması da geneler ve dişler üzerinde kötü tesirler yapar.

**Operatif tedbirler :**

a) Profilaksi maksadile çocukların sürekli dişlerinin ilerde çürümesi muhtemel olan bölgeleri, daha çürümeden oyularak doldurulur. Buna profilaktik odontomi denir.

b) Diş hekimi görmeden kendini hissettiren arzular yapılacak olan sistemli kontrollerde tesbit edilerek gereken tedavi tatbik edilir.

c) Birinci sürekli azı dişini sıhhatli bir şekilde muhafaza etmek çok mühimdir. Bundan başka çocuğun ağızında kalmış olan süt kök parçalarını da çıkarmak lazımdır. Çünkü bunlar ikinci dişlenme dişlerinin düzenli gelmesine engel olurlar.

d) Ortodontide profilaksi için 6 yaş dişi çekilebilir.

e) Oklüzyona yani bütün dişlerin karşılıklı ile anatomik durumda bulunmalarına ihtimam gösterilmelidir. Bu da dişlerin sürmelerinden itibaren onlara gösterilecek olan dikkat ve kontrolle olur.

f) Çocukların azı dişlerini vakitsiz kaybettikleri vak'alarda bundan hasıl olan boşluklar özel cihazlarla kapatılır. Bunlar sabit veya müteharrik olurlar.

g) Bazı profilaktik tedavi de ortodontiye aittir.

2 — Şifalandırıcı tedavi, bir diş hekimi kontrolü altında çürüklere yapılan müdahaledir. (1)

**VİTAMİNLERİN****DIŞLERLE İLGİSİ :**

**V**ücudun hayat olaylarını yürütmesi için lüzumlu olan maddelerden birisi de vitaminlerdir. Umumiyetle normal beslenme ile alınan vitamin miktarları yaşamak için kafidir. Vitaminin tamamiyle eksikliği durumuna «a vitaminoz», az vitamin almaya da «hypovitaminoz» denir. Vitaminler fazla miktarda alınacak olursa hastalık husule getirebilirler ki, bunlara da «hipervitaminoz» adı verilir. Vitaminler yağda ve suda eriyenler olarak sınıflandırılır. Yağda eriyenlerden diş hekimliği için önemli olanlar A ve D, suda eriyenlerden de B ve C vitaminleridir.

**A VİTAMİNİ :**

A vitamini yağlı, açık sarı renkte bir sıvıdır. Bu vitamin genel olarak deri ve mukozanın epiteline, ter bezlerine, solunum ve sindirim salgılarına, kemik ile diş teşekkülüne etkilidir. A vitamini en fazla balık yağında, sonra yağ sebzelere bulunur. Bu vitamin bilhassa büyüme ve gelişme vitaminidir. Eksikliğinde gelişmenin duraklamasına bağlı olarak gene kemiklerinde ve bu yüzden dişlerde de duraklama görülür.

**B VİTAMİNİ :**

B gurubu vitaminleri tabiatta yaygın halde bulunurlar. Hayat için vazgeçilmez maddelerdir. B vitamini 16 muhtelif vitaminden müteşekkil bir komplekstir. Bu vitamin en fazla bira mayasında ve hububat kabuklarında bulunur. Gebelik B, vitamini ihtiyacını artırır. Eksikliğinde damak yarıkları ve diş embriyonlarında bozukluklar meydana gelir.

**C VİTAMİNİ :**

C vitamini kristalize, beyaz ve suda eriyen bir maddedir. Bu vitamin damarlara, kaslara, bilhassa bağ dokusuna etkilidir. C vitamini yağ sebzelere, meyvalarda, narenciyede çok bulunur. Havada okside olduğundan çabuk bozulur. Bu cihetle meyvaların suyunu sıkınca uzun müddet açıkta bırakmamalıdır. C vitaminozu kâhillerde skorbut, çocuklarda ise Barlow hastalığını yapar. Skorbut'un ilk semptomları noksan beslenmenin başlangıcından ancak bir kaç ay sonra görülür.

(1) Tedavi - Prof. Suat İsmail Gürkan.

Hastalık gitgide artan bir uyuşukluk, bel ve bacaklarda yorgunlukla başlar, deri kurur, terleme durur, diş etleri ağrır ve kanar. İlerlemiş vakalarda GİNGİVİTİS ve genel durumda büyük düşkünlük görülür. Hastalığın en bariz semptomlarından biri gingivittir. Koléler hizasında mor renkte çabucak kanayan şişlikler olur. Diş etleri yumuşar, kemiklerden ayrılır. Bir müdet sonra buralarda nektrotik ülserasyon başlar. Dişler sallanır ve dökülür.

Bu gibi hallerde çigneme çok güçleştiği gibi hastaya ızdırıp ta verir. Ağız fena halde kokar. Hasta tedavi altına alınacak olursa kısa zamanda iyileşir. C vitaminsiz beslenen çocuklarda meydana gelen Barlow hastalığında çocuğun rengi sararır, iştahsızlık belirir, kemiklerde ağrılar husule gelir. Deride barsak idrar yolu ve göz mukozasında kanamalar hasıl olur. Hastalık tedavi edilmediği takdirde skorbut hastalığında olduğu gibi ölüme sebebiyet verir. C ve D vitaminleri diş hekimliğinde en çok kullanılan vitaminlerdir.

#### D VİTAMİNİ :

D vitamini de kompleks bir vitamindir. Bu vitamin kalsiyum ve fosfor metabolizmasına özellikle kalsiyum emilmesine etkilidir. D vita-

mini en fazla balık yağında bulunur. Kakao tozu da D vitamini ihtiva eder. D vitamininin eksikliğinde dişlerde geniş bir Predentin tabakası teşekkül etmekte ve sert dokular da yapı bozuklukları görülmektedir. Minede hypoplazi olur, dentinde entergelobüler alan genişler.

#### K VİTAMİNİ :

K vitaminin esas rolü kan pıhtılaşmasını sağlamaktır. K vitamini klorofil ile beraber bitkilerin yeşil yapraklarında bulunur. Yumurta sarısında ve peynirde de vardır. K vitamini çekimi takiben görülen kanamalarda yardımcı olarak kullanılır. (2)

#### AĞIZ BAKIMI :

Ağız bakımının en mühim kısmını diş fırçalaması teşkil eder. Diş fırçalamanın çok taraflı faydaları vardır: 1. mikro organizmaların sayısını azaltır. 2. Enterdental aralık ve diş eti kenarındaki pas ve yabancı maddeleri temizler. 3. şahsa rahatlık verir. 4. Dişlerin manzarasını büyük mikyasta değiştirir. 5. lokal sebeplerden ileri gelen ağız kokusunu bertaraf eder. 6. Dişleri saran dokulardaki kan dolaşımının düzenli bir halde bulunmasına yardım eder. 7. Diş çürümelerini azaltır. Diş temizliğinin en iyisi her

yemekten sonra ve bilhassa yatmadan biraz evvel yapılanıdır.

#### DIŞ FIRÇASI :

Fırça temiz ve sert olmalıdır. Fırça başlarının en iyisi 2 — 3 sıra, 6 — 8 kıl demeti taşıyan küçük başlardır. Sertlik zamanla kaybolduğundan bunları sık sık değiştirmek icabeder. Diş fırçalama aşırı olacak olursa dişleri aşındırdığından mübalâğaya kaçmamak icabeder. Fırçalama en az 1 — 2 dakika sürmelidir. En iyisi 3 dakika sürenidir. Fırçayı temizliyeceği yere göre muhtelif istikametlerde hareket ettirmektedir.

Dişlerle beraber hafif bir şekilde diş etlerinin de fırçalanması dokuların daha iyi beslenmesine sebeboldur. Ağızlarında portatif protez cihazı taşıyan şahıslar her yemekten sonra bunu çıkarıp temizlemelidirler. Diş macunu ve diş tozları diş fırçalamada yardımcı olarak kullanılır. Diş fırçası ile yapılan mekanik temizliğin yanısıra bir diş hekimini kontrolü altında bakıma devam etmelidir. Böylece sevgili Peygamberimiz «S.A.V.» Efendimizin önele üzerinde durdukları ağız temizliği de yapılmış olur.

(2) Konservatif diş tedavisi: Prof. Pertev Ata.

## Kudüs'ü kurtarınız

Dün sığınmışken, efendim, Balat'a;  
«Bana ait!» dedi.. «Nil'den, Fırat'a!»

«Höt!» deyince hani patlardı ödü..  
Şimdi, sırtlan gibi hunhar, kerata!..

Bizce malumdur onun her metodu:  
Kahbelik, vahşet, ukübet, şamata!

Aldı, dinimce mukaddes Kudüs'ü..  
Edecek mahvını tacil bu hâtâ!

Girdiler Mescid-i Aksâ'ya; yazık..  
Yenikiz, öyle mi, nâkis sifata?

Dediler: Korkak olan hâin olur!..  
Yetti hamlen be çift isbâta!

Dr. Cahid ÖNEY

# KUR'AN ve ELEKTRİK

## FEN

Süleyman KARAGÜLLE

Yüksek Mühendis



ur'an, modern ilimlerin bulduğu, isbat ettiği birçok hakikatları açıkça ifade etmiş, bunlara dikkati çekmiş, ve hakikata davet eylemiştir. Diğer Mukaddes Kitaplar ile Kur'an arasında mevcut en bariz farklardan, daha doğrusu üstünlüklerden biri de budur. Gerçi diğer Mukaddes Kitaplar da birçok meselelere temas etmekte iseler de modern ilim bunların çoğunun bâtil olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kur'an için bu aksine olmuş, ilim söylediklerini teyit etmiştir. Hıristiyanlar ilmin ortaya çıkardığı ve prestijini sarstığı yanlışlıklarını örtbas etmek için din kitabı ilim kitabı değildir, orada ilmî hakikatlar aranamaz demişler ve bu yoldan işin içinden sıyrılmaya çalışmışlardır. Aynı metodu Avrupa'lılar, Kur'anın üstünlüğü tezahür etmesin diye Müslümanlara da tavsiye etmişlerdir. Ne yazık ki birtakım müslümanlar bu tavsiyeleri samimiyetle benimsemiş bulunmaktadır.

Ben Kur'anın Allah Kelâmı olduğuna inanıyorum, inanmakla katmıyorum, aynı zamanda kat'iyetle biliyorum. Zaten İslâm imanı ile diğer imanlar arasındaki fark da buradadır. Diğer din ve idealler; sormadan inanmağı; İslâmiyet ise sadece bilinen şeylere inanılmasını emreder ve zan ve tahminin hakikatlardan hiçbir şey ifade etmediğini açıkça belirtir.

Kur'anda elektrikle alakalı birçok âyetler vardır. Hele Allahın Nuru elektrik ışığına benzeten NUR ÂYETİ (S: :24; A: 34) meşhurdur. Ben diğer bir âyetin (S: 51; A: 1-6) üzerinde duracağım. Bunun için evvelâ elektrik nazariyatının kısaca arzı icap etmektedir :

**F**elektrik esas itibariyle, elektron denen küçük parçacıkların teller içinde akışıdır. Normal halde bu elektron denen küçük esas olan çekirdeklere yapışık durumdadırlar. Yerinde hareketler yapar fakat ayrılıp uzaklaşamazlar. Elektrik sahası (fluksu) denen bir akış, saniyede 300.000 kilometrelik hızla esen bir rüzgâr, bu elektronları bağlı bulunduğu çekirdeklerden ayrılmadan evvel elektronun menfi elektrik hamulesi (yükü) ile çekirdeğin müsbet hamulesi birbirini ifna eder durumda olduklarından dışarıdan yüksüz gibi görünürler. Ancak elektrikli rüzgârın esip onları çekirdeklerden ayırdıktan sonradır ki müessir menfi hamule yüklenmiş olurlar. Bu hamulelerin (yüklerin) tesiri ile elektrikli rüzgâra kapılarak telden akmaya başlar ve elektrik cereyanını meydana getirirler.

Bu suretle meydana getirilen elektrik cereyanı bize neler temin eder? Evvelâ, enerji (iş, amel) denen kudreti, mambandan alıp çeşitli yerlere ve makinalara götürür, dağıtır. Meselâ Sarıyar'da akan su bir enerji mambadır, bir iş yapma kudretine maliktir. Bu enerjiyi Sarıyarda elektrik cereyanına tahvil eder, belediyelere, belediyelerden de müşterilere dağıtırız. Görülüyor ki elektrik sayesinde Sarıyarda düşen suyun kuvvetini Ankara'daki evimize ışık halinde nakledebiliyoruz.

Elektrik yalnız enerjiyi bir yerden alıp milyonlarca cihazlara taksim etmekle kalmaz, aynı zamanda bu enerjinin çeşitli şekillere girmesine sebep olur ve istediğimiz işin yapılmasına yardım eder. Lâmbamıza girer ışık olur, ocağımıza girer hararet olur, mikrofona girer ses olur; dolaba girer buz olur. İşte elektrik bir taraftan yerini diğer taraftan evsafını değiştirerek toplu halde bulunan (iş, ameli) makinalara ve yerlere taksim etmektedir.

**E**lektriğin bir üçüncü faydası daha vardır: o da bir düğmeyi çevirmekle lâmbayı yakabilmemiz, motoru çalıştırabilmemiz ve radyoyu istediğimiz istasyona ayarlayabilmemizdir. Yani biz elektrik sayesinde birçok motorlara ve cihazlara emir verebiliyoruz. Hattâ vücudumuzun azuvarına da sinirlerden geçen frekans modulasiyonlu elektrik yardımı ile kumanda edebiliyor, dilediğimizi yaptırabiliriz. Hasılı, elektrik emirleri memurlara ulaştırılan vasıta, müvezzidir.

Elektrik hakkında bu kısa izahattan sonra Arapçada mevcut ve üstünde durmakta olduğumuz âyette geçen EMR kelimesi ile Fe harfi üzerinde de biraz duralım. EMR'in Arapçada iki mânâsı vardır ve her iki mânâsıyla aynı derecede istimal olunur. Kur'anın bir çok yerlerinde her iki mânâsı ile kullanılmıştır. Mânalarından biri, Türkçeye de geçmiş bulunan BUYRUK karşılığıdır. Amirin memura vermiş olduğu emirdir. Diğer mânâsı ise iş, amel, enerji karşılığıdır, bunlardan farkı şudur ki bu üç kelime fizikî mânâda sadece miktar olarak işi ifade ettiği halde EMR kelimesi işin kalitesini, evsafını da içine alır.

Arapçada, Türkçede bulunmayan bir harf vardır. Esas mânâsı VE gibidir. Şu farkla ki VE mutlak cemi ifade eder, yani cem ettiği şeyler arasında tertip veya sıra ifade etmez, halbuki Fe tertibi ifade eder. Meselâ Ahmet ve Mehmet geldi dediğimiz zaman sadece her ikisinin geldiğini ifade etmiş fakat beraber mi, ayrı mı geldikleri veya hangisinin önce geldiği hakkında hiçbir şey söylemiş olmayız. Ahmet Fe Mehmet geldi desek önce Ahmedin gelmiş olup, hemen akabinde Mehmedin de gelmiş bulunduğunu ifade etmiş oluruz. Türkçe'ye, bunu müteakiben veya peşinden diye tercüme edebiliriz. Arapçada bu Fe harfi sebep ve netice bağları ile bağlanan cümlelerde kullanılır ki buna Fai-sebebiye denmektedir. Bu malûmatlardan sonra âyetlerin tercümelerini deneyelim:

Kur'anın kullandığı kelimeleri aynen kullanarak:

«Zerrelerin zerrelenmesi, müteakiben zıkr hamletmesi, müteakiben yüsren cereyan etmesi ve müteakiben emri taksim eylemesi nasıl hakikat ise va'dolunduğunuz şey de öylece sadıktır ve din mutlaka vuku bulacaktır.»

Türkçe ile:

«Zerrelerin tozarıp hamule yüklenerek kolayca cereyan etmesi neticesinde enerjinin (emrin) taksim edilmesi nasıl doğru ise va'dolunduğunuz şey de öylece doğrudur ve hesap mutlaka sorulacaktır.»

«Tozların tozarıp yük yüklenerek kolayca akmaları ile işin dağıtılması gerçekse size bildirilenler de öylece doğrudur, soruşturma da yapılacaktır.»

**B**u âyetlerin elektriğin mahiyet ve fonksiyonunu nasıl veciz bir şekilde ifade ettiğini görmek için basit bir düşünce kâfidir.

(Zerrelerin tozarıp) yani saniyede 300.000 kilometre hızla esen elektrikî rüzgârın elektronları çekirdeklerden ayırıp; (hamüle yüklenerek) yani menfi hamüle, elektrikî yük yüklenerek; (kolayca cereyan etmesi neticesinde) yani elektrik cereyanı meydana gelmesi neticesinde (emrin taksim edilmesi) yani barajlarda ve santrallarda istihsal edilen enerjinin çeşitli makineler ve çeşitli işlere taksimi yahut verilen emir ve kumandaların azalar ve maknalara ulaştırılması (nasıl doğru ise) yani siz bugünün dinsiz insanları nasıl bunları keşfedip öğrenebildiniz ise (size va'dolunanlar da) yani İslâmiyetin muzaffer olacağı ve öldükten sonra drileceğiniz hakkında verilen haberlerde (öylece doğrudur) yani onlar da olacaktır ve hesap mutlaka sorulacaktır) yani cezalandırılacaksınız.

Ben Kur'anın bu nevi bitmez tükenmez i'cazı sebebiyle Müslümanım, yoksa babam müslüman olduğu için değil, İslâmiyet mistik bir din değil müsbet bir dindir. Hayır hem mistiktir hem müsbettir. Kim hangi gözle bakarsa o çehresi ile görülür.

# Gençlik Hakkında

Derleyen : Hikmet SELÇUK

«Sizden olan (hür) çocuklar bülûğ çağına ulaştığı zaman kendilerinden evvelkilerin izin istediği gibi izin istesinler. Allah size âyetlerini böylece beyan eder. Allah (herşeyi) hakkiyle bilendir. Tanrı bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

(Nûr Süresi, âyet: 60 meâli)

«Allah, şu yedi (kimseyi), kendisinin gölgesinden başka hiç bir gölgenin bulunmayacağı (gün olan kıyamet) gününde gölgelendirecektir:

1 — Adaletli devlet başkanı, 2) Allah'a ibadet etmekle zevk duyan genç..., 3) zengin ve güzel bir kadın kendisini zinâyâ davet ettiği zaman; «Ben Alah'tan korkarım.» deyip (kadını reddeden) kimse...» (Hz. Peygamber (A.S.); Sahih-i Müslim, C: II; 715)

«Şehvetperest nefse kul olma. Onun her saat başka bir kublesi vardır... Gençlik çevikliği ihtiyarlardan bekleme. Akan su, tekrar ırmağa gelmez... Dün geçti, yarın daha gelmedi, hesabı yalnız şimdiki bir nefes üzerinde yapmağa bak»

(Gülistan-Bostan: Şeyh Sadi-i Şirazi)

Hristiyanlığın parolası:

«Gençliği dinsiz yetiştirip, sonradan Hristiyanlığı aşılacak gerekir.»

(Türkiyede Misyoner Faaliyetleri: E. K.)

Akl ve baliğ kulların yapmakla mükellef oldukları üç şey vardır:

1 — İtikad (inanmak)

2 — Fil (inandıklarını yapmak)

3 — Terk (yasak edilenleri yapmamak)

«..Nasıl ki tefeciliğin çoğaldığı bir memlekette alış veriş eden bir müslümanın, kazancının helâl olabilmesi için meşru kazanç yollarını öğrenmesi ve tefecilikten çekinmesi kendisine borç ise farz-ı ayn olan bilgilerde de gerçek olan (itikad) tır... Sen bütün varlığını ilme bağladığın vakit onun bir cüz'ünü (bile) alman yine şüphelidir. Dağınık fikir, suyu bölünen bir dereye benzer ki, bir kısmını toprak içer, diğer bir kısmı havaya karışır, derken bahçeyi sulamağa yetişmez, kurur gider.»

(İhyay-u Ulûm'id Din)  
İmam-ı Gazali

«Geçer şebabımızın (1) en güzide eyyamı, Hayatı anlayarak atmadan bu evhamı. Ömer'lerin Yavuz'un bir vefasız evlâdı, Sıyanet eylemedik yadigâr-ı ecdâdı»

(Safahat M. Akif)

« Gençlerimizin birçoğunun usanıp bezmesinin, cesaretinin kırılıp ruhi perişanlığa düşmesinin biri ve belki başlıcası budur. Yani bir taraftan çalışıp öğrenmenin yolunu ve usulünü bilmemezlik, diğer taraftan da mânevî destekten mahrumluktur.»

(Gençlerle Başbaşa: A. Fuat Başgil)

«Gençlik, intikam ve nefret yaşı değildir. Gençlik; Merhamet, sefkat ve âlicenaplık çağıdır. Fena doğmamış ve yirmi yaşına kadar masumiyetini muhafaza etmiş bir gencin, bu yaşta iyi ve insanlarca en fazla sevilen bir varlık olacağını iddia ediyor ve tecrübelerin beni yalanlamıyacaklarına güveniyorum.»

(Emil, J. J. Rousseau)

« İtidalli, uysal olsalar ihtiyarlık da o kadar zorlarına gitmez. Halbuki öyle olmayanlara ihtiyarlık da gençlik de ağır gelir.»

(Devlet, Eflâtun)

Fizik zaman yeknesak bir süratle kayıp geçtiği halde, kendimize has süratımız durmadan azalır. O, bir ova ortasında akan büyük bir nehir gibidir. İnsan, günün doğumunda bu nehrin kenarında keyifli yürür. Sular tenbel tenbel akıyormuş sanır. Fakat sular seyirlerini yavaş yavaş hızlandırır. Öğleye doğru yolcunun kendilerini geçmesine meydan vermezler. Gece yaklaşınca sular hızlarını daha da artırırlar. Nihayet insan büsbütün durduğu halde nehir sürâtini hiç değiştirmemiştir.. Belki hayat başlangıcının zahiri yavaşlığı ve sonunun da kusalığı, bir yılın (bilindiği üzere); çocuk ve ihtiyar için geçmiş ömürlerinin muhtelif nisbetlerini ifade etmesinden ileri gelmektedir.» (İnsan, bu meçhul; Dr. Alexis Carrel)

«İlk önce bilinen bir hayat başlar: Yani çocukluk; alışılmış bir hayat olarak devam eder. Yedi yaşına gelince birden değişir; tahsil çağı başlar. Bir zaman serbest yaşamayı kaybeder. Netice yine eski hayata döner, serbest yaşar. Fakat bu dönüş, eskisine az benzer. Birtakım vazifeler uhdesine tevdi edilir... Gençlik temiz olunca, ihtiyarlık herkes tarafından saygı ile karşılanır.»

(Fütüh-ül Gayb, Abdulkadir Geylani)

« Bizim acı halimiz şudur: Talebelerin pek çoğu gerçek ciddi meseleler üzerine zihinlerini bile meşgul etmeğe zorlanmağa alıştırmaksızın üniversitelerimizi bitirir, onların üstünden girip altından çıkarlar. Akademik ilmi tarafsızlığın tesiri altında onlar gayet ustalıkla (kapalı) bir şekilde, üzerinde asla ciddi olarak düşünmedikleri lâıykılık ve değişmeyen içtimai ve politik vaziyet içinde düşüncesiz, uysallığa «peki!» diyecek hale getirilirler... Esasın da onlar eğitimsizdirler...»

(The Crisis in the Univercity,)

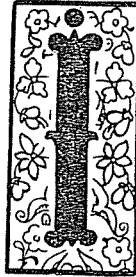
Sr. Wolter Maberly London 1949)

(1) Gençliğimizin

# Ahlâk

## Ahlâkî Zaaflarımızın Sebepleri

M. Said  
ÇEKMEGİL



lâhî bir temele dayanan yüksek ahlâk öncülerinin, Kanunî Sultan Süleyman'dan sonra, kontrolü yavaş yavaş kaybederek rahata, sefahata, hurafata meyletmeleri ve kerîm olan ahlâk temsilcilerinin düşmanları, onların bu hallerinden istifade ederek, aleyhlerine durmadan çalışmaları... Böylece muhteşem ahlâk yolcularının duraklama devresine gaffletle düşmeleri, daha acısı, kendilerini üç kıt'aya hakim kılın büyük mefkûrelerine dönerek kurtulma çarelerini orada arayacaklarına, hasımlarından hayır ummaları gibi şuarsuzlukların neticesi olarak ilân edilen Tanzimat hareketleri, zaaflarımızın sebeplerinin önemlilerindendir.

Tanzimattan bu yana olup bitenlerin iç yüzünü anlamadan benimseyenler arasında, yukardaki soruya verebilecekleri cevabı aramak boşunadır.

Tanzimat, güya garplıların ilerlemeleri karşısında geri kaldığının farkına varılarak, bir hamle ile ilerleme hareketini temsil edermiş... Ama hani nerede? Öyle olsaydı bu millet o kadar mı kabiliyetsizdi ki, bu kadar yaya kalmıştı?

Tahrifçi tarihçilerin dediği gibi yobazların engel olmaları da pek mühim değildi. Zira yobaz denilen güçsüz sınıf o kadar tesirli olabilseydi, tanzimat inkılabıyla hıristiyanî ve yunanî örf ve âdetler, hattâ kanunlar birer birer İslâm diyarlarını doldururken onlara müsaade ederler miydi? Bu iftiraları milletimize yakıştıranlara iade edelim. Onların yobaz dedikleri, belki de bugünkü müslüman düşmanlarının ifsatlarına engel olmak isteyen, elinden imkânları kaçırmış veya kaçırılmış çaresiz müminlerdir. Belki de beş on serseriye müslümanlık adına kendileri kıskırttıktan sonra, hainane hareketlerini halka mal ederek işin iç yüzünü bilmeyenlere, müslümanlığı ilerlemeğe mani ve müslümanları da gerici göstermek istedikleri kimselerdir.

**B**ugün bile Tanzimat ve benzeri olan Meşrutiyet artıkları aynı takdiği kullanarak, imanlarının emirlerini yerine getirmekten başka gayeleri olmayan müslümanları, ahlâkî müeyyidelere mahrum şekillerle, iftiralara boğmaktadırlar. Gazetelerine ve mecmualarına bakınız: Değil adını taşıdıkları İslâmiyetin ahlâkî mükellefiyetine göre hareket etmek; Körü körüne ve nefsanî duygularla taklit ettikleri batının batıl ahlâkının izlerini bile göremezsiniz onlarda. Müftünün keçisi çalınır; (müftü keçi çaldı) diye yazarlar. Bir imam, kazara hayvanî duygularına esir olarak veya resmî nikâhı ihmal ederek, bir kadınla, hiçbir zaman tasvip edilmeyecek bir duruma girse, kötü ahlâkın teşvikçisi olan bu hayasızlar, ayyuka çıkarırlar yaygalarını... Sorulsa onlara ki:

edip durmakta; Neden onlar karşısında da aynı hassasiyeti göstermezsiniz?

— Biz bu kötü işleri müslümanlara yakıştıramıyoruz. Diye işin içinden çıkmak isterler. O zaman da:

— Güzel, demek ki sütunlarınızda, adlarını, resimlerini, yazılarını ve reklamlarını yaptığımız kimselerin yüz kızartıcı halleriyle mücadele etmediğinize göre, onları müslüman olarak kabul etmiyorsunuz sa-yılır her halde?

— Değil!... Onlar din adamı değildir ki, diye çıkışırlar.

— Her müslüman gücünün yettiği kadar dininin adamı olmakla mükelleftir. Yani müslümanlıkta (Din adamı), dinsizlik adamı diye bir ayrım yoktur; hepsi de din gayreti taşır, hepsi de günah işlemeyi kötü sayar, hepsi de zaafı ve iradesizliği nisbetinde, nefesine ve şeytana uyararak günah işlemek tehlikesiyle karşı karşıyadır... Dediniz mi, fırsat düşkünlerinin şımarık edasıyla:

— Vay siz müslüman günah işler mi diyorsunuz? diye çıkışırlar.

— Evet, günah müslüman içindir, gayrı müslimler için günah, sevap söz konusu değildir; nasıl ki domuz eti yiyen bir gayrı müslime (Sen haram yiyorsun, bırak, tevbe et) diyemezsin, şayet dersin gülünç olursun; biraz daha izah edelim, deseniz fena halde sıkılırlar... İzaha gelir mi bunlar, bu fikirsiz, muhakemesiz, bilmediğini bilmeyecek kadar bilgisiz sözde aydınlar... Yüzünüze karşı:

— Sizde fikri sabit var. Diyerek kaçır ve arkanızdan da mürteci yaf-tasını yapıştırmaktan utanmazlar. Bu zavallılar bilmezler ki asıl mürteci, fikirden, Hak ve hakikatten kaçan kendileri ve benzerleridir. Bunlar her hangi bir müessesede spor sahasını, dans salonunu, pin-pon masasını.. gayet tabii gören bu biçareler, bir yurttta, bir mektepte, bir dairede... müminlerin zaruri ihtiyacı olan mütevazi bir mescidini gericilik alâmeti olarak gösterirler. İşin daha acısı, bazı suursuz okuyucularına inandırılırlar da.

ne geçirdikleri gayrı meşru imkânlarla bu aziz milletin ciğerlerini, kirlittikleri bozuk havayla dolduranlardan hangi meselemize hangi doğru cevabı alabiliriz...

### BİR ANKET AÇABİLSEK

**E**vet, bir anket açabilsek de, devrimizin aydın geçinenleri-ne: (Bize bugünün muayyen ahlâk telâkkilerinden bahseder misiniz?) desek, bizlere nelerden bahsedecekler acaba?

Ahlâk derken, hırsızlığı ve seksüel arzularını rasgele ve iğrenç şekillerle tatmin etmeği normal karşılayan bazı Yunan feylesoflarının görüşlerinden mi? Milattan 340 yıl evvel yaşamış olan Epikür'ün lezzet, menfaat ve safahata dayanan felsefesinden mi? Vahye bir türlü, zekâ tıkanıklığı sebebiyle, inanamayan materyalist sosyolojinin kurucularından olarak tanıtılan, fikir hırsızı ve aynı zamanda bozguncu Ogüst Kont'tan mı? Fransızların cinsî sapık ahlâkçısı Jean Jacques Rousseau'sundan mı? İngilizlerin Bentam isimli, yolunu bulamayan ve nihayet zevk ve adı menfaatta karar kılan hukukçu feylesofundan mı? Kuru akılcı Kant'tan mı? Melânkoni hastası Niçe'den mi? Dünyayı bugünkü çıkmaza sokmaya vesile olan bunlar ve benzerlerinden mi bahsedecekler acaba? Kaldı ki, yine bu batılı düşünürlerin şu itiraf-ları bile bunları yetersiz görmeye kâfi delildir. Meselâ, J.J. Rousseau açıkça ifade eder ki: «Evvvelce insan için Allah'ın varlığına itikat etmekte-sizin de fazilet sahibi olmak müm-kündür zannederdim; şimdi bunun kabil olmadığını bildiğim için eski zannımın vehimden ibaret olduğunu anladım». Meşhur İngiliz filozofu Spenser ise şu hükme geliyor: «Milletlerin kıvamı medeniyeti olan âdâb ve fezâilin hepsi (Din) e müstenid ve din esası üzerine kaimdir. Ule-madan bazıları bunu din esasından

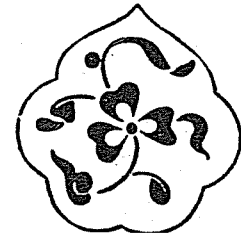
bina etmek istiyorlar. Fakat buna maruz kalan milletlerin akıbetleri-nin ne olacağı belli olmadığı ve za-rarı nâ mahdud bir surette sükuta uğrayacakları şüphesizdir.»

**B**ütün bu gerçekleri de kabul etmediklerini, maddeciğe dayanan güzel ahlâk olabileceğini, dinin dışında da fazilete yükselecek ahlâk telâkkilerinin bulunabileceğine ikna edilmiş olduklarını biran için kabul edelim. İyi ama bu sefer de adının Abdullah, Nurullah, Fey-zullah... olduklarını düşünerek:

— Siz Müslüman mısınız? Diye sorsanız, pek azının gösterebileceği mertlikten kaçınmayarak: «— Değilim» diyebilecekler midir? Zannetmiyorum.

Onların çelişik kafaları veya riya-kârlıkları şöyle dursun; Bir çok zavallı müslümanların böylesi bir soruyu açmak bile akıllarına gelmeden: (Ya görüyor musunuz, ne kadar da kültürlü adam, ne kadar da çok Avrupaî âlim tanıyor...) diye hayran olacaktırlar bu safsatacılar. Pek çok kimse akledemez ki: (Peki bu adam diğer ahlâk görüşlerini hadi biliyor diyelim, ama bütün bu görüş-lerin temeli Vahye dayanmadığı için çürüktür; çürük olduğu için de müs-lümanlar tarafından benimsenemez) diyebilsin.

Biraz tetkik imkânlarına sahip olan kimse bilir ki, maddede çok başarılar kavuşan, buna rağmen bir türlü huzur bulamayan batının bataklıktan kurtulamayışına sebep, ancak ve ancak kerim olan (Ahlâk-ı Hâmide) den uzak oluşudur. Oysaki batı bir taraftan Pirene dağlarında, diğer taraftan Viyana önlerinde bu yüksek ahlâkla yüzyüze gelmişken ona kucak açmak idrakini göstere-medi. Bu büyük nimet fırsatlarını kaçırarak Avrupalı, bundan sonra onu arayıp bularak kurtulacak mı, kim bilir? Dr. A. Karrel, «İnsan bu meghul» adlı eserinde der ki: «...muhit kendi damgasını insana vurur.» Batılılar bu damgayı silebilecekler mi?

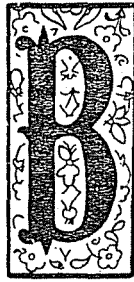
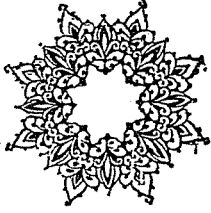




Yüksek İslâm Enstitülerinde İleri Çalışmalar

# ANADOLU FÜTUHATI'NDA İSLÂMLAŞTIRMA VE TÜRKLEŞTİRME

## II



ir önceki sayıda, Müslüman-Türk ordularının Anadolu içerisine inerek, Anadolu'yu baştan başa fethettiklerini söyledik. Fakat şehirler fethetmek, toprakları işgâl etmek İmparatorlar, kumandanlar esir almak acaba niçindi? Bir devletin, bir imparatorluğun ordusu sadece dövüşmek, harbetmek için mi ölürdü, veya öldürülürdü? Elbette, bu sorulara verilecek cevap «Hayır!» olacaktır. Öyle ise, Müslüman Türkler'in bir gayesi vardı. Bir gaye için dövüşüyorlardı. Muhakkak, şehirler fethetmek, topraklar işgâl edip, imparatorları esir almak hep onun içindi.

## İSLÂM'DA HİZMET

İsmail Hâni Danişmend'in, Léon Cahun'dan naklettiği; «Türk ırkı hiç farkında bile olmadan Hıristiyan bir Avrupa'ya karşı, İslâm Asyası'nın mümesili olmuştur.» (1) sözünde hakikat payının olduğu muhakkaktır. Şu kadarını söylemek lâzımdır ki, Türk milletinin gayesi İslâm'ın lideri olmak değildir. Sadece ve sadece İslâm'a hizmet etmektir. Bu hizmetinden dolayı Hıristiyan âlemine karşı İslâm'ın lideri olmuştur, o kadar. Çünkü, «İslâm ideolojisinin verdiği büyük hamle Abbasi'lerin iktidar mevkiine gelmesine kadar fütuhâtçı bir istikamet takip ederek, İslâm dünyasına geniş ülkeler kazandırdıktan sonra, bu yeni devlet ve tâbileri zamanında yalnız Araplar'ın değil, bu dine giren, İran'lı ve Türk gibi yeni unsurların da gayretleriyle, fikrî ve medenî faaliyetlere yöneldi. Bu suretle islâmiyet, eski Yunan, Roma, Yakun, çanak ve kumru da İslâm'ın hizmetine

Mehmed ŞEKER

kültür mahsullerini kendi potasında eriterek yeni bir sentez, yani islâmî bir medeniyet vücuda getirdi.» (2)

İslâmiyetin dinamizmini ruh potasında kaynaştıran her milletin, kendini onun emrine verdiği bir âşikârdır. Bilhassa, Türk milletinin tarihinde bunu fikrî ve rûhî hamleleri ile ispatlıyan misalleri açık olarak görmekteyiz. Zaten İslâm dininin cihanşumûl bir mahiyet almasında fütuhatçı ve fikrî hamlelerin büyük bir ehemmiyet taşıdığı âşikârdır. Bu cihet Türklerin islâmlaşmasını neticelendiren âmillerin en önemlisi olarak zikredilebilir. (3)

**B**urada, Türk'lerin Orta Asya'dan İslâmiyeti kabul ettikten hemen sonra göç ettiklerini hatırlamak lâzımdır. Her ne kadar bu göçleri «nüfus kesafeti, hayvan çokluğu veya otlak kıtlığı» sebeplerine bağlamak icabederse de, ancak müslüman olduktan sonra sığınacak bir bölge aramaya çıkan Türklerin göçlerinin diğer bir sebebinin de bu olabileceğini düşünmek lâzımdır. (4)

Biraz yukarıda belirttiğimiz gibi, Türkler'in İslâm'a hizmet ve onu yaymak düşünceleri ihtimal de olsa mevcuttur. Onun için biz, bu muhaceretlerin sonucunda Anadolu'da vücuda gelen Türkleşme olayında meseleyi ele alırken İslâmlaşma ve Türkleşme amillerinin ikisinin beraberce meydana geldiğini kabul ediyoruz. Çünkü müslüman olan bu Türk akıncılarının Anadolu'ya kadar sadece yerleşecek bir bölge bulmak gayesiyle gelmediklerini söyledik. Onun için, «Allah yolunda cihad» mefkûresini millî benlikleri ile bağdaştıran, kaynaştıran Türkler, İslâmlaşma ve Türkleşme hadiselerini birlikte yürüttükleri hakikati mevzuumuzun esas noktası olacaktır.

### MUHACERET SELİ

**A**nadolu'da vücuda gelen bir İslâmlaşma ve Türkleşme hadisesinin kendiliğinden meydana geldiği düşünülmez. Sonra, Osmanlı İmparatorluğu hudutlarında vukûu ileri sürülen bir İslâmlaşma ve Türkleşme olayı, öyle sihirli bir değneğin hariçten ve uzaktan tesiri şeklinde veya bir idealin yayılma kudreti ile o ideali taşıyanların azim ve iradesi de tam bir şekilde anlaşılabilir. Bunun yanında, Osmanlı memleketlerinin günün birinde bir Türk aşiretinin getirdiği yeni bir din ideali ile sarsılmağa ve neticede olduğu yerde kendiliğinden İslâmlaşmaya başlamasını da kabul

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi İslâm memleketleri ile komşu oldukları için İslâmiyeti çabuk kabul eden ve İslâmlar'la, Hazer Türkleri ile, Kıpçaklar'la daimî münasebette bulunan Sir-Derya Oğuzları, daha Selçuklular'dan önce muhtelif aşiretler halinde Mâverâün-Nehir'den kalkarak şimâlî İran yolu ile Azerbaycan ve Ercan'a, yani Bizans İmparatorluğu serhadlerine kadar gelip tecavüzlere başlamışlardı. Yine XI. asırda Mâverâün-Nehir'de ve Horasan'da göçebe Oğuz aşiretlerine çok tesâdüf olunuyordu. Horasandakileri Sultan Mahmud Gaznevî, mâhirâne siyasi bir tedbir olmak üzere Mâverâün-Nehir'den oraya naklettirmişti. Bunlar da muhtelif sebeplerle Bizans sınırlarına gelip, oralarda yerleşen sair Oğuzlar'a katıldılar; fakat Mâverâün-Nehir ve Horasan büsbütün de Türkler'den âri kalmamıştı. Seyhun yukarısından inip gelen yeni bir takım Türk aşiretleri, tekrar o sahalarına inerek, oralardaki diğer Türkler'le karışmışlar ve Selçuklular'a kuvvet kaynağı olmuşlardı. Bilhassa Mâverâün-nehir, o zamana kadar sürekli muhaceretlerle oldukça Türkleşmiş, eski İrânî mahiyetinden kuvvetli bir surette kurtulmuştu ki, bu hususta en mühim etnoğrafik âmil Karluklardı. Bununla beraber, Oğuzlar'ın bu husustaki rolü de büsbütün ehemmiyetsiz sayılamaz. (6),

Oğuzlar'ın Selçuk İmparatorluğu için bir kuvvet kaynağı olduğu gözönünde tutulursa, Oğuz göçlerinin Selçuklular'ın «garba doğru akımı»nda rollerinin ve paylarının büyük olduğu da ortaya çıkar. Zira, Türk devlet anlayışına göre, başta hakan veya Sultan olmak üzere, devlet ve memleket nasıl hânedân azasının müşterek malı sayılıyorsa, millet ve tâbiî olarak, bu ailenin fertleri telâkki ediliyor-

(1) DANIŞMEND, İsmail Hamî; Türkler ve Müslümanlık, İST. 1959, 46.

(2-3) TURAN, Osman Prof. Türkler ve İslâmiyet, ANK. 1946, s: 464-465.

(4) Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, ANK. 1966, 158/dip not

TOGAN; Prof. Zeki Velîdî; Umumî Türk Tarihinin Giriş, I, İST. 1946, 140.

Tafsilât için bak. TURAN, Prof. Osman, Selçuklular Tar. ve T. İ. Med. 69

(5) BARKAN, Ömer Lütfü: Os. Imp. da bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak Sürgünler, İST. 1966, 1-4 s: 57.

du. Selçuklular gelmeden önce bile Horasan'ın Türkmenler ile dolu olduğuna ve Gazneliler'e karşı zaferler kazandıkça Oğuzlar'ın Türkistan'dan dalgalar halinde Ceyhun'u geçtiklerini ve Balhân dağına aştiklarını görüyoruz. Esasen Selçuklular'ın Gazneliler'e karşı zaferleri de Oğuz muhacirlerinin devamlı surette kendilerine iltihakı ile münakün oluyordu. Horasan'a 10.000 süvari ile gelen Selçuklular'ın 100.000 kişilik Gazne ordularına karşı savaşabilmesi için bir kaç yıl içinde nasıl çoğaldıklarına dair en güzel bir misal de sâdece İnanç Yabgu'nun Dândânâkân muharebesine 20.000 süvari ile katıldığına dair kayıttır. Zaferi müteâkip bir Türkmen devletinin kurulduğunu duyan Oğuzlar artık sel hâlinde İslâm ülkelerine akıyorlardı.

**E**ski bir Selçuk Tarihinin açıkça belirttiğine göre; «Türk'ler her ülkeye girdiler; her beldeyi aldılar ve hiç bir engel ile karşılaşmadan her tarafa yayıldılar. Öyle ki, aldıkları memleket, içmedikleri su, ateşlemedikleri ocak kalmadı. Hükümdarlar onların gelişinden ürküp kaçtılar. onlar vardıkları şehirleri doldurdular, hâkimlerini kovup, kendi valilerini tayin ettiler.» (7)

Bu göçlerin zaman zaman Selçuklular'ın başına gâileler açtıklarını biliyoruz. Yalnız, Selçuk Sultanları bir yandan Oğuzları devletlerinin kurucusu ve temeli saymışlar; bir yandan da feodal devlet anlayışlarına göre yurtsuz oluşları ve itâatsiz hareketleri dolayısıyla onlarla çok uğraşmışlardır. Nizâm'ül-Mülk bu hususu «Her ne kadar Türkmenlerden bıkmılık geldi ise de sayıları çoktur. Bu devletin kuruluşunda çok hizmetleri ve emekleri geçtiği için de, bu devletin üzerinde hakları vardır ve Sultan'ın akrabalarıdır.» (8) müteâlâsı ile devletin Türkmenlere bakışımı pek güzel ifade etmişlerdir.

Aynı zamanda, Tuğrul Bey ve onun ilk halefleri, İslâm'ın Sultanı ve hâmisî sıfatı ile, ülkelerini ve teb'asını bunların çapullarından korumak, fakat aynı zamanda devletin temelini ve askerî kuvvetini teşkil eden bu ırkdaşlarına yurt bulmak ve onlara geçim imkânları hazırlamak gibi birbiri ile çatışan iki mesele karşısında idiler. Zîrâ Göktürk kağanlarının «Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmam. Yoksul milleti zengin ettim, aç halkı çoğaltım.» ifadeleri ile beliren eski Türk Velâyet-i pede-

râne sıfatı Tuğrul Bey ve Haleflerinde de mevcut olup devletin başında kavmine baba mevkiinde bulduklarına ve Oğuzları yurtlandırmak vazifesi ile karşılaştıklarına inanıyorlardı. (9)

Göçebe Oğuz boylarının, sistemli bir şekilde; «garba doğru akınından boşalan yerleri doldururcasına göçlere devam ettiklerini görüyoruz. Diyarbekir Mervânî emîri Nasr'ud-devle (1011-1061) Oğuz akınlarını Tuğrul Beye şikâyet ettiği zaman Selçuk Sultan'ı ona; «Kullarımın, memleketine geldiğini haber aldım. Sen bir hudut (sugur-uc) emirisin; Onlara mal verip kâfirlere (Bizanslılar'a) karşı kendilerinden faydalanmalısın. Zîrâ onların maksatları ermeni beldeleridir.» cevabî mektubu ile hem bu asî ırkdaşlarını uzaktan himaye etmekte, hem yerli müslüman halkı düşünmekte ve hem de ANADOLU'NUN FETHİ lüzumunu göstermektedir. 439 (1047) yılında Türkistan'dan Nişapur'a çok kalabalık bir Oğuz muhacir halkı gelmiş idi. Yersizlikten ve yurtsuzluktan şikâyet ediyorlardı. İbrahim Yinal onlara: «Memleketim sizin oturmanıza yetecek kadar geniş değildir. Bu sebeple doğrusu şudur ki, Rum (ANADOLU) GAZASINA gidiniz; Allah yolunda cihad yapınız ve ganimet alınız; ben de arkanızdan gelip bu hususta size yardım edeceğim.» derken Selçuklular'ın hangi zaruretler ile Anadolu fetihlerine giriştiklerine ve devletin bununla ilgili siyasetlerine dair güzel bir misal verir.

Bu iki misal de gösteriyor ki Türkistan'dan kopup gelen guruplara hep Anadolu gösterilmektedir. Onların yerleşmeleri için en münasip bölgenin burası olduğu telkin edilmektedir. Bununda ALLAH YOLUNDA CİHAD vazifesi ile fethetme girişimleriyle mümkün olacağına işaret edilmektedir. Bütün bunlar Anadolu'nun İslâmlaşması ve Türkleşmesi için atılan ilk adımlardır denebilir.

İslâm ülkelerine Türk muhacereti aralıksız devam ediyor ve İslâmiyet Türkler arasında yayıldıkça da göçler birbirini kovalıyordu. 1043 (435) yılında Bulgar havâlisinde yazılayan ve Balasagun-Kaşgâr havâli-

(7) Turan, Prof. Osman; Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Med. ANK. 1965, 68.

(8) Turan, Prof. Osman; Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Med. ANK. 1965, 70.

sinde kışlayan 30.000 çadır halkı müslüman olmuş; bayramda 30.000 koyun kurban kesilmiş ve İslâm memleketlerine dağılmıştı. Bu sonsuz muhaceret ve istilâlar büyük meseleler çıkarıyor ve devleti uğraştırıyordu. Tuğrul Bey önünde Zencen'a çekilen Arslan Yabgu (İran) Oğuzları her tarafı istilâ ve akınlara uğrattıyordu. Tuğrul Bey bir elçi ile onları itâate ve huzûra çağırıldığı zaman, bu Türkmenler «Senden korktuğumuz için uzaklaştık ve buraya konduk. Gayemiz ya Horasan'a dönmek veya Rûm'a gitmektir.» deyip itâaati reddettiler ve Anadolu'ya göçtüler. (10)

Anadolu'ya muhacereti hızlandıran en mühim sebeplerden birisi de Moğol istilâsıdır denebilir. Çünkü, tarihin en kudretli ve şiddetli istilâlarından birini teşkil eden Moğol istilâsı Orta Asya Türklüğü ve medeniyeti için ağır neticeler ve Anadolu'da da bilhassa 1277 den sonra büyük sarsıntılar vücuda getirmesine mukabil, bu ülkenin nihâi Türkleşmesinde mühim bir âmil olmuştur. Gerçekten Malazgirt zaferini müteakip Anadolu'ya nasıl sel halinde insan akımı olmuş ise, Moğol istilâsı önünde de aynı şekilde Türkmen kitleleri Anadolu'ya kaçıyor ve Moğol kıtalinden kurtulmağa çalışıyorlardı. Çağdaş bir müellif, Türkmenlerin kalabalıktan Aras köprüsünü geçememiş olduğunu, «Türkmenler'in Erran'-da karınca ve çekirgeler gibi kitleler teşkil ettiğini kaydeder.

Bu Türkmenler'den 60.000 kişilik bir grup Karahan idaresinde Valaşcerd (Eleşkird), Sürmeli ve Aras havalisinden Ahlat'a doğru çekildi; Orhan idaresinde başka bir Türkmen grubu Gürcistan'a girdikten sonra Anadolu'ya doğru ilerledi. Azad Musa idaresinde bulunan 60.000 kişilik bir Türkmen halkı da bir müddet kışları Pasin Ovasında, yazları da şimalî Karadeniz (Parhar) dağlarında geçiriyordu.

Bu Türkmenler Bayburt, Erzincan'dan Sinop'a ve Ayntak'a kadar her tarafı istilâ ettiler. Trabzon dağları yazlık yurtları idi. Bir müddet sonra Mehmed Bey'in idaresinde bulunan bu Türkmenlerin yerli halkı yağma etmeleri dolayısıyla Muinüddin Pervane onları Moğollara şikâyet etmiş; bunlar da Denizli taraflarına göçmüşlerdir. Germiyanlı Türkmenlerinin Cimri isyanında artık Batı Anadolu hudutlarına varmış olması da Türkmen

göçlerinin Şarktan Garba doğru ilerleyişi bakımından kayda şayandır (11)

**B**u muhaceretlerin vukuunu merhum Prof. Köprülü; «Selçuk fütuhâtından sonra Anadolu'ya gelip yerleşen kitleler arasında Karluklar, Kalaçlar, Kıpçaklar, Ağa-geriler gibi muhtelif Türk zümrelerine mensup kitleler bulunmakla beraber, en büyük ekseriyeti Oğuz Türkmenleri teşkil ediyordu. Bunlar Anadolu'da Bizans İmparatorluğu'nun Rumeli'den getirip hudutlarda yerleştirmiş olduğu bir takım Hristiyan veya putperest Oğuz ve peçenek kitlelerine dahi tesadüf ettiler. XII. asır Anadolu'sunun mütemâdi mücadelelerle, saib seferleriyle, Türk-Bizans mücadeleleri ile, muhtelif Türk hükümdarları ve kumandanları arasındaki dahilî harplerle malâmâl devresinde, nüfus itibariyle epeyi ziyata uğrandığı muhakkaktır. Fakat bundan mütesir olan yalnız Türk unsuru değildi; İslâm dünyasının muhtelif sahalarından -macera hevesi, kazanç ve gaza gibi- muhtelif âmillere Anadolu'ya koşup gelen başka unsurlara mensup kitleler ve Anadolu'nun -Ortodoks kilisesinin rumlaştırmağa çalıştığı- eski halkı ile daha fazla sahil memleketlerinde kalabalık olan Rumlar, hülâsâ bütün Anadolu ahali bundan müteessir olmuşlardır. Abu el Fida'nın, herhalde Moğol istilâsından evvelki devre ait olarak naklettiği bir rivayete göre, Antakya'nın kuzeybatısında, Denizli dağlarında ve civarında yani Menderes havalisinde 20.000 çadır halkı Türkmen yaşıyordu. Herhalde XII. asır sonunda Anadolu'nun batı sahaları ve sahil memleketleri müstesna olarak Suriye'nin kuzeyinde, Irak ve Elcezire'de İran ve Azerbaycan sahalarında olduğundan daha kesif, büyük bir türk kitleleri tarafından TÜRKLEŞTİRİLDİĞİ söylenebilir.» şeklinde izah etmektedir.

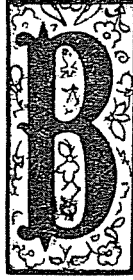
(Dévam edecek)

(9-10) TURAN, Prof. Osman; Aynı Eser, sayfa: 67-69

(11) TURAN, Prof. Osman, Aynı Eser, 214 - 215.

● Şükran KARAHAN

## MAARİF ÇİLEMİZ



ir çok ülkelerde bu mesele goktan halledildiği halde, bizim maarifimiz ise çaresi olmayan bir illet gibidir. Malûm devirlerin yetiştirdiği kimselerin gayretleri maarifimizi bir çıkmaza sokmuştur. Bütün bu gayretler amacına ulaşmış durumdadır.

Eğitimimizin köşe başları islâmî gayeden uzak kimseler tarafından tutulmaktadır. Bütün bu zavallı kimselerin gayretleri boşuna bir çalışma olmamıştır. Her birinin plânlı çalışmalarıyla eğitimimize ağır darbeler indirilmiş ve indirilmektedir.

İlk mektepten tutunuzda en yükseğine kadar gençlerimiz, lüzumsuz bilgilerle teğhizatlandırılmakta, hayata böylece salınmaktadır. Haliyle bu gibi kimselerin gayeleri de eğitildikleri sahada, aşılana efkâr yönünde olacaktır. Her birinin kendi çapındaki çalışmalarıyla bu din, bu millet, şehit kanıyla sulanmadık yeri kalmayan bu vatan: ya komünizmin, ya siyonizmin veya masonlunun hertürlü yıkıcı çalışmalarına sahne olmaktadır.

Biz Türk milleti olarak acaba neler yapmaktayız? Bu menfi yoldaki çalışmalara ne şekilde mani oluyor veya olmaya çalışıyoruz? Acaba hangimiz neme lâzım demeyip İslâma çevrilen namıların önüne atılıyor? Müslümanlığa sıra geldi mi bizden ileri hiç kimse yoktur. Bu gün marka müslümanından hiç bir vazife beklenemez; beklense dahi hüsrân olur. Sapık ideoloji sahipleri harıl harıl çalışırken biz sözde müslümanlar sadece seyrediyoruz. Ne acıklı durum ya rabbi!

Bir milleti millet yapan unsurların başında Maarifi gelir. Bu gün inkâr edilmez bir gerçek olan aksak maarif düzenimizin dünyada bir eşi yoktur, kamsındayım. Sanki bu milletin mazisi, geçmişi yok, âdeta topyekûn olarak yirminci yüzyılda gökten zenbille indirilivermiş de dünyada kendisine bir hedef arıyor. Bu milletin mazisi, ne Rus bozkırlarının sarı köpeklerinin, ne de düne kadar dünya milletlerinin kölesi olan, aşağılık Yahudinin karanlık mazilerine benzemez. Müslüman Türkün, çöl mehtabı gibi parlak bir mazisi vardır.

Hal böyle iken biz yirminci asır müslümanları, neden mukaddesatımıza savrulan hakaretlere, biz değilmiş gibi bigâne kalırız? Yeniden tedrisatına başlayan ilk okullar bana yine masum yavruların kurban edilecekleri zehirli fikirleri hatırlattı. Orta dereceli Okulların durumu ise beni büyük bir hüzne gark ediyor. Bütün memleketlerde her dereceli mektebde dîni eğitim yeterli iken bizde maalesef yürekler acısıdır. Maarifimizdeki geçmiş ve yeniler birçok çamlar devirmiş, pek çok işgüzarlıklar yaparak sosyalist bir düzen kurmaya çalışmışlardır. Allah'ın bir lütfu olarak bu güne kadar muvaffakiyetleri tam olmamıştır.

Üniversitelerimizin hali kültür yuvalarından ziyade serseri gençlik yetiştirme durumundadır. Türlü sapık fikirler, gençliği manevî değerlerinden ayırıp kendi dar çerçevesi içine sokmak istemektedirler. Muayyen zamanlarda malûm yerlerden emir alan belli şahıslar, yüksek tahsil gençliğini zaman zaman başıboş insan sürüsü gibi sokaklara dökmekte, ilim yuvası binaları tam mânâsıyla arenaya çevirmektedirler.

Okullarda bilginin yanı sıra sol ideoloji devamlı surette işlenmeye çalışılmaktadır. Milletin bir anlık hiddetinden korkulup konan din dersleri minyatür bir mahiyette olup isteneni sağlamamıştır. Bu topraklar asırlardır Türk ve İslâmdır, ebediyen de böyle kalacaktır.

Ey Fatihlerin torunları: Kulaklarımızı iyice açın da derinden derinden gelen feryatları dinleyin! Bakın sizin gafil halinize ecdad nasıl kan ağlıyor. Bizleri uyarmak isteyen sesleri Niğbolu'da, Haçova'da, Viyana'da, Çaldıran'daki kadar haşmetli, cesur değil. Ağlayan, inleyen bir sestir. Şu işittiğiniz feryad-u figanlar muhteşem İstiklâl Harbinin şühedasının soğumayan vücutlarından geliyor. Artık mukaddes cihad bayrağını açmalı, düşmanlarını kendi öz yurdundan söküp atmalsın!

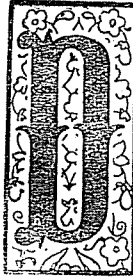
Bütün vatandaşları müslüman, kalblerinde çarpan heyecanları bir, Allah'a inançları sonsuz kimselerin teşkil ettiği bir vatanın hayaliyle yaşa, bu güzel hayali gerçekleştirmek için çalış! Göreceksin zafer yine senin olacaktır.

Sa'yinde Allah seni mutlaka muvaffak kılacaktır...

# Tarihî Eserler

## Türk Yazı San'atları Müzesi

**İbrahim H. KONYALI**



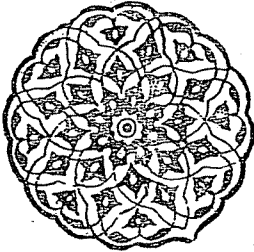
evlet Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul'da Aksaray'da, Vatan caddesinde bir (Türk Yazı Sanatları Müzesi) açmıştır. Bu müze Kanunî Sultan Süleymanın 929 H. 1522 M. yılında babası adına 400 bin altın liraya kurduduğu cami, tabhane, imarethane, mektep ve medreseden teşekkül etmiş sitesinden Halıcılar köşkündeki medresede açılmıştır. Bu medrese Koca Ağa Mimar Sinan'a yapılmıştır.

Büyük ve muhteşem hükümdarın babası adına yaptırdığı bu pırlanta eser büyük yangından sonra yüz üstü bırakılmış, kubbeleri çökmüş, kapı ve pencere söveleri aralarındaki kurşunları çalmak için yerlere serilmiş bir halde idi, Sinan'ın bu kıymetli yadigarı yok olmak üzere idi. Vakıflar Genel Müdürlüğü medreseyi aslına uygun bir şekilde restore ettirdikten sonra ömrünü uzatmış, içini'de yazma Kur'an, cüz, kitap, hilye, levha gibi kıymetli tarih yadigarları ile süslemişler. Kabı; içine fevkalade uygun düşmüştür. Klâsik ifade ile (zarfı mazrufuna) çok uymuştur.

Hayri Efendinin Şeyh-ül İslâmlığı zamanında, ikinci meşrutiyet yıllarında M. 1914 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu çapında yurdaki bütün cami, mescit, medrese, darülhuffaz, darülkurrâ, türbe, Hanikâhzaviye, mektep, darüşşifa, han, kütüphane, kervan-saray, sebil, imarethane gibi vakıf yerlerdeki yazma Kur'an, cüz, levha, kitap, rahle Kur'an ve cüz mahfezesi, halı, kilim, seccade, cicim gibi tarihi değerleri yüksek eserleri toplatmış, İstanbul'da Kanuninin yaptırdığı Süleymaniye imarethanesinde (Evka-fi İslâmiye Müzesi) adıyla bir müze açılmıştır. Burada bugün 3842 si yazma, 15000 i Şam Arşivi denilen vesika olmak üzere 25931 muhtelif tarihî eser vardır. (Evkaf-i İslâmiye müzesi) ismi buna çok uygundu. Çünkü buradaki eserlerin hepsi vakıf müesseselerinden toplanmıştı. Bu müze 1925 yılında Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiş, (Türk ve İslâm eserleri Müzesi) adını almıştır.

Esefle kaydetmek lâzımdır ki buradan pek çok kıymetli ve eşsiz eserler çaldırılmıştır. Bunların başında Konya'daki Sadreddin'i Konevi kütüphanesinden gelen Sultan Birinci Alâeddin'e hediye edilmiş bir Selçuk seccadesi ile Muhiddin-i Arabinin hırkası bulunuyor. Ayrıca 35 kadar da Selçuk-seccadesi ve daha başka emsalsiz yadigarlar vardır.

Bu müze kurulurken Osmanlı İmparatorluğu Taşlıcadan Basra körfezine kadar uzanıyor, Afrika'nın kuzey kesimlerinin mühim kısmı bizde bulunuyordu. Bunların arasında Şam Arşivi denilen içinde Abbas oğulları devrine kadar çıkan papirüsler bulunan



çok kıymetli belgeler vardı, Burada Emeviler ve Abbasiler devirlerine ait vakıf kabristanlardan ve türbelerden alınmış kitabeli mezar taşları da vardır.

Bu müzenin eski adını alması ve yaşatması temenni edilir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü bugünkü Türkiye'nin sınırları içindeki vakıf müesseselerden toplanmış eserlerle iki müze daha açmıştır. Birisi Saraçhane başında Fatih Parkının karşısındaki amcazade Hüseyin Paşa medrese ve mektebinde (Türk İnşaat ve San'at müzesi) adıyla 13 Mayıs 1967 de açılmıştır.

**V**akıflar Genel Müdürlüğü Devri mimarisinin kıymetli bir yadigarı bulunan bu siteyi de yere serilmekten ve yok olmaktan kurtarmıştır. İşte birinci müze aslına uygun olarak restore edilen bu külliyyede açılmıştır, Yakında bu müze yurt çapında zenginleştirilecektir.

Devlet Bakanı Hüsamettin Atabeyli'nin ve Vakıflar Genel Müdürü Feramuz Berkol'un İstanbul'da Sultan Selim medresesinde ve Şehzade İmarethane-sinde (Teberrükât anbarları) denilen yerlerdeki bakımsız, perişan yazma Kur'anlar, cüzler, levhalar, kitaplar, rahleler, halı, seccade ve diğer vakıf eserleri dikkat nazarlarını çekmiştir. Medreseleri, tekke ve türbeleri kapatan kanun yürürlüğe girdikten ve bazı cami ve mescitleri kadro harici bırakan kararlar alındıktan sonra bu gibi yerlerdeki bazı eserler geliş güzel bu anbarlarda toplanmıştı.

Bunlara hiç bakılmamıştı, hatta bir avuç naftalin bile esirgenmişti. Kur'anlar çürümüş, bir çoklarını kurtlar, böcekler burkulmuş, bazıları pamuk haline gelmişti. Bir çoklarının başları, tezhipli yerleri hattatını ve tarihini gösteren yerleri kesilmiş ve koparılmıştı. Tarihleri Selçuklular ve Abbas Oğulları devrine kadar çıkan seccade, kilim, halı ve cicim gibi şeyler şuradan buradan hiç bir ilmi esasa tabi tutulmadan toplanmış ve Şehzade İmaretinde ocakların bulunduğu kubbelerin altına atılmıştı. Bunlar burada senelerce bakımsız kalmış, güveler, böcekler tarafından renkli toz haline getirilmiş, kubbelerin sıvaları üstlerine dökülmüş, yağmurlar yağmış ve nihayet renkli tozlar kireçlerle ve sıvalarla hal ve hamur olarak çamur haline gelmiştir. Sonra bunlar sedyelerle göplüğe atılmıştır. Bunlardan arta kalan bazı halı ve kilim parçaları hâlâ görülmektedir. Vakıflar Umum Müdürlüğü son yıllarda bunlarla yakından ilgilenmiştir. Bunları ilmi bir şekilde tasnif ettirerek ayrıca bir halı ve kilim müzesi de açacaktır.

Kur'an, cüz, ve kitap gibi yazmalar da ihmâl edilmişti. İstanbul Fâtihî İkinci Sultan Mehmed (Yenicami) denilen camiinin (Fatih camii) ni yaptırdıktan sonra buraya zamanına kadar gelen en kıymetli, hattâ en büyük ve en eski Kur'anı Kerimleri, büyük paralar harcayarak toplamıştır. Bunlar yazıları, tezhipleri, ciltleri ve hattatları itibarile çok kıymetli şeyler idi. Bunların içinde büyük hattat Yakut-i Müsta'siminin Kur'anları da var idi.

Fâtih; uzun ömürlü bu nefis Kur'anı Kerim'lerin

iyi saklanması için hususi memurlar tayin etmişti. Bunlar Kur'anları okuyanlarla ilgilenirler yaprakları, ciltleri, yazıları bozmamalarına, koparmamalarına, silmemelerine dikkat ederlerdi. Bunlara (Kur'an Muhafızları) derlerdi, Fâtih kendi külliyyesindeki mermerlerin, duvarların, taşların kalemle, kömürle kirletilmesini önlemek için de memurlar ayırmıştı. Bunlar böyle şeylere mani olurlar, yapılan şeyleri de derhal silerlerdi. Bunlara (nakışları yok edenler) anlamına (Mahv-in-nükûş) derlerdi. Fâtih, vakfiyyesinde bunlar için para tahsisleri yapmıştır.

Eski bir kayda göre Fatih Camiinde yazma 79 Kur'anı Kerim var idi. Dünyanın en büyük hattatlarının yazdıkları, en büyük tezhipçilerinin süsledikleri ve en mahir mücellitlerinin ciltledikleri Kur'anlar Fatih camiinde toplanmıştı.

İşte Dünya servetlerinin satın alamıyacağı bu Kur'anı Kerimler Son çeyrek asır içinde toplanarak Fâtih Camiinin cümle kapısının üstündeki bir kubbe altına atılmıştı, Atılırken ve daha evvel de bunların pek kıymetli tezhipleri kesilmiş, alınmıştır. Yağan yağmurlar kubbeden içeriye sızmış, Kur'anlar sarnığ gibi sular içinde yüzmüş, yazın kurtlar, güveler tahribetmiş, birçokları pamuk haline gelmiştir. Nihayet bunlar oralardan çıkartılarak (Teberrükât Anbarı) na getirilmiştir, eriyenler de yok olup gitmiştir. Asırlar boyunca milyonlarca insanların nefeslerini yapraklarının arasında saklayan bu mukaddes kitaplar birer zehirli bomba hâline gelmiştir. Nihayet bunlar Devlet Bakanı Hüsameddin Atabeyli ve Vakıflar Genel Müdürü Feramuz Berkol'un içten ve yakın ilgileriyle tasnif ettirilmiştir. Bunlar incelenirken mütehassısların zehirlenmemeleri için doktorların ameliyat esnasında kullandıkları maskeleri takmak mecburiyetinde kalmışlardır. Pek kıymetli eşsiz levhalar, hilyeler de böyle idi.

**T**ürk Yazı San'atı Müzesinde teşhir edilen eserlerin çoğu böyle kurtarılmıştır. Türk Yazı San'atları Müzesi, kucakında topladığı eserlerin sayı bakımından olmasa da eserlerinin eşsizliği ve nadirliği bakımından Dünya'nın tek müzesidir. Yurd içinde camilerde, mescitlerde, türbelerde ve daha başka yerlerde daha birçok yazma Kur'anlar, cüzler ve kitaplar vardır. Devlet Bakanlığı bunların ömürlerini uzatmak, gelecek nesillere yetiştirmek için bunları da Müzede toplattırmaya karar vermiştir, şimdiye kadar Müzede mütehassıslar teşhir için 847 kadar Kur'an, cüz, levha ve hilye ayırmışlardır. Bunlardan 183 ü Kur'anı Kerim'dir, bunların 123 ünün de hattatı vardır, binlerce cüzden hattatı malûm 13 cüz bulunmuştur. 528 de levha incelenmiştir. Ayrılan Kur'anlardan 28 kadarı teşhire konmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinden de eşsiz ve çok kıymetli yazmalar getirilerek ziyaretçilere arz edilmiştir. Teşhirdeki Kur'anlardan birisi talik onu Reyhanî, dördü sülûs ve nesih yazı ile yazılmıştır. Tasnif ve incelemeler yapılırken şimdiye kadar adları, hal tercemesi kitapları-na geçmemiş birçok kıymetli hattat bulunmuştur.

Devam edecek

# Sahne

## "TÜRKİYEMİZ'DE MİLLÎ TİYATRO YOKTUR"

**Celâl BALKIR**  
(Rejisör - Aktör)

### ANKETİMİZ ve BİR CEVAP

#### — TAKDİM —

Mecmuamızın 21. sayısında haberini ve konusunu bildirdiğimiz «Günümüz tiyatrosu ve tiyatroculuğu» üzerine açtığımız anketimize gelen cevaplardan İstanbul Şehir Tiyatrosu Rejisör ve aktörlerinden Sayın Celâl Balkır'ın cevabını 969-70 Tiyatro sezonunun başlaması münasebetiyle neşrediyoruz.

Anketimize gelen bütün yazıları ilerde okuyucularımıza takdim edecek ve birçok sahada olduğu gibi tiyatro sahasındaki hal-i pür melâlimizi gözler önüne sermiş olacağız.

Ayrıca bu zamana kadar anketimize cevap vermek isteyipte verememiş olanların da cevaplarını göndermelerini rica eder, anketimize iştirak edenlere açık teşekkürü bir borç bilirim.

Anket sorularımızı cevaplarla ilgi kurulması bakımından tekrar aşağıya almış bulunuyoruz:

«Konu :

1 — Günümüzde Türk ve dünya tiyatrosu, dünyada ve bizde özel ve resmî tiyatrolar ve münasebetleri ne durumdadır?

2 — İdeal Tiyatro nasıl olmalıdır, yahut tiyatro daha üstün bir seviyeye nasıl yükseltilebilir?

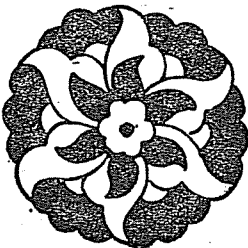
3 — Millî Tiyatro ne demektir, mevcut tiyatrolar bu vasıfları haiz midir, değilse Millî Tiyatro haline nasıl gelebilir?

4 — Türkiyemizde eser, seyirci ve oyuncu durumu nedir?»

Abdülkadir SEZGİN

T. İ. E. T. F.

Tiyatro Müdürü





1 — Günümüzde Türk Tiyatrosu kendi çapında daimi bir ilerleyiş göstermektedir. İstanbul'da Şehir Tiyatroları, Ankara'da Devlet sahneleri önderdir bu ilerleyişe. Bugün Türkiye sınırları içinde çeşitli sahneler çalışır durumdadır, hepsi kendi gücünde çaba gösterir ve seyirci bulur.. Bilhassa gençlik dört elle sarılmıştır sahneye.. Gelir, görür ve anlar. İyiyi candan alkışlar, kötüyü haklı olarak yuhalar.. Eğer dış ülkelerle kıyaslıyacak olursak, üzülerek söylemek isterim ki, bugünkü Türk Tiyatrosu Dünya tiyatro ilerleyişine ayak uyduramamıştır. Bunda, bir çok faktörlerin etkisi vardır.. Bütçelerin kıfayetsiz olması, mütehasıs teknik eleman yokluğu, tüm sanatçıların tiyatro okulu me'zunu olmaması ve nihayet kâfi bilgiye sahip olmayan yöneticiler elinde kösteklemesi başta gelir.. Çok acıdır ama, işte bu yalan yanlış çaba içinde bir yandan yokluklarla savaşarak, bir yandan kısır bilgi çerçevesi içinde gene de bir şeyler yapar ve yukarda dediğim gibi kendi çapında ilerleyiş gösterir...

Tiyatro bir ilimdir. Ve yaratıcıdır.. Tiyatro ilminin ve yaratıcı kudretinin bulunmadığı sahneler ancak kopyecilikle ayakta tutunurlar.

Bugünkü Dünya tiyatrosunun iki yönü vardır. Birincisi, dozunda yenilik yaparak mükemmeli vermek, ikincisi, aşırı yenilik yaparak mükemmeli vermek... Ne şekilde olursa olsun, mükemmeli verdikten sonra mesele kalmaz.. Yalnız ileri sahnelerde bazı genç yöneticiler isim yapmak hevesiyle aşırı tecrübelerle girişiyorlar ki, bu gibi tecrübeler ekseriya fiyasko ile sonuçlanıyor. Bununla beraber, aşırı bir yenilikle parlayan, sunduğu eserle yeni bir çığır açmasına seyirciyi büyüleyen yöneticiler de yok değil... Zaten eserin özünden ayrılmamak şartıyla mükemmeli vermektir hüner...

Dünyada ve bizde özel tiyatrolar, gaye bakımından aynıdır.. Hafif ve halkı çekici oyunlar verip seyirciyi memnun etmek, dolayısıyla kazanç sağlamak.. Taktir edilir ki, tiyatro çok masraflı bir iş yeridir. Para sahneye çuvala dökülür sonra gişeden teker teker toplanır. Yabancı sahnelerde de bizde de hükümetlerin ve belediyelerin Özel tiyatrolara bir yardımı yoktur. Onlar kendi yağlarıyla kendileri kavrulmak zorundadırlar. Zordur durumları.. Sahnelerini yaşatabilmek için insanüstü bir çaba göstermek mecburiyetindedirler... Bir yandan vergi, bir yandan bina kirası, bir yandan kostüm, dekor, aksesuar, teknisyen ve sanatçı masrafı hakikaten yıkıcıdır.. Bununla beraber bizde de, yabancı diyarlarda da Özel sahneler, seyircinin nabzına göre şerbet verdikleri için döktükleri terin mükafatını görürler. Bizde Özel tiyatroların çoğalmasını memleket hesabına faydalı bulurum. Hem seyirci yetiştirmek bakımından, hemde pratik bir mektep olarak kabul edersek, kimbilir, belkide ilerde içlerinden birkaç yıldızın doğması muhtemel olduğundan ötürü...

Yalnız, yabancı Özel tiyatrolar ile bizim Özel tiyatrolar arasında bir fark vardır. Bizde muayyen bir kadro çalışır, belki diğer bir sene, bir veya birkaç sanatçı çıkartılır veya alınır. Yahut, kadro tamamen yenilenir. Yabancı Özel tiyatrolarda yıldız sistemi hâkimdir. Bir mevsim için muayyen bir kadro

ile mukavele yaparlar, işte bu kadronun içine bir veya iki yıldız koyarlar ve onların ismiyle eseri lâne ederler.. O mevsim oynanacak her yeni eserde başka bir yıldız çalıştırmağa mecburdur onlar... Bu yıldızların senelik çalışma programları hazırlanmıştır. Bir sene içinde hangi tiyatrodaki kaç ay çalışacaklarını ve hangi eserleri temsil edeceklerini bilirler. Konturatları evelce yapılmıştır.

Resmî veya yarı resmî tiyatrolar, yabancı sahnelerde de bizde de Hükümetten veya Belediyelerden aldıkları muayyen bir bütçe ile idare edildiklerinden mali bakımdan rahat bir çalışma sistemi içindedirler. Bütün güçlerini sanata verirler. İleri tiyatro memleketlerinde bu kabil sahneler, hakikaten sanat meşalesini ellerinde tutan müstesna yerlerdir. Her bakımdan pek muhteşemdir sundukları eserler.

2 — İdeal tiyatro, her yönüyle dört başı mamur bir tiyatrodur. Binadan tutunda, temizliğinden, içinde çalışanların her branşta ehil kişiler olmasından, teknik üstünlüğünden, başarılı oyunlarından, rahat koltuklarından kapıcısına kadar örnek vasfı hâiz olmalıdır. Hemen akla gelebilir. Binâ itibariyle Kültür Sarayı idealdir.. Değildir.. Çünkü oraya bakım için paramız yetmez.. Hükümet yeteri kadar verse çalışan yeteri kadar çalışmaz.. Açıldı da gördük. Öndeki camların yarısı, yarı temiz, yarısı kir içinde idi. Onbeş gün sonra hava tertibatı bozuldu. Usta bulamamışlar yaptıracak. Tüccarların kongresinde sıcağın ter dökerek uyuyanlar oldu milyonların içinde.. Gazete resimlerinden görmüşsünüzdür. Diyeceksiniz ki, Daha yeni idi, bitmemişti «Bittikten sonrada göreceksiniz. İleri kentlerin sokaklarında yağmurlu havada yere bak saçını tara, pırl pırlıdır. Artık tiyatro binasını siz tasavvur edin nasıldır...

Bir tiyatro, bütünü ile daha üstün bir seviyeye ulaşabilmek için her yönü ile mükemmeli ister. Vazifeliilerin en küçüğünden en büyüğüne kadar idealist, bilgili, vicdanlı kişiler olması lâzımdır. Her branşında ihtisas yapmış elemanların çalıştırılması zaruridir.

3 — Milli Tiyatro, bir milletin harsını benimsemiş, vatan toprağının mukaddes hamuru ile yoğurulmuş bünyesiyle (Ben bu aziz vatandan doğdum) diye şahlanacak bir tiyatrodur. Bizde mevcut tiyatrolar bu evsafı hâiz değildir. Bizler sadece güzel örnekler verdik, ışık tuttuk.. Yeni kuşakların, bizim aydınlatığımız nurlu yolda, bilgili ve şuurlu bir ilerleyişle kısa bir gelecekte bu şerefe erişeceklerine yüzdeyüz inanıyorum. Yalnız onlardan bir isteğim var.. Bizi unutmansınlar.. Çünkü, savaşta şehit vermeden zafer kazanılmaz.

4 — Türkiyemizde tiyatro eseri: Esefle söylüyorum bugün yürekler acısıdır.. Denemeden ileri gidememiştir. Çok sahne yazarı vardır. Aralarında kalburüstü olanları parmakla gösterilecek kadar azdır.

Bu kıymetlerin tiyatro eserleri çok beğenilir ve tutulur.. Fakat, buna rağmen, genede fikir ve teknikte yüzdeyüz olgunluğa erişilememiştir. Eeee.. Kolay iş değildir bu... Bu konuda da ilerisi için çok ümitliyim.. Bu toprak neler çıkarmamıştır bağrından. Ba-

karsınız, birgün, bir anda dev bir tiyatro yazarı çıkarır ortaya.

Seyirciye gelince: Bir insan tasavvur ediniz ki karnı açtır. Nefis bir yemek ister canı. Gözünê kestirdiği lokantayı seger, oturur, iştahlı bir yemek yer ve memnun ayrılır. Aynı kişi tesadüfen aynı yemekleri malzemesiyle ustasıyla daha üstün bir lokantada yerse, o zaman aradaki farkı anlar! Aç karnına soğan ekme bile tatlı gelir insana.. İşte bizim tiyatro seyircimiz de açtır. Tiyatrosuz yapamaz. Ruhunu doyurmak için seçtiği bir tiyatroya girer.. O kadar kadirşinastır ki, memnun kalır, alkışlar ve ayrılır.. Bilemez malzemenin üstün kalitesini, bilemez ustanın üstününü, bilemez eserin nasıl temsili icap ettiğini, o kadar zavallıdır ki, hoşuna gider çünkü onun, öyle olduğunu sanar.. Açlığının ve yüksek olgunluğunun verdiği kadirşinaslık onu taktire iter. Bilhassa, yabancı eserlerin aslı nasıldır, nasıl temsil edilir, her yönü nasıl usta ellerden çıkar, nasıl bir yorum ile sunulur, nasıl yüksek bir bilginin, bilerek yapının emeğidir?. Bilsen.. İşte o zaman yakını ve burda gördüğünün her yönüyle ne kadar yanlış olduğunu o zaman anlar.. Şu muhakkak ki, seyircimiz hoşgörü açısından dünyada bir tanedir. Üstün sevgisi vardır, sahneye rağbeti günden güne artmaktadır. Bu çok memnurluk verici ve sevindiricidir. Çünkü, Tiyatro seyirciyi yaratır, tiyatroyu yaşatansa seyircidir. Fakaaat.. Buna rağmen ileri memleketler seyircisine nisbetle geridedir. Bizim seyircimiz, ne zaman, göreceği eseri okuyup ta tiyatroya gitmesini öğrenirse, ne zaman az gelirlî kişi lokmasından arttırdığı parayı tiyatroya vermekten gurur duyarsa, ne zaman gideceği eserde yer bulabilmek için kışım dondurucu soğukta sabahın dördünde kuyruğa giripte dokuzda açılacak gişeyi beklerse, ne zaman sadece eseri görmek için değil, sanatçısına kadar ayrı ayrı değerlendirmek için tiyatroya koşarsa, ne zaman temsil esnasında öksürüğü tutunca usulca dışarı çıkıp, gıcık veya öksürüğü geçinciye kadar bekler ve o perdenin bitimine kadar başkalarını tekrar rahatsız etmemek için içeri girmez ve öksürüğü yüzünden kaçırdığı kısımları görmek için tekrar aynı temsile gelirse, ne zaman temsil bittikten sonra sahne kapısına koşup, yağmur

kar demez, içerde dakikalarca alkışladığı sanatçıları tekrar alkışlamak için titreyerek dakikalarca özel çıkış kapısında beklerse, işte, o zaman ideal tiyatro seyircisi olur.

Oyuncu durumuna gelince: İşte bu da üstünde durulacak önemli bir konudur. Evvelâ şunu belirtmek isterim ki, Ankara Devlet Konservatuarı öğüneceğimiz bir müessesedir. Yetiştiriyor ve yetiştirecek. İstanbul Şehir Tiyatrosu genç istidatlar için, kuruluştan beri pratik bir okul vazifesi görmüştür, fakat genel olarak şöyle bir göz atarsak, çoğu sahnelerimizde çalışanların yüzde ellisi heveslilerden seçilmiş, eğitimden mahrum kişilerden meydana gelir. Eeeee.. Sadece heves, sadece istidat veya fizikî durumu کافی gelmiyor. Bilgi şart, görgü şart... Bizde, şuna benziyor bu sistem. Her şeyi uygunda bir gencin, yalnız gözleri kör... Alınıyor bu genç, «Yürü» deniyor ona.. Yürüyeceği yol müthiş sarp.. Bocalıyor biçare, düşe kalka mesafeler alıyor, ya gücünün yettiği kadar bilimsiz ilerliyor, yahut, kaybolup gidiyor. Halbuki, ne istidatlar vardır bizde..

Bunlar lüzumlu eğitime tâbi tutulsa, dünya çapında sanatçı olmamaları için hiç bir sebep yoktur. Bir tiyatro oyuncusunun hiç olmazsa lise derecesinde okuması şarttır. Lisan bilmesi, yabancı eserleri tetkiki yönünden zaruridir. Daha sahneye çıkmadan tiyatro ilmine vakıf olması lâzımdır. Tabii bunun için de muhakkak meslekî eğitim icap eder. Dünya ne yapıyor? Elâlem nereye gidiyor? Meslek hayatında bunları tâkip edebilmesi için dış memleketlerde tetkik ve etüdleri icap eder. Sahnelerimizde çalışan istidatlı gençlere bu gibi imkânlar verilmelidir. Neden olmuyor, neden olamıyor? Bu da para meselesi diyeceksiniz.. Ben «Paradan ziyade anlayış meselesi bu» diyorum. Anlayıştan henüz çok uzaktayız gibi geliyor bana.

Ve bu alışkanlıkla, kimi gencin kanına giriyoruz, kimi gencide «bu sanatçılar» diye sahneye sürüyoruz. Çok yazık.. İşî incelediğimiz zaman, sahnemizin her yönünde noksanlarımızın çok olduğunu görüyoruz.. Uzak olmayan bir gelecekte hepsinin gönlümüzün istediği gibi olacağını ümid edelim.

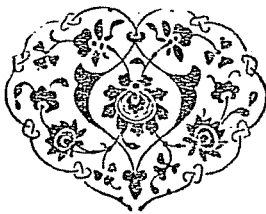
(Baştarafı 12. Sayfada)

- |  |   |   |
|--|---|---|
| 34 — Küveyt Evkaf ve İslâmî İşler Bakanlığınca aylık olarak yayınlanan «El-mecelletül Vayıyül İslâmî» sayı. 36, Şubat 1968.                      | 39 — Şir'atül İslâm. Sünenüddüâ bâb-1.  | 59 hadis no: 64, Muhtarul-ehâdis S. 143   |
| 35 — El-müezzemil. 4   | 40 — El hucurât. 10   | 46 — Et-terğıp Vetterhip C. 1, S. 64 hadis no: 82—83 Mektubat İmam-ı Rabbanî C. 1, S. 160 mektup. 186 |
| 36 — Hadimi C. 1, S. 117, C. 4, S. 325   | 41 — El-firakul Müteferrika Beyne Ehlizzeyğı Vezzandaka A.Ü. İ-lâhiyat Fakültesi yayını. 1961 | 47 — Mektubat C. 1, S. 34, mektup 23  |
| 37 — Hadimi C. 1, S. 117, Mektubat İmam-ı Rabbanî. C. 1, S. 293, Mektup. 273 de: «Mevlid kabih bir bid'attir denilmektedir» nerede kaldı gazel.. | 42 — İnkılaplar İhtilâller ve Siyonizm. S. 463  | 48 — Muhtarul-ehâdis S. 138, 1957 tab'1   |
| 38 — Şir'atül İslâm ve şerhi. Seyyid Ali Zade. S. 106.   | 43 — Et-terğıp Vetterhip. C. 1, S. 65 hadis no: 87/86   | 49 — El haşr. (7)   |
|  | 44 — Rıyazussalihın. Nevevi (1233/1277) Darulirşad Beyrut 1968 baskı S. 61, hadis no: 169     |   |
|  | 45 — Et-terğıp Vetterhip C. 1, S.   |   |

## Sorunuz Söylielim

# SUALLERE CEVAPLAR

Hazırlayan :  
Gazi MERT



### ● KADINLARA TAVSİYE ETTİĞİNİZ PANTOLON İSLÂMÎ BİR KIYAFET ŞEKLİ MİDİR?

Yeşildere'den Sayın Vehbi FİDAN: İslâma karşı gösterdiğiniz hassasiyetinizi tebrik ederiz. Yalnız şunu bilmenizi isteriz ki: İslâm Medeniyetinin 17. sayısında Müberrâ İmran Önal'a verdığımız cevapta dinimize muğayır tek satır dahî yoktur.

Kadınların pantolon giymesi hakkındaki cevabımızı yanlış anladığımızı ifade etmemize müsaade ediniz.

Gelen mektupları kısaltmak mecburiyetindeyiz. Bu bakımdan o soruyla ilgili mektupta kısaltılarak neşredilmişti. Dert yarıyordu üniversiteli kardeşimiz... Memleketimizdeki mini etek modasını ele almış, kurtuluşumuz için ne gibi şartların icap ettiğini sormuştu. Bu arada kadınların giydiği çorapların mahzurlu olduğunu ne kadar kalın olursa olsun, siyah da olsa bacak hatlarını meydana çıkardığını, tedbir almak için entarilerin altına münasib birşeyler giyilse nasıl olacağını sormuşlardı. Haftalarca araştırma yaptık biz'de... Büyük İslâm âlimi Muhammed Hamidullah'ın «Peygamberimiz entarilerinin altına kadınlar mahsus pantolon giymelerini tavsiye etmişlerdi» sözü üzerine böyle bir beyanda bulunmuştuk ve okuyucularımızdan tasvib ettiklerine dâir çeşitli mektuplar almıştık. Sizse bunun bir aşağılık duygusu olduğunu söylüyor: «Yalvarırım. Bu aşağılık hissinden yakamızı kurtaralım. Dinimize cephe almayın yeter!...» diyorsunuz.

Binbir güçlkle senelerce İslâmî ilimler tahsil etmeye çalışan kimseleri itham etmek doğru olmasa gerektir.

Garb taklitçiliği hususunda bütün müslümanların çok-çok hassas olmasının icabettiği inancındayız. Çorap siyah renkli de olsa (okuyucumuzun belirttiği gibi) vücut hatlarını aynen belirttiği için İslâmî bir setr olmuyor. Çarşaf ve şalvarı da herkes giymiyor, giymiyor... Gayemiz Garblıların giydiği pantolon değildir.

Diğer görüşlerinize candan iştirak eder, münasebetlerimizin devamını bekleriz.

### ● AŞAĞIDAKİ BEŞ SORUMU CEVAPLANDIRIR MISINIZ?

...Kırklarelinde vatani görevini yaptığı sırada mektup gönderen okuyucularımızdan sayın Nuri KORKMAZ: «1 Kendi kendine arabca öğrenmek istiyorum. Hangi metod ve eserlerden faydalanarak arabca öğrenebilirim? Bana bu hususta ne gibi tavsiyelerde bulunabilirsiniz?»

1 — Maliye Okulunu bitirmiş münevver bir kimsenin dinimizin kaynaklarına inebilmek için Arabca öğrenmek istemesi tebrik ve takdire değer...

Arabca öğrenmenin en güzel yolu bilen birisinin önüne diz çökmektir. Mesâfinizden sonra birkaç saatlik zamânımız çok şükür mümkün...

Kendi kendinize öğrenebilmeniz zorudur. Fakat bu sahâda da yazılmış eserler vardır. Gramer için Konya Yüksek İslâm Enstitüsü Müdürü sayın Veli Ertanın ve Ahmet İzzet'in Arabca Dilbilgisi, Bekir Topaloğlu - Hayrettin Karaman'ın Arabca sarf ve Nahv'i; Metin için de mütâleat-ül Arabiyye, B. Topaloğlu - H. Karaman'ın Arabca metinler kitabı zikredilebilir. Hem gramer - Hem metin için de En-Nahvül Vâzih, Mebâdi-ül Arabiyye vardır. Yüksek İslâm Enstitüsü öğretim üyesi hocamız sayın Ali Özek'in; «Arabca Mükâleme ve Metinler Kitabı» da faydalıdır.

En iyisi bilen birisinden istifade etmenizdir.

«2 — Peygamber-i Zîşân Efendimiz zamanında gerek akâid, gerekse muamelât hususunda ihtilâf yoktu. Sonradan: «Benim yolum hak yoldur.» diyerek çeşitli mezhepler zühür etti. Muhtelif eserlerim olmasına rağmen bu mes'ele hakkında sahit bir bilgi, mufassal bir şey bulamadım. Mezheplerin doğuşu hakkında bilgi vermenizi rica ederim.»

2 — Peygamberimiz Efendimizin sağıklarında; akâid, ibâdât ve muamelât hususunda ihtilâf yoktu. Fakat Müslümanlığın sınırı genişledikçe, ihtiyaçlar çoğaldıkça mes'elelere Kur'an-ı Kerim ve Ehâdis-i Nebeviyye'den bir karşılık bulma zarureti ortaya çıktı. Bu ise mütehasısların işiydi. Bu bilgilerin bir taraftan da âyet ve Hadislerde karşılığı açık-açık bulunmayan mes'eleleri âyet ve Hadislerle halledilen mes'elelere benzeterek (kıyas) cevaplandırdılar. Bu esnâda müctehitlerin karşılıklarına çıkan aynı soru için bazan ayrı kaynaklara başvurdukları da oldu. Bundan mezhepler doğdu.

M. Kâzım Eryılmaz'ın 17 sorusunu cevaplandırırken 4. soruya verdiğimiz cevapta da zikrettiğimiz gibi Mezhep sahibi olan imam ve Müctehitler: «Biz bir mezhep te'sis ediyoruz. Bizim Mezhebimize uyunuz» dememişler, bir şer'i mes'ele kendilerine sorulduğu vakit onu beyân edip açıklamışlardır. İşte bunları gören, duyan, sözlerini, icihatlarını kabul eden ülema ve müslüman halkı bunlara tâbi oluyor ve bunların söz ve icihatları bir mezhep olarak meydana çıkıyordu.

Mezheplerin birbirleriyle ayrıldıkları noktalar mahduttur. ve teferruattadır. Ana mes'elelerde herhangi bir ihtilâf söz konusu değildir.

... « — Yüce Dinimiz'in hukûkuna ait «İslâm Hukuku» için hangi eserleri tavsiye edersiniz? »

3 — Yüce Dinimizin hukukuna âit çok güzel eserler meydana getirilmiş ve Müslümanların faydalarına sunulmuştur. Şüphesiz ki bu hususta ilk kaynak Kur'an-ı Kerim ve Hadis'i şeriflerdir. Bunlardan başka: Ahmet Lutfi'nin Mir'ati-Adalet; Ali Efendinin, fetâvây-ı Ali Efendi (İst, 1266); Atif Bey'in, Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye şerhi (İst, 1339); S. Ş. Ansay'ın, Hukuk Tarihinde İslâm Hukuku (Ankara 1955); Ömer Nasuhî Bilmen'in, Hukuku-

İslâmiyye ve ıstılâhât-ı fıkhiyye Kâmusu (İst; 1949 — 1951); Ebu Hânife, fikh-ı Ekber tercemesi (İst, 1313); fetâvâi fevziyye; Hacı Zihni Efendi'nin Nimet ül-İslâm (1324); Mahmut Esat'ın; ferâiz ül-Ferâiz (İst, 1326); Tarih-i ilm-i Hukuk (İst, 1332); Telhis-i Usul-i fikh (İst, 1309); el-Mâverdi'nin, el-Ahkâm-üs-Sultâniyye (Paris, 1901); Redd-ül-Muhtar; Savvas Pachas, Etude sur la théorie du droit Musulman (Paris, 1892-1898) Tahtâvi'nin terceme-i Tahtâvi; Corci Zeydan'ın Medeniyet-i İslâmiyye tarihi (İst, 1312); H. M. Ziyâeddin'in Mecelle-i Ahkâmı Adliyye şerhi ve İst. Yüksek İslâm Enstitüsü öğretim üyesi Dr. Serda Kurdoğlu'nun İslâm Hukuku dersleriyle, Muhammed Hamidullah'ın İslâm Hukuku ile ilgili eserleri tavsiye edilebilir.

Yine İslâm Hukukuyla ilgili kaynak için Serda Kurdoğlu, Muhammed Hamidullah ve Prof. Dr. Çoşkun Üçok'un İslâm Hukuku ile ilgili Bibliyografyalarına müracaat edilmelidir.

... «4 — Ahmet Cevdet Paşa'nın Mecellesi neden bahseder? Bu eser hakkında bilgi verirseniz bizleri sonsuz sevince garketmiş olacaksınız?!...»

4 — Mecelle; İslâm Hukûkuna ve Hanefi Mezhebine dayanılarak hazırlanmış bir kânun kitabıdır. Meşhur tarihçi Ahmet Cevdet Paşa'nın başkanlığında bir komisyon tarafından 1285-1293/1869 - 1876 yılları arasında hazırlanarak yayınlanmış olan bu kânun kitabı bir maddelik bir mukaddime İslâm fikhının genel kurallarını bildiren 99 maddelik bir «Kavâid-i Külliye» bölümü ve 16 kitaptan meydana gelmiştir. Bütün mecelle 1851 maddeden meydana gelmiştir.

Mecelle Borçlar Hukûku ve Medeni Hukuktan bahseder.

Mecelle; Fransızlar'ın hukukla ilgili eserini tercemeyle kabul etmek isteyen Avrupa Hukukunu benimseyenlere karşı İslâm Hukukularının büyük bir başarısı, zaferidir.

## ARABCA ÖĞRENMEM MÜMKÜN MÜDÜR

... Eskişehir'den sayın İhsan KANER: «Arabca Lisansı öğrenmek istiyorum. Bu hususta eserler var mıdır? »

Sayın Nuri Korkmazın 5 sorusundan birincisinde bu hususta mufassal bilgi verilmişti. Oraya bakmanız şayan-ı tavsiyemiz'dir.

Hoşca kalınız.

## Ö Z Ü R

Mecmuamızın 22. ci sayısında Ergun GÖZE'nin yazısının takdimi, Prof. Şakir BERKİ'nin soyadı sehven yanlış çıkmıştır. Muhterem okuyucularımızdan ve muharirlerimizden özür dileriz.

# Haberler

## MESCİD-İ AKSA YAKILDI...

Ağustos ayı içerisinde müslümanların ilk kiblegâhı Mescid-i Aksa yahudilerin tertibiyle, hain bir el tarafından yakıldı. İslâm'ın ve müslümanların göz bebeği olan Mescid-i Aksa'nın yakılması olayı bütün İslâm âlemince takbih edildi. Bu vesile ile Federasyonumuzun neşrettiği basın bildirisıyla Sayın Diyanet İşleri Başkanımızın ve Diğer teşekküllerin bu konudaki beyanlarını aynen aşağıya almış bulunuyoruz.

**T. İ.E. T. F.NUN**

### **BASIN BİLDİRİSİ :**

«Dünyadaki bütün müslümanlarca mukaddes sayılan Mescid-i Aksa'nın yanması, bütün İslâm âlemini olduğu kadar hüsnüniyet sahibi insanlığı da üzüntü içerisinde bırakmıştır.

Bu güne kadar çeşitli tertiplerle müslümanlara eza ve cefada bulunan yahudi, şimdi de İslâm'ın bir sembolü olan mabetlerimize el uzatmak cür'etini göstermiştir.

İnsanlık tarihinde en gaddar müstevliler tarafından bile ibadethane, okul ve hastahane gibi müesseselere dokunulmadığı gözönüne getirilirse; İslâm âleminin göz bebeği Mescid-i Aksa'nın, içinde yaşadığımız medeniyet çağında hain bir emelle yakılması ancak «ASRİN EN BÜYÜK CİNAYETİ» olarak vasıflandırılabilir.

Mescid-i Aksa'nın yanmasıyla yahudi ve siyonistlerin gerçek yüzü bir defa daha ortaya çıkmıştır. Artık bu gidişe «DUR» demenin tam zamanıdır. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında, müslüman ve gayri müslimlerin coşkun infiâli bunu açıkça göstermektedir.

Hükümetimizin bu konudaki takdire şayan hassasiyetinin devamını temenni ederken; bütün İslâm âlemini, dine saygılı devletleri yahudiye karşı, siyonizmin hain emellerine karşı «MÜŞTEREK CEPHE BİRLİĞİNE» dâvet ederiz.

Zafer, ancak Hakk'a tâbi olanlarındır.»

**T.İ.E.T.F.**

**Genel Başkan :**

**Sedat ŞENERMAN**



## DIYANET İŞLERİ BAŞKANI'nın BEYANATI

«— İslâm alemince mukaddes bir mabed olarak büyük bir ihtiram gören Mescid-i Aksa'nın yandığını öğrenmekle çok üzüntü duymaktayım. Sebebi ne olursa olsun, bu hâdise Müslümanlarla birlikte iyiliksever bütün insanlar için büyük üzüntüye mucip olmuştur.

Tarihin en eski devirlerinden günümüze kadar mabetler, hastahaneler ve benzeri mukaddes müesseseler, her türlü tahrip ve taarruzdan muhafaza edile gelmiş, bu durum bir insanlık ve fazilet şiarı olarak kabul edilmiştir. Hal böyle iken, Mescid-i Aksa gibi dini ve tarihi değeri çok büyük olan bir mabedin hüremetsizliğe maruz kalmış olmasından duyduğumuz teessür çok büyüktür.»

□

## İSTANBUL DİN GÖREVLİLERİ CEMİYETİ'nin BİLDİRİSİ

«Sözde inançlara ve hürriyetlere aşık medenî Dünyanın gözleri önünde tarihin en büyük cinayetlerinden biri daha işlenmiş bulunuyor. Dünya basının fevkalâde alâka gösterdiği caniyâne teşebbüsün beşer tarihinde benzerine çok az rastlanır. Bu nevi cinâyetler insan vicdânının tâkatının çok üstündedir. Ve dâimâ müteşebbislerinin mâhvolmasına sebep olmuşlardır. Kur'an-ı Kerim Mescid-i Aksa'nın ve çevresinin müslümanlar için mübarek kıldığını beyan etmiştir. Bir milyara yakın insanın hayatı kadar sevdiği bir mescide karşı çok iptidâî bir kundaklama cür'etinin sebepleri bizce çok iyi bilinmektedir. Dünyada asırlardan beri bu mübarek yeri her ne pahasına olursa olsun Salamon Mabedine tahvil etmek isteyenler kimlerdir? Orduları ve istihbarat şebekeleri ile işgal, etmekte oldukları Kudüsde Yahudiler Mescidi Aksa'nın yıkılmasına mâni olmaktan âciz mi idiler?»

Yahüdi asırlardan beri bu gün müslümanları uzaklaştırmak için kundakçılık yaptığı topraklara hakim olmağa çalışmıştır. Nefsinde çok eski asırlardan beri beslemekte olduğu fitneyi öteden beri bilhassa müslüman milletlerin arasına sok-

muştur. Gâyesine varmak için Yahüdinin yapmayacağı hiçbir şey yoktur. Müslümanlar bugün Yahüdinin siyasi, içtimai, iktisadi v.s. kundaklamaları yüzünden zayıf ve bölük pörçüktür. Şimdi de bu zayıf gövdeyi ta bağrından kemirip yemeğe başlamıştır. Mescidi Aksa yalnız Ürdün'ün veya Arapların değil bütün dünya Müslümanlarının özbeöz baba ocağı göz bebeğidir.»

Bildiri şöyle sona ermektedir:

«Bütün Dünya Müslümanları, gözlerini Mescidi Aksa'ya çevirsinler. İslâm'ın bu sinesinde ağlayan milyonlarca müminin pâre pâre yüreklerinin hicranlı çarpışlarına kulak versinler. Bu zulüm, sahibinin yıkılış sebebi olacaktır. Selâm bütün o ağlayan Mescidi- Aksa'ya sahip çıkacak olanlara.

Selâm artık kendine geliş titreyişleri içerisindeki mü'minlere.»

İst. Din Görevlileri  
Cemiyeti Başkanı  
Naim KARAMAN

□

## M.T.T.B. «YAHUDIYE LÂNET HAFTASI» TETİPLEDİ

«Aziz Türk Milleti» diye başhyan bildiri özetle şöyledir:

«Mescid-i Aksa'nın yakılışı, dünya yahudiliğinin ve İsrail devletinin sonunun başlangıcı demektir. Bunu, biz yâni İslâm âleminin bin yıldır bayraktarlığını yapmış ecdadın torunları olan Müslüman-Türk gençliği olarak söylüyoruz. Biz dediğimizi yaparız. Buna tarih şahittir. Burada dünya Yahudiliğinin sonunun başladığını bildirirken, Türkiye'de «Mescid-i Akşâ haftası» yâni «Yahudiye lânet haftası» ilân ediyoruz. Hafta bugünden itibaren başlamıştır. Bu hafta, İsrail, yeryüzünden silininceye kadar devam edecektir. Bütün İslâm ülkelerinde de Yahudiye lânet haftasının uygulanmasını istiyor ve teklif ediyoruz. Aynı zamanda bugünden itibaren «Yahudiye boykot» hareketimiz başlamıştır. Seni yıllardan beri

sömüren ve kanını emen sinsi Yahüdi ile her türlü münasebetini kesmelisin. Bu hareketinle kendi kurtuluşunu da başlatmış olacaksın.»

□

## FUAR CAMİİNİ İLİM YAYMA CEMİYETİ YAPTIRACAK

T.İ.E.T.F. 2. Başkanlığının «İzmir Fuarına Cami Yapıtırma» faaliyeti yeni bir döneme girmiştir. Bilindiği gibi otuzsekiz senedir manevî bakımdan ihmal edilmiş bulunan İzmir Fuarına, bir cami yaptırmak için T.İ.E.T.F. 2. Başkanlığı faaliyete geçmiş, gerekli yerlerle de temaslarda bulunmuşlardı. Basında günün konusu haline gelen Fuar Camii için ilgililer de büyük anlayış göstermişlerdi. T.İ.E.T.F. 2. Başkanlığı «Fuar Camii» nin projelerini de Yük. Müh. Mimar Ömer Kirazoğlu'na çizdirmişti.

Fikri zemini hazırlanmış ve Ef-kâr-ı Umumiyesi meydana getirilmiş olan Fuar Camiinin bundan sonraki işleri iş adamlarına düşüyordu. Bunu gözönünde tutan Fuar Camii Komitesi yetkilileri İlim Yayma Cemiyeti İzmir Şubesi temsilcileriyle bir ortak toplantı yapmışlardır. İlim Yayma Cemiyeti İzmir Şubesi Başkanı Dr. Dursun Aksoy Fuar Camii konusunda bundan sonraki faaliyetlerin kendilerince yapılacağını taahhüd etmişlerdir.

İlgililer hemen her şeyi tamamlanmış olan Fuar Camiinin önümüzdeki seneye yetiştirebileceğini söylemektedirler.

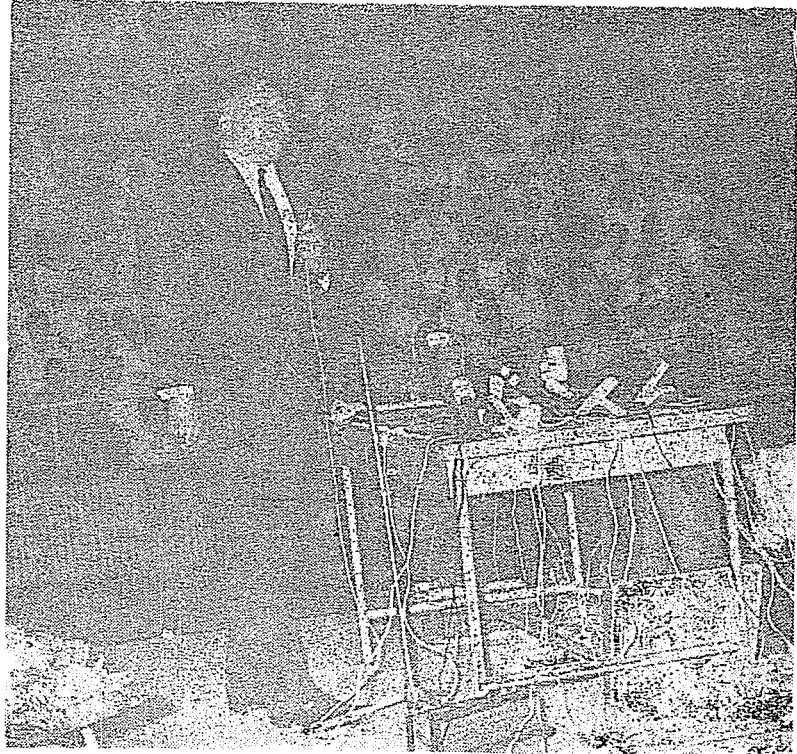
□

## Doç. Dr. Saffet SOLAK PROFESÖR OLDU

Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği Genel Başkanı ve Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Doçenti sayın Saffet Solak bey başarılı bir tezle Profesör olmuştur. Bu haber Milliyetçi ve Mukaddesatçı çevrelerde büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır.

## Prof. ERBAKAN izmirde konferans verdi

İstanbul Teknik Üniversitesi Profesörü ve T.O.B. Başkanı Prof. Necmettin Erbakan T.İ. E.T.F. 2. Başkanlığının davetlisi olarak 6. Eylül. 1969 cumartesi akşamı İzmir kapalı salonunda «Aya İniş ve Müslümanların Kâinat Medeniyetine Hizmeti» konulu bir konferans vermiştir. Beş bine yakın Ege'nin izlediği büyük konferansta Prof. Dr. Erbakan «insanı aya götürecektir teknik bilgilerin ilk plânlayıcılarının müslüman âlimler olduğunu» delilleriyle izah etmiştir. Ege'nin bu en büyük salonunu dolduran dinleyiciler sayın Erbakan'a muazzam tezahürat yapmışlardır.



Prof. ERBAKAN İzmir'de konferansını verirken.

□

### T. İ. E. T. F. 2. Bşk. İlginin

Çekoslovakya işgalinin yıldönümü münasebetiyle yayınladığı

#### BASIN BİLDİRİSİ

«Çekoslovakya'da Kızıl Emperyalizme başkaldıran Çek halkının Rus tanklarıyla ezilmesinin birinci yıldönümünde, elimizden ancak onların kaderlerine kederlenmek geliyor.

Dün Macaristan'da başlayan Kızıl Emperyalizmin pençesinden bağımsızlığa kavuşma gayretleri, geçen seneki zorbaca ezilmeye rağmen bugün Çekoslovakya'da halâ devam ediyor. Vatan ve milletini seven Çek gençleri ve işçileri vatan hainlerinin zorba idarelerine başkaldırmakta direniyor ve bağımsızlığa kavuşacakları günü bekliyorlar.

Kızıl Emperyalizmin içimizdeki sosyalist maskeli ajanları «tam bağımsız Türkiye» sloganıyla vatanimizi, Türkiye'mizi yirminci asrın yüz karası zorba Rus rejimine peşkeş çekmek istiyorlar.

Çekoslovakya'da Kızıl Emperyalizme karşı koyan gençlerin bizdeki bir kısım yoldaşları, Kızıl Emperyalizmi Türkiye'ye davet ediyorlar.

Çekoslovakya'da gençlerle omuz omuza Emperyalistlere karşı çarpışan işçilerin ismi, bizde hain plânlara âlet ediliyor.

Çok güçsüz bir gurubun memleket ufuklarında meydana getirdiği sun'i bulutlar Türk gençliğinin hakiki temsilcileri tarafından ergeç dağıtılacaktır.

Türkiye'mizi Gerçek Hürriyete kavuşturma mücadelemizde önümüzde çıkacak engelleri yıkmaktan çekinmiyeceğiz.

Türk gençliği olarak, Çekoslovakya'da Rus Emperyalizmine karşı gerçek bir mücadele vermekte olan Çekli gençlerin bu mücadelelerinde sonuna kadar yanlarındayız. Bu savaşlarına, çarpıştıkları ideolojinin içimizdeki ajanlarıyla mücadele etmek suretiyle iştirak ediyoruz.

Türkiye'yi seven her yurttaşı, Emperyalizmin her çeşidine karşı açtığımız mücadeleye katılmaya davet ediyoruz.

Selâm, Hakk'a uyanlara olsun...»

T.İ.E.T.F.  
H. Başkanlığı

□

### MEVLÂNÂ TÖRENİ YAPILDI..

İzmir'de ilk defa 11-14 Eylül tarihleri arasında Mevlânâ töreni yapılmıştır. Türkiye'nin en ünlü naâthan ve semâzenlerimizin iştirakiyle dört gün süren Mevlânâ töreni büyük ilgi ile karşılanmıştır.

İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü Yaptırma Derneği tarafından tertiplenen Mevlânâ törenine İzmir civarındaki il ve ilçelerden gelen büyük bir topluluk tarafından muhteşem bir şekilde yapılmıştır.

# Din Dersleri için tamim

Millî Eğitim Bakanlığının Din Dersleri konusunda neşretmiş olduğu tamimi okullar açılırken önemine binaen aynen neşrediyoruz.

T. C.

## MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Konu: Resmî ve Özel Ortaokullar ve bunlara denk okullarla lise seviyesindeki meslek okullarında okutulacak Din Dersleri hk.

..... Valiliğine

7 Ekim 1967 gün ve 4316 sayılı genelge ile duyurulduğu üzere; ilk okulları ortaokul ve dengi okullardaki din derslerine paralel olarak, 1967-1968 ders yılından itibaren uygulanmak üzere; resmî ve özel liselerle bunlara denk meslek okullarına da din dersleri konulmuş bulunmaktadır.

Türk çocuklarının Din Bilgisi ihtiyacının karşılanması, milli ve dini bütünlüğümüzün korunması amacıyla faydalı olması bakımından, üzerinde önemle durduğumuz Din

Derslerinin, adı geçen okullarda okutulması ile ilgili esaslar aşağıdadır.

1 — Resmî ve özel ortaokullar, liseler ve bunlara denk okullarla lise seviyesindeki meslek okullarındaki din dersleri mutlak olarak İlahiyat Fakültesi ve Yüksek İslâm Enstitüsü mezunu öğretmenlerimiz tarafından okutulacaktır. Ancak bu vasıfındaki öğretmenin bulunmaması veya kâfi gelmemesi halinde söz konusu dersler genel davranışları itibariyle, okutacakları dersin mâna ve özellikleri ile tezat teşkil etmeyen elemanlar olmak şartıyla, aşağıdaki sıraya göre:

a) İlahiyat Fakültesi, Yüksek İslâm Enstitüsü veya bunlara muadil oldukları Bakanlığımız tarafından kabul edilmiş olan diğer dini öğretim kurumlarından mezun olmuş memurlara veya bu niteliği taşıyan başka elemanlara,

b) Din derslerine ilgi duyan ve kendisini İslâmî konularda yetiştirmiş bulunan öğretmenlere veya nite-

liği taşıyan başka elemanlara verilecektir.

2 — Ortaokul ve dengi okullardaki Din Derslerinin okutulmasına; bu konuda evelce 1288 ve 1380 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmış; 4.1.1964 gün ve 615,23 sayılı 25.12.1964 gün ve 325.21/2983 sayılı, 23.10.1965 gün ve 325.20/3306 sayılı genelgeler esasları dahilinde ve günlük ders programı içerisinde olmak şartıyla devam edilecektir.

3 — Din Derslerinin okutulması konusundaki hassasiyetin lâıyk olduğu şekilde kavranmamasından ileri geldiği anlaşılan, öğretmen, veli ve öğrenciyi huzursuz kılan her türlü kusurlu uygulama derhal düzeltilenektir.

Gereğinin yukarıdaki esaslara göre dikkatle yerine getirilmesini önemle rica ederim.

**İLHAMİ ERTEM**  
Millî Eğitim Bakanı  
İmza

## ERZURUM Y. İSLÂM ENSTİTÜSÜ AÇILDI.

Beşinci Yüksek İslâm Enstitüsü bu sene tedrisata başlayacak. Erzurum Üniversitesinin yanında İslâmî İlimlerin tedris edileceği Enstitü, geçtiğimiz ay içerisinde büyük bir törenle hizmete açılmıştır.

Doğu'da büyük bir boşluğu dolduracağı muhakkak olan Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü, Erzurum'lu hayır sever vatandaşlarımızın himmet ve gayretleriyle 1969/1970 öğretim yılı tedrisatına yetiştirilmiştir.

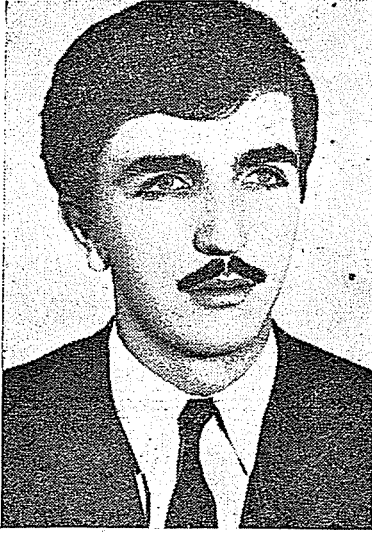
## YENİ İMAM-HATİP OKULLARI

Bu sene memleketimizde açılmak üzere hazır bulunan 75 İmam-Hatip Okulu'ndan ikisi Muğla ve Kırklareli'nde tedrisata açıldı.

Muğla ve Kırklareli İmam-Hatip Okullarının açılışı memnunlukla karşılanırken sırada bekleyen 73 İmam-Hatip Okulunun da açılacağı gün büyük bir alâka ile beklenmektedir.

Yeni açılan İmam-Hatip Okullarının milletimiz için hayırlı olmasını niyaz ederiz.





Şehid Kardeşimiz Mustafa BİLGİ...

### MUSTAFA BİLGİ ŞEHİD EDİLDİ...

İstanbul İmam—Hatip Okulu ve Mecidiyeköy Lisesi mezunu dâva arkadaşımız, gönüldaşımız **MUSTAFA BİLGİ** 20 Eylül 1969 cumartesi pazara bağlayan gece M.T.T.B.'ye atılan bombalarla yaralanmış ve girdiği komadan kurtulamıyarak şehadet şerbetini içmiştir.

Şehit kardeşimizin cenazesi Beyazıt Camiinde kılınan namaz müteakip binlerce müslümanın omuzları üzerinde Eyüp Sultan'a kadar götürülmüş ve Eyüp Kabristanına tevdi edilmiştir.

Merhum kardeşimiz 1950 de Bolu'nun Göynük İlçesinin E-kinciler köyünde doğmuştu. İlk tahsilinden sonra girdiği İstanbul İmam-Hatip Okulu'nu 1967-68 ders yılında ve peşinden de İstanbul Mecidiyeköy Lisesini 1968-69 ders yılında bitirmişti. Üniversite giriş imtihanlarından çok yüksek puan alan Mustafa Bilgi bu yıl Teknik Üniversite'ye gitmek ve dâvamıza daha faydalı olmak azmini taşımaktaydı.

İslâm dâvasına daha büyük çapta hizmet edebileceği günleri için büyük bir azimle çalışırken ve en faal ânında hain ellerin attığı bombalarla şehid

### DOÇ. DR. SALİH TUĞ BEY İSTANBUL YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ'NE MÜDÜR TAYİN EDİLDİ

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Doçenti değerli ilim adamı Salih Tuğ bey müdür olduğu İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki vazifesine 18 Eylül 1969 tarihinden itibaren resmen başlamıştır. Kısa hayat hikâyesini, eserlerini takdim ettiğimiz kıymetli hocamız Enstitü müdürlüğüne tayini çevrede, Enstitü camiasında memnuluk uyandırmıştır. İSLÂM MEDENİYETİ, değerli hocamızı tebrik eder, vazifesinde Cenab-ı Allah'tan üstün muvaffakiyetler niyaz eder.

#### SALİH TUĞ KİMDİR?

Aslen İstanbul'lu olup 1930 yılında İstanbul'da doğmuştur. Orta tedrisatını Pertevniyal Valide Sultan Lisesinde, Yüksek tahsilini ise İstanbul Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır. Orta ve Yüksek tahsil süresince spor ve yabancı dille çok ilgilenmiş, çok sevdiği âleli jimnastikte ondan fazla şampiyon olup bir çok kupalar almıştır. Yüksek tahsil devresinde iken 1953, 1955 yılları arasında askere gitmiş Çatalca'da yedek subay olarak askerliğini tamamlamıştır. 1955 yılında Hukuk Fakültesini bitirince yabancı dillere çalışarak Arapça, İngilizce ve Fransızca'yı iyice öğrenip 1957'de İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesinde, İslâm araştırmaları Enstitüsü'nde asistan olmuştur. Aynı zamanda mezkûr Üniversite'nin öğretim üyesi olan Prof. M. Hamidullah'ın Üniversite'de vermekte olduğu dersleri Arapça ve Fransızca'dan Türkçe'ye tercüme etmeye başlamış ve hâlen bu işi başarıyla devam ettirmektedir. Bu arada Enstitü'de Prof. Fuat Sezgin'in çalışmalarına iştirak etmiş ve «İslâm Vergi Hukuku'nun ortaya çıkışı» adlı doktora tezini hazırlayarak 1962'de Doktorluk payesini almıştır. Müteakiben Kanada'nın Montreal şehrinde M. C. Gill Üniversite'si, İnstitut of İslâmic Studies tarafından Kanada'ya dâvet edilmiş ve bir yıl orada davetli asistan olarak çalışmıştır. «İslâm Ülkelerinde Anayasa Hareketleri» mevzuunda Doçentlik tezini hazırlayarak 1968'de Doçent olmuştur. Asistanlık ve Doçentlik tezlerini en iyi derecelere veren Salih Tuğ bey Hocamız, müteakiben İslâm Araştırmaları müdür muavinliği'ne getirilmiş ve hâlen bu vazifede devam etmektedir. Doç. Dr. Salih Tuğ bey, evli olup biri İlk Okul'a giden iki çocuk sahibidir.

#### ESERLERİ :

##### I — Te'lifler :

- 1) İslâm Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara 1963, ss. X-112.
- 2) İslâm Ülkelerinde Anayasa Hareketleri, İstanbul 1969 ss. 343.

olan MUSTAFA BİLGİ M.T. T.B.'nin ORTA ÖĞRENİM KOMİTESİ Başkanı ve Federasyonumuzun Tiyatro Genel Müdürlüğü Muhasipliği görevlerinde bulunuyordu.

Şehidimize Cenab-ı Allah'tan rahmet, ailesine ve dâva arkadaşları olan camiamız mensuplarına baş sağlığı ve sabırlar niyaz ederiz.



#### FEDERASYONUMUZUN BİLDİRİSİ

«Cenab-ı Hak bir Mustafa Bilgi yaratır. O'nu Müslüman ve Türk milletine hediye eder, fakat en semereli çağında -karşılığında Cennet olmak üzere- O'na şehadet mertebesini ikram ederse, bu; O'nun halefleri olan bizlere bir ALARM, O'nu katleden melun ellere «ÖLÜM» me-sabesindedir.

Bu analar daha çok Mustafa Bilgi'ler doğuracak, bu millet daha çok mücahitler yetiştirecektir. Ama, Mustafa Bilgi, sen; bize en çok lâzım olduğun bir zamanda şehit oldun. Sen, sana kıyan mel'ûılardan yaşamaya daha çok lâyıktın, sen İslâm'a lâzım, sen bu millete elzemdin.

Bizim gönüllerimizi parçalayan acımızın tek tesellisi şudur ki: yerin boş kalmayacaktır, senin şehâdetine sebep olan eller -muhakkak- lâ-yık olduğu ceza bulacaktır.

Senin acını içinde duyan Müslüman-Türk gencinin senin ruhuna gönderdiği Fatihalarla beraber sıkılan dişler arasından yapılan bu yeminden de dileriz ki ruhun haberdar ve müsterih olsun.

Sen, senin saflarına katılacak bir değerden mahrum olan üniversiteli genç, arkadaşım; sen, aranızda yetişen mükemmel bir kardeşinizin kaybıyla göz yaşları döken İmam-Hatip-li kardeşim, gözyaşlarını tut, yumruklarını -hem iyice- sık, Mustafa'nın, Mustafamızın kanı yerde kalmayacaktır.

Bugün o bombayı oraya koyanlar yarın senin mabedine, senin harimine koyacaklardır.

Bütün dâva arkadaşlarımızı bu birliğe davet eder, aziz şehidimizin ailesine baş sağlığı diler, Allah'tan sabırlar temenni ederiz.»

Ömer H. ULUSOY  
T.I.E.T.F.  
Genel Sekreteri

- 3) «İslâm vergi hukukunun ortaya çıkışı», Maliye Enstitüsü Konferansları, İstanbul, yedinci serisine 1961, s. 179-195.
- 4) «Eserlerinde raslanan ifadelerine göre İmam Sarahsî'nin hapis hayatı», es-Serahsî Armağanı, Ankara 1965, s. 43-60.
- 5) «Serahsî'nin 900. ölüm yıldönümü dolayısıyla İstanbul'daki anılışı», es-Serahsî Armağanı, Ankara 1965, s. 63-65.
- 6) «İslâm araştırmalarında gelişmeler», İslâm Düşüncesi, İstanbul 1967, 1. yıl, 2. sayı, s. 72-77.
- 7) «Kur'anın nüzûlünün 1400. sene-i devriyesi», İslâm Düşüncesi, İstanbul 1967, 1. yıl, 4. sayı, s. 198-202.
- 8) Muhtelif kitap tenkitleri.

#### II — Tercümelere :

- 9) Peygamberin Savaşları (M. Hamidullah), İstanbul 1962, ss. 179.
- 10) Modern İktisad ve İslâm (M. Hamidullah), İstanbul 1963, ss. 37.
- 11) Faiz Nazariyesi ve İslâm (A. I. Qureshi), İstanbul 1966, ss. 167.
- 12) İslâm Peygamberi (M. Hamidullah), İstanbul 1968, C. II (birlikte tercüme).
- 13) «İslâm Devlet müessesesi ve telâkkileri üzerinde bozkır ahalisinin tesiri» (Bernard Lewis), İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, İstanbul 1960, C. II, Cüz 2-4, s. 209-230.
- 14) «Peygamberin hayatı ve faaliyetleri hakkında Avrupada yapılan en son araştırmalar» (Rudi Paret), İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, İstanbul 1960, C. III, Cüz 1-2, s. 31-48.
- 15) «Osmanlı İmparatorluğunun inhitatı üzerine bazı düşünceler» (Bernard Lewis), İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, İstanbul 1960, C. III, Cüz 1-2, s. 161-178.
- 16) «Serahsî'nin devletler umumî hukukundaki hissesi» (M. Hamidullah), es-Serahsî Armağanı, Ankara 1965, s. 15-25.
- 17) «Sünnet» maddesi, İslâm Ansiklopedisi, İstanbul.
- 18) «Kur'an-ı Kerim'in türkçe yazma tercümelere» (M. Hamidullah), Türkiyat Mecmuası, İstanbul 1965, C. XIV, s. 65-80.

#### III — Derlemeler :

- 19) İslâmın Hukuk İlmine Yardımları (makaleler külliyatı), İstanbul 1962, ss. 147.

#### IV — Baskıya hazır çalışmalar :

- Kitâb'ul - İlm (Ebû Hayseme, Zuheyr'ubn'ul-Harb), (tenkitli neşir).
- Esquisse d'une Histoire du Droit Musulman (Joseph Schacht, Paris 1953, pp. 89, Türkçe tercüme).



ihat

Trastan önce ve sonra  
**YÜZÜNÜZ İÇİN**  
ÇOK KUVVETLİ VE BESLEYİCİ BİR TONİK

**Gülistan**  
ALKOLSÜZ  
TRAS LOSYONU

kendine mahsus serinletici rayihası ile bütün gün  
cildinize kadife yumuşaklığı verecektir

**PARFÜMERİ MAĞAZALARI VE  
ECZANELERDEN ARAYINIZ.**

**nisa Laboratuvarı** KÖZMETİK SANAYİ ve TİCARET



**SATIŞ MERKEZİ: TAHTAKALE CAD. NO. 9/1**

MARPUÇÇULAR CAMİİ CİVARI TEL: 22 28 21



ARABUL